

unt vituperant et confundunt. immo quando-
que percutiunt et occidunt has et multas alias mi-
rabiles incurunt melancholic passionibus prout re-
fert **Ballie.** et **Alexander.** et multi alij auctores
quas quidem longum esset per singula enarra-
re et hoc quotidie ad oculum experimur sicut nup-
accidit quandam nobilem ad tantam desipien-
ciam melancholic vicio deuenisse quod modis omni-
bus murilegum se putabat. unde alij quibus suble-
ctis ubi cati insidiantur muribus quiescere non
valebat. forte tali pena peccatis suis exigentibus
percussus fuit. **Nabuchodonosor** qui prout di-
citur in historijs bestiam triformem scilicet leonem
et aquilam bouem septem annorum spatio se pu-
tabat. **Hec** autem de melancholia et de alijs hu-
moribus naturalibus quantum ad hoc pertinet
opusculum. dixisse nunc sufficiant.

Explicit liber quartus. Incipit liber quintus

Ducto de pro-
prietatibus humorum restat
aliqua dicere de dispositione
membrorum que ex predictis
humoribus componuntur. Et
primo de proprietatibus eorum in genere deinde
de singulis in specie dicendum est aliquid et
cetera.

De membrorum proprietatibus generali. capit. j.

Nam ut dicit au-
torem. Membra sunt corpora ex parte
humorum commixtione procreata vel
ut dicitur super **Jo.** Membrum est firma pars
et solida animalis ex similibus vel dissimilibus co-
posita ad aliquod speciale officium deputata
per hoc quod dicitur firma pars differt membrum
a parte que non est firma vel est spiritus. per hoc
autem quod dicitur ex similibus vel dissimilibus co-
positum insinuatur membrorum duplex diuer-
sitas simplicium siue consimilium et composito-
rum siue officialium. nam consimilia membra di-
cuntur et simplicia quorum partes eiusdem na-
ture sunt cum toto vel quilibet pars sanguinis
est sanguis et sic de alijs et huiusmodi membra
scilicet similia organicis et officialibus membris na-
turaliter sunt priora vel putantur ea componentia
sicut principium componens est composito pri-
us. organica siue officialia membra dicuntur ex
consimilibus generata et statuta que ad comple-

tionem sensus et motus sunt anime instrumeta.
vel manus pes oculus et consimilia. fuit enim ne-
cessarium quod in qualitate et quantitate diuersa es-
sent vel actio anime completeretur natura enim fecit
corporis instrumeta virtuti anime congruen-
tia. virtutes enim anime sunt diuersae et ideo mem-
brorum diuersitates sunt necessarie vel patet in
manibus in quibus sunt multi digiti et in quanti-
tate et in qualitate diuersi vel per eos possunt ma-
gna sicut minima retineri. Cum igitur sit triplex
anime actio scilicet animalis naturalis et spiritu-
alis. sunt membra istis operationibus anime
necessaria unde membra animale virtutem se-
quentia dicuntur animata que fuerunt necessa-
ria ad sensum formandum et motum voluntari-
um in omnibus animalibus sicut cerebrum ner-
ui oculi et alia instrumeta sensuum. membra vero vir-
tuti vitali obedientia dicuntur spiritualiter vi-
talia que facta sunt propter anhelitus et vitalis
spiritus attractionem et caloris mitigationem et
vite conseruationem vel cor pulmo et huiusmo-
di. membra autem virtuti naturali deseruiencia
dicuntur naturalia et nutritiua quorum quedam
sunt nutritiua. que scilicet cibum in membrorum sub-
stantiam transmutant. sicut stomachus epas et hu-
iusmodi. quedam vero sunt generatiua ad con-
seruationem speciei vel scilicet specificarentur gene-
ralia et indiuiduantur specificata. Quia enim omnia
indiuidua consumantur necesse est vel per vim ge-
neratiuam ne penitus pereant reparantur et sic
in esse specifico saluentur. Habent autem hec
membra sibi alia deseruiencia et adiuuantia mu-
tuo enim membra sibi inuicem subministrant. **Hec**
autem membrorum subseruientium utilitas est
multiplex scilicet preparatoria. purgatoria. defen-
soria. deportatoria. **Prima** itaque sunt prepara-
toria sicut organa sensuum deseruiunt cerebro cor-
di. pulmone. epati. stomacho. et cetera instrumeta
cibabilia. **Secunda** sunt deportatoria sicut
sunt nervi qui suscipiunt spiritum animale a
cerebro et deferunt ad singula membra. ad mo-
tum et sensum faciendum. **Similiter** et arterie de-
seruiunt cordi et vene epati. nam spiritum susci-
piunt arterie a corde et deferunt ad pulsum fa-
ciendum. et vene sanguinem ab epate ad corpore
nutriendum. **Tercia** sunt purgatoria scilicet ea
que expellunt superflua et nocua sicut forami-
narium in capite et meatus per que cor emit-
tit superfluum fumositatem pulmone vel emit-
tatur. **Similiter** cistis fellis et splen purgant epas a
supfluitatibus colericis et melancholicis. sic renes in-
dificat ab aquis. **Quarta** sunt defensoria sicut duo
panniculi cum craneo defendunt cerebrum a nocume-

to et lesione et dicuntur a phisicis dura mater et pia mater. Similiter ossa pectoris defendunt cor. et lacerti et testudines costarum defendunt epar. Inter membra vero spūalia cor est principalissimum. quia totius vite animalis est principium et caloris naturalis fundamentum. Cuius adiuuatiua sunt pulmo pāniculi. lacerti et arterie quorum motu aer ad cordis refrigerationem attrahitur et fumosus calor superfluus ab ipso remouetur. cuius defensionem interiorum sunt sui pāniculi dyaphragma et huiusmodi membrorum naturalium et nutritiuorum principale est epar in quo sanguis digeritur unde corpus nutritur cuius ministerio vicina sibi membra deputantur. Ex predictis patet quod quedam sunt membra principalia quia aliorum in embrozū inferiorū sunt principia et radicalia fundamenta quedam vero sunt officia que influentiam virtutis recipiunt a predictis et ad conseruationem animalis sibi inuicem administrant. Quedā vero sunt similia que a **Constan.** vocantur omogenea. i. simplicia et hoc ab omo quod est vnus et meros quod est pars quia vnius generis sunt cum partibus suis quo ad naturam quia quelibet pars visibilis carnis est caro et quelibet pinguedinis est pinguedo et sic de alijs. Recollige igitur ex predictis quod membra nature artificio ordinata sunt corporis animati perfectiua. sunt etiam influentia et virtutis ab anima receptiua. Item quadam mirabili proportione armonica pariter sunt coniuncta. Nam minora maioribus et maiora minoribus nervis et alijs ligamentis pariter coaptantur. Item sibi mutuo sunt administrantia. et suarum virtutum et operationū pariter communicatiua. Nam superiora inferioribus administrant influentiam et gubernationem inferiora superioribus supportationem. Media vero vtriusque impendant copulam et cooperationem. Oculi enim inferiora membra dirigunt et rectificunt. pedes vero et crura pondus aliorum sustentant et supportant. sed manus et brachia vtraque adiuuant et defensant. Item membra quod diu reguntur ab anima sana permanent ad completionem sue actionis et perfectionem corporis sunt vtilia. sed priuata a regimine spirituum residuo corpori sunt nociua. Item membra pure et inpturbate complexionis ad obediendum actioni spiritus sunt habiliora. Unde dicit **Aristo.** li. xvij. Quod caput ideo est parne carnis et etiā pinguedinis propter meliorem sensum et intellectum. Et hoc forsitan ideo est. quod spiritus in nervis sensibus per carnis grossitiam in suo transitu nimis impeditur. Item tanta est connexio inter me-

bra. quod propter mutuam adinuicem colligantiam sibi mutuo compatiuntur. Unde membrum minus compatiens cōdolet amplius patienti et ideo si vnum membrum lesum fuerit. ad locum doloris confluunt humores aliorum membrorum sic dicit in amplex. Dolor membri maior superueniens. dolorem alterius membri denigrat et eius diminuit sensibilitatem: vt patet in freneticis quibus si fortiter brachia ac crura constringuntur dolor capitis diminuitur. quia ad constrictum membrum confluunt spiritus et humores ex quo superius caput alleuiat. Item membra quanto sunt nobilioris substantie et compositionis vehementi et citius sentiunt molestiam cuiusque lesionis vt patet in oculo qui grauius leditur puluere modo dico quam manus vel pes magno vulnere. Et hoc accidit propter oculi nobilitatem. quia in eo spiritus sensibilis plus dominatur. Unde lesio quantumcumque modica in iuncturis membrorum in sensibilibus nervis maxime est nociua quia per impedimentum talium membrorum potissime et citissime impeditur virtus sensibilis et motiva et dissoluitur totius corporis armonia. Item in membrorum procreatione ex errore nature aliquando accidit quod membra fiunt supflua et monstruosa sicut dicitur libro animalium. xvij. Quod sepe sunt visa animalia habentia vnum corpus et multa capita sicut apparuit serpens vnus duo habens capita. nec hoc est mirum nisi quia rarum. quia vnum ouum aliquando habet duo vitella. que tamen adinuicem vna tela sunt distincta et hoc accidit propter percursum duorum spermatum. que diuerso tempore tamen propinquo mutuo se contingunt. Et dicit idem quod ex tali ouo accidit membrum monstruosum sicut pullus habens vnum corpus et quatuor pedes et quatuor alas habere est visus. et sicut **Aristo.** ibidem. hic error monstruosus maxime habet locum in ouibus et in capris et in animalibus multorum filiorum. Et ideo dicit quod visus est caper habens in cruribus cornua in antiquis temporibus. Ista autem monstruositas in membris superfluis generaliter accidit ex supfluitate materie et defectu virtutis informatiue. vt dicit idem in eodem. Unde debemus estimare quod ista monstruositas in membris accidit ex materia. quando vero fortis est virtus operatiua et materia est modica. vel occasione aliqua diminuta. tunc quidem contingit multa apparere membra. sed in omnibus incompleta. quia virtus propter defectum nature complere non potest quod intendit sicut dicit idem virtus operatiua forte operans operat. nichil perfecte scilicet vel complete. **Aug.** at recitat in li.

de ciuita. dei ca. viij. **C**enocephalos esse homi-
nes monstruosos capita canina habentes et vo-
cis loco latratus emittentes. alios autem sine ce-
uice. oculos habentes in humeris. Parat in su-
per idem. **Q**uod temporibus suis natus est puer qui
in superioribus membris erat duplex. in inferi-
oribus simplex. **Q**uia duo erant capita et duo pe-
ctora quatuor manus. venter autem vnus et pe-
des duo et multa alia recitat ibi **Aug.** In qui-
bus omnibus error nature designatur. **I**tem in
ter ipsa membra quo ad dignitatem et ordinem
magna differentia est. **N**am quedam sunt tri-
buentia ex se et aliunde non suscipientia. sicut cor
quod nihil ab alijs suscipit sicut **Arest.** **E**t tamen
alijs vitam et motum distribuit et diffundit. **E**t
sunt quedam que sunt distribuentia et suscipien-
tia sicut epa et cerebrum suscipiunt vigorem a
corde et sunt principia virtutum quia alijs admi-
nistrant membris. **S**unt etiam membra nec di-
stribuentia nec suscipientia sed sunt innixa pro-
pria virtute sicut opiniones medicorum sicut sunt
membra consimilia. **E**t sunt membra suscipien-
tia et non tribuentia. sicut sunt membra instru-
mentalalia que recipiunt a cerebro virtutem sen-
sitivam vel motivam et quandoque vtriusque. sed sus-
ceptam virtutem ad alia membra quantum est
de se ulterius non diffundunt quia oculus non
potest visivam virtutem quam recipit a cerebro
dare pedibus vel manibus vel alicui membro. nec
auris audientiam et sic de alijs. **E**t tamen ista me-
bra corpori maxime sunt necessaria. quia per of-
ficia sibi appropriata sunt omnium aliorum me-
brorum corporis regimina nisi forsitan in suis acti-
onibus fuerint casu aliquo impedita. sicut quan-
do lesa sunt vel corrupta. **H**oc autem proprium
habent omnia officialia membra. ut pro princi-
palibus membris periculo se exponant ut est
videre. quod manus pro defensione capitis vel cor-
dis sine omni deliberatione naturaliter se oppo-
nit. **I**tem membrum bene sanum etiam mem-
bro infirmo subuenit. et materiam morbi ad se at-
trahendo. purgare vel alleviare membrum mor-
bidum consuevit. unde membrum sanum pro
non sano sepius lesam fuit. membrum vero si pu-
tridum fuerit aut mortuum. sibi et toti corpori est no-
cium. **E**t ideo non restat nisi ut absidatur. ne
corrumpat aut destruat totum corpus. **E**t si
dum membris in generali nec sufficiant et cetera.
De proprietatibus capitis. c. ij. **S**equitur tubrica

Que sequitur secundum capitulum.

Inter membra princi-
palia hominis. primo a proprietatibus capitis inchoandum est. **E**st
autem caput prima pars et principalis inter om-
nia membra corporis exteriora. quo ad situm et
effectum optinens principatum. **E**st autem ca-
put a capiendo dictum ut dicit **Isid.** li. x. cap. ij.
eoque omnes sensus et nervi inde initium habeant
et capiant. atque ex eo omnis vigendi causa et sen-
tendi ratio oritur. **I**n capite enim omnes sen-
sus apparent. unde et ipsius anime que consistit
corpori quodammodo personam gerit **Isid.** **E**st
igitur caput sedes sensuum principium et ori-
go omnium sensuum organicorum. animalis vir-
tutis proprium domicilium. diffundens et trans-
mittens ad omnia membra inferiora sensum et
motum. habens septem foramina que sunt sen-
suum instrumenta. et hec sicut aliquos septem pla-
netarum orbibus correspondent. **C**aput itaque
dignius et nobilius est omnibus membris quod re-
gnum et gubernaculum totius corporis. et in-
fluens perfectionem virtutis ad suas peragen-
das sensibiles actiones. **E**t ideo a natura caput
suum in corpore summo ut regat ordi-
net et disponat omnia que sicut nature ordinem
sunt sub ipso. **S**icut enim dicit **Haly.** super teg.
Gal. **D**ispositio capitis totius scitur ex tribus
scilicet ex quantitate eius et figura et quod est ex
ipso et ex capillis. **Q**uia caput debet esse medium
et mediocre inter magnum et parvum et ad alia
membra in quantitate proportionatum. **C**a-
put enim si fuerit nimis parvum est illaudabile. **S**i
gignat enim defectum materie et debilitatem vir-
tutis formativae. pariter si fuerit nimis magnum
non erit laudabile. **R**atio ex defectu virtutis ope-
rative et superfluitate materie hoc procedit ut
dicit **Haly.** **I**tem figura capitis est rotunda et
hoc propter passibilitatem et lesionis immunitatem
et propter receptionem medulle cerebri amplio-
rem. **E**st tamen caput oblongum et circa tym-
pora aliquantulum planum. **R**atio perfectio bo-
ni capitis est quando in rotunditate disponitur
ad similitudinem globi terre inter manus vel li-
gna duo compressi. **T**alis enim globus est ro-
tundus et tamen aliquantulum in vtroque latere
erit planus. **I**n parte enim anteriori aliquantulum est
acutum et elevatum et hoc ad retinendum ven-
triculum cerebri in parte capitis ex qua proce-
dunt nervi quinque sensus facientes. **S**imili modo
pariter acuitur a parte posteriori propter receptio-
nem ventriculi in pupi ex quo procedunt me-

dulle spondibiles et nervi motum facientes voluntarium. Item signum bonitatis capitis est quando perfecte dispositionis sunt illa que ex ipso sunt et sibi immediatius coniunguntur ut si collum fuerit forte et mediocriter grossum et omnes nervi fortes et magni fuerint et boni motus. Similiter ex capillis de capite procedentibus noscitur caput. Nam secundum eorum qualitatem et quantitatem velocitatem suam et tarditatem crescendi de complexionem capitis et interiori eius dispositione iudicatur. Nam si capilli multi et crispato nascentes post partum calorem signant capitis et humorem. Et e converso sicut dicitur inferius de capillis. Capilli enim bene dispositi quod diu adherent capiti ipsum custodiunt decorant et defendunt. ablati vero et a capite omnino precipiti ipsum turpe reddunt. ut patet in allopicia et in decalvatis. Item caput ex multis ossibus constituitur et hoc propter cerebri defectionem. Nam substantia cerebri tenera est et mollis. Et ideo de facili lederetur. nisi per interpositionem cranei et aliorum ossium a lesione extrinseca tueretur. Item caput aliquid habet de carnositate et hoc fuit necesse ad temperamentum ossium et nervorum ne forte frigiditate nimia ossium teneritudo cerebri occasionaliter lederetur. Caput tamen in sua compositione parum habet carnositatis et pinguedinis respectu aliorum membrorum. Et hoc propter sensus vivacitatem et vivacitatem intellectus. Aristoteles libro. duo decimo. Item caput quodvis in partium suarum compositione multam videatur habere duritiem et potissime in ossibus multum tamen interioris habet de mollicie et medulla. quia mollicie ipsius cerebri inter ossa capitis inclusi tota corporis machina irrigatur. Item caput ex sua compositione prima multum est nervosum. et hoc fuit necesse propter ossium dissimilitudinem coniunctam et etiam propter sensus et voluntarij motus operationem. Nam per nervum medium anima motum et sensum in corpore operatur et sicut nervo descendente a capite. membrorum membrum nullatenus copulatur immo si impediatur virtus effluens a capite per nervorum vicium et corruptionem. totius corporis dissolvitur unitas et compago. Item caput totius corporis est caminum sive rectum sive coepiculum. et ideo multarum fumositatum ascendentium de toto corpore est in se receptivum. fecit itaque natura totam substantiam capitis porosam occulte et manifeste. Occulte ut per occultos poros occulte fumositatum superfluitates euacuantur. Manifeste ut per emunctoria et foramina manifesta

grossiora ne caput lederetur purgarentur. Item alique sunt capitis proprietates quendam defectum nature representantes sicut patet in capitibus monstruosis. Dicit enim Aristoteles libro duodecimo. quod aliquando contingit unum esse cor in animali. et tamen apparent duo esse capita. vel plura membra. Et etiam e converso aliquando videntur duo esse corda et alia membra. et tamen non est nisi unum caput. sed hoc totum est monstruosum. Et hoc non accidit nisi ex errore materie vel ex superflua natura vel ex virtute defectiva sicut dicit Aristoteles libro. xviii. ubi dicit causa monstruositatis talis non est nisi in materia. Et sequitur. Talis monstruositas invenitur in animalibus generantibus multos filios. sed in mulieribus raro. nisi in mulieribus egypti que multos pariunt filios plus quam in alijs regionibus vel quam aliarum regionum mulieres. nisi ubi alie mulieres mulieribus egyptiacis sunt similes. Item caput cum sit radix totius corporis et omnium corporalium virtutum prima et principale fundamentum. ipso bene disposito et ordinato omnia que sibi subsunt. in meliori consistencia disponuntur. et ipso versatice corrupto et corruptionis similitudine patiente. omnia inferiora corporis membra necessario patiuntur. Datur autem caput aliquando ex causa intrinseca sicut ex illis passionibus que nascuntur ex ipso cerebro et adiunctis eius ut patet in cephalicis. freneticis. epulenticis. et huiusmodi. Aliquando vero patitur a causa extrinseca sicut ex aeris frigidi et calidi sive alicuius dis temperati immutatione sive qualicumque alia ratione. Item quandoque ex aliorum membrorum colligantia et associatione ut patet. Nam ex stomacho humoribus corruptis. repleto fumositates resolute ratione vicinitatis cerebri petunt. et concuunt si quas inveniunt vacuas replentes. pelliculas cerebri comprimunt et distendunt. Et sic pungendo. cerebri pelliculis dolorem inferunt et includunt. Item idem accidit ex nimia inantione et abstinentia ut patet in nimis abstinentibus et vigilantibus. quia ut dicit Galienus. longa vigilia generat dolorem capitis. Item idem patet ex nimia repletionem. sicut accidit ebriosis qui ex vino et superfluo fumo a vino resoluta cerebrum petente et pungente. maximas experiuntur capitis passiones. Dicit etiam Constantinus quod omnis dolor capitis ex stomacho alleviatur. quando stomachus exinanitur. augmentatur autem quando stomachus repletus ab his in malas qualitates immutatur. Item sicut dicit Aristoteles. li. xij. Natura ordinavit in capite sen-

sus et instrumenta sensuum fm eorum dignita-
tem 7 fm animalis necessitatem. Et ideo posu-
it oculos in anteriori parte capitis 7 superiori.
quoniam animal debet videre quod est anteri-
9 quia sensus visus subtilior est 7 nobilior. Orga-
na autem auditus posuit natura in medio capi-
tis rotundi quoniam auditus non audit dire-
cte sed circumquaqz. Sensus vero olefactus
posuit natura post oculos quasi medium in-
visum 7 gustum. nam ille sensus visu est grossior.
gustu vero subtilior. ultimo ponitur lingua q̄ ē
instrumentum gustus et tactus quorum opera-
tio est circa substantiam magis grossam. Ad
sensibus sic ordinatis caput est perfectum et to-
tius corporis pfectio et ornamentum. Et sic di-
cit *Areb. ibid.* Qd fuerit ita bn̄ posita instrumē-
ta sensuum in capitibus quadrupedum 7 bru-
torum quoniam auricole talium animalū sunt
in parte superiori capitis et apparēt ita qd tale
animal non est rectum neqz elenati corporis. s̄
ad terram declinatum. Veniat etiam quando
qz natura 7 errat in quibusdā monstruosis ho-
minibus. Qui dicunt etiā habere videlicet to-
tum corpus hominis preter caput. Nam belui
nam habent faciē siue caninā vt nariat *Solin*
Similiter errat natura in quibusdā animalibus
monstruosis sicut patet in lamia que fm
glosam sup tren̄. Caput virgineum habet cor-
pus beluini. Et dicitur qd quando lamie vo-
lunt aliquem hominem comprehendere primo
muliebu faciē ei blandiuntur 7 secum congre-
pellunt vsqz ad defectum. 7 quando ulterius
earum libidini non potest satisfacere. ipsum di-
laniant. et tunc eum morsibus interficiunt et mā-
ducant.

De cerebro.

Capitulum. iij.

Cerebrum vt di-
cit *Constan.* in pantegñ. li. ij. cap. xj
Est corpus album et sine sanguine
de spiritu 7 medulla habens multum. In cel-
lulis tribus est distinctum. Nervorum toti⁹ cor-
poris est principium. Infra duas pelliculas scz
piam matrem 7 duram est contentum. In sum-
mitate capitis tanqz in excellentiori loco corpo-
ris collocatum fuit autem cerebrum naturalit̄
album vt similitudinuz cuiuslibet corporis eēt
facile susceptiuum. Habuit multum de spiritu
vt multus in eo esset motus. Habuit etiam ml-
tum de medulla vt caloris acumen generatum
et motu temperaretur. Parum vero habuit d̄
sanguine. ne eius colore inficeretur 7 sic omne
apprehensum rubeum esse videretur. Ideo eti-

am fuit sine sanguine humidum vt cito in natu-
ram sentiendi mutaretur vt dicit *Constan.* Ex
tribus autem cellulis est distinctum. quia cere-
brum tres habet concavitates que ventriculi a
phibicis nuncupantur. In anteriori cellula siue
ventriculo formatur imaginatio. in media ratio
in posteriori memoria et recordatio. Cognomi-
natur autem pars anterior proza. posterior ps
puppis vocatur. Puppis mior est. quia pauci
nerui ab eo procedunt. Et est puppis dura vt
nerui motiui motum facilius paciantur. Frigi-
da etiam est et sicca vt in ea melius fieret reten-
tio. param habuit de spiritu vt fieret quietis ge-
neratio. paz habuit de medulla. respectu ante-
rioris vt esset mediocriter dura et sic forme im-
pressio diutius in ea teneretur. Proza ho scz
pars anterior est maior calidior et liq̄dior. Ma-
ior vt nerui sensibiles ab eo procedant. Molles
vt sensibiles nerui ad susceptionem sensus faci-
lius disponantur. Calidior vt ad susceptionez
forme imaginative aptior redderetur. Liquidi-
or et humidior parum vt neruus sensibilis fa-
cilius moueretur. Cellula vero inter prozam et
puppim media. calida est 7 humida. plus ceterz
habens de spiritu et medulla de spiritu plus vt
perfectior fieret in ea per rationem discretio si-
cut in alijs membris fit per digestiōem puri ab
impuro separatio. Multum habuit de spiritu
vt multus fieret motus et multum de medulla
vt temperaretur motus anime vt sic melius di-
scerneret concepta. In istis tribus celluli sunt
tres operatiōes principales. quia in prima for-
ma a sensibus apprehensa in fantasia siue imagi-
natione recolligitur. Deinde ad mediam trans-
missa discernitur. tandem post iudicium ratiois
ad ventriculum puppis transmittitur 7 memo-
rie commendat. fuit aut̄ cerebrum rotundū vt
capatius sit spiritū 7 ne facile paciatur. Ad d̄
fensionez autem cerebri fuerunt necessarij duo
panni qui vocantur matres cerebri. vn⁹ ē gros-
sus scz dura mater. Sic craneo supponitur sed
in medio cerebro: n̄ grossatur. et ad maiorē for-
titudinem solidatur. non tamen immediate cuz
craneo coiungitur immo potius suspenditur. 7
huc atqz illuc circa cerebri substantiam dilatat̄
Hec dura mater fuit necessaria vt piam matrē
que ea tenerior est a duritia cranei defensaret
et vt venas 7 arterias cerebri colligaret 7 etiā si
qua essent ibi spacia vacua illa impletet. Secū-
dus pāniculus dicitur pia mater. que dure ma-
tri supponit̄ q̄ mollior ē dura m̄re. vn̄ s̄stātiā
cerebri circūvoluit 7 p̄ dictas cellulas abinicez
sepat 7 discernit nec supfluit pia m̄. qz cerebri

interius venas recolligit etiam cerebrum. ne sua liquiditate diffluat coadunando custodit cerebrum etiam cooperiens et amplectens ipsum a dura matre defendit. Insuper per venas quas habet cerebrum nutrit et per arterias quas continet spiritum ei transfundit. Cerebrum etiam est membrum mouens et regens omnia membra corporis inferiora singulis sensum largiens atque motum. quo impedito omnia in corpore impediuntur et bene se habente omnia que sunt in corpore melius disponuntur. Habet autem cerebrum hoc proprium quod sentit et sequitur motum lune. qua crescente medulla cerebri crescit et decrescente diminuitur in substantia et virtute. Nam tunc seipsum contrahit et animal spiritui ita libere non obedit et hoc patet in lunaticis et epilepticis qui in nonilunio et plenilunio potissime molestantur. et hoc idem est quod dicit Aristoteles libro duodecimo. de signis videlicet bonis et malis cerebri. Cerebrum inquit quod nimis ericcatur vel humectatur non facit suum opus. Sed infrigidat corpus et similiter etiam liquefacit ipsum spiritum. Et etiam ideo accidunt infirmitates et amissio intellectus et tandem mors. Item animalia nimis magnum cerebrum habentia sunt multisomni et hoc forsitan accidit propter humiditatem multam que in eis soluta in fumum opilantem meatus cerebrum ducit somnum. Item Aristoteles ibidem. Cerebrum non habet in se sensum tactus sicut nec sanguis nec alie superfluitates animales et non est in corporibus omnium animalium nisi ad saluandam naturam et quod mirum est cerebrum omnibus corporibus partibus sensus tribuit et tamen de se et in se nihil sentit. Item ibidem sentit idem. omne animal habens sanguinem habet cerebrum vel aliud membrum conueniens loco eius sicut animal multipes et sibi simile. et quous sit in omni animali sanguinem habente nihil tamen sanguinis continet in substantia medulle sue sicut dicit Aristoteles libro tercio. Item Aristoteles libro. xvj. Cerebrum est frigidum substantialiter et humidum et ideo fonti caloris animalis scilicet cordi est oppositum ut scilicet humectetur et temperetur superfluitas caloris et siccitatis arteriarum ex quibus rethe cerebri est contextum nam ex corde procedunt arterie sicut dicit Galienus ex quibus componitur rethe mirabile in quo quod si in uoluitur cerebrum et in illo rethe digeritur spiritus animalis et per ipsum spiritum fit penetratio virtutum cerebri ad alia membra. Et idem ut dicit Aristoteles ibidem. Cerebrum est primum membrum in creatione animalis post cre-

ationem cordis. Galienus tamen dicit quod cerebrum bene complexionatum debet esse in quatuor qualitatibus temperatum. sed sicut ibi dicit Galienus. Complexio cerebri naturalis magis esse debet frigida et humida quam sit calida siue sicca quod fit necesse ad infrigidationem predicti rethe et ad mitigationem caloris accidentalis cerebri quod accidit ex assiduitate sui motus. Item Aristoteles libro. xv. Homo inter omnia animalia sue qualitatis maximum habet cerebrum quia cor maximum est caloris. unde propter caloris dominium et bonitatem complexionis est homo boni intellectus et intelligentior cunctis animalibus et non possunt infantes longo tempore portare caput rectum propter cerebri magnitudinem et ponderositatem donec a calore cordis medianibus arteriis a suo pondere alienetur. bona vero cerebri dispositio sicut et mala per suas cognoscitur actiones. Nam si fuerit substantia cerebri mollis clara ac peruia defacili recipit formarum impressiones et sigillationes. Unde propter velocitatem sigillationis formarum rerum. est habens eam bone et velocis discipline. quando vero econuerso est non mollis vel turbida habens eam durius et tardius recipit impressionem vel impressiones. Sed tamen cum recepte fuerint receptas diu seruat quod est signum siccitatis sicut fluxibilitas et labilitas signum est humiditatis. ut dicit Galienus. et sic de alijs qualitatibus intelligendum est verbigratia. Si quis fuerit sollicitus consuetudinaliter mobilis instabilis audax iracundus. calidum cerebrum videtur talis habere. econuerso se habens frigiditatem preterdit. Si homo fuerit piger obliuiosus somnolentus humidum nimis designat. Et etiam econuerso si fuerit multum vigilans et memoria tenax designat siccum. Si homo excedens fuerit cum caliditate humiditas multe fiunt superfluitates et multe accidunt capiti infirmitates. nocent autem calida et humida et potissime meridionalis aer et confert septentrionalis ad est somnus multus tali nec potest longo tempore vigilare et quando dormit accidit ei subeth. id est quies falsa. visus habet turbidum et sensus non claros. Si homo excesserit cum caliditate siccitas peiora accidunt sicut hominibus nisi quod tot superfluitates non generant. sensus siquidem habent tales satis claros et a superfluitatibus modos. si plene vigilet quam alij homines et sunt aniosi vaniloqui et instabiles et cito accidit talibus calicium pro adolescentia quamuis in eis precesserint multi cries. sicut si excesserit frigiditas cum siccitate solent tales habere claros sensus et modos meatus a superfluis in iuuetute et omnino sine infirmitate sicut quando preterdit etas de leui causa debilitantur et

lociter senectus festinat et apparet cito in capite
quae eis adueniunt. cito cani. et si fortior sit siccitas
quam frigiditas cum canicie efficiuntur calui. si vero
fortior fuerit frigiditas caluities non accedet
quando homo excedit frigiditas cum humiditate
accidit profunditas somni et sensus eius sunt
mali et superfluitates multe et si intendat frigus
aut humiditas patiens incidit in apoplexiam vel
in paralysim vel in mortem et non accidit habet
hanc dispositionem caluitium ut dicit Gal.
in tegum. et in commento dicit idem Haly. Et
hec de proprietatibus capitis scilicet et cerebri di-
cta sufficiant.

De caluaria.

Capit. iiii.

Quasiuaria est ante-
rior pars carni ab ossibus carnis sic
dicta propter capillozum defectionem
et neutraliter pronunciatur. Unde dicit Irido-
rus libro. xj. ca. j. sic vertex dicitur superior pars
capitis exterius ubi capilli capitis colligantur
et in qua cesaries vertitur unde et nuncupatur.
sic occipitium dicitur pars capitis posterior. quae
contra capitium. caluaria capillis spoliatur ci-
to propter eius siccitatem. vertex tardius. sicut occi-
put tardissime siue nunquam propter humoris su-
perfluitatem. De capillis autem quae infra eo-
dem.

De oculis.

Capitulum. v.

Oculi ut dicit ysi-
dorus in libro. x. ca. j. quasi occulti sunt
dicti. quia enim eos aliorum tegmi-
na occultant. ne qua incidentis iniurie offensio
ne ledatur. Siue etiam ideo quia occultum lu-
men et secretum positum intus habent. Hi autem
inter omnes sensus sunt anime magis viciniores
Nam in oculis omne iudicium mentis est. An ani-
me perturbatio vel hilaritas in oculis apparet
similiter amor vel odium et ceterae passionis dicitur
tur et lumina quae lumen exterius accipiunt et ac-
ceptum communicant et refundunt. Sunt autem
oculi instrumenta visus ut dicit Constant. Et
sunt duo ut si forte vnus pateretur eius defectus
per alterum suppleretur. et quoniam oculus est lo-
co spectatoris ideo locauit natura oculos in emi-
nentiori loco corporis. Sunt autem oculi decem
causae ipsius substantiam componentes scilicet septem
tunicae et tres humores. Inter humores vero pri-
mus albugineus. secundus crystallinus. tercius vi-
treus. Septem autem tunicae sunt septem pel-
liculae siue tele. quae circumdant illos humores et

ab inuicem distinguuntur in quibus vel in quo-
rum medio formatur visus et sic sunt a natura
in uicem ordinate quae quatuor a parte sunt ante-
riori. quarum prima dicitur tela aranea. secun-
da uvea. tertia cornea. quarta coniunctiua. Tres
vero sunt a parte interiori scilicet retina secun-
dina et sclerotica id est dura ut post patebit. In-
ter haec autem omnia vnum solum est visus in-
strumentum scilicet humor crystallinus a cristal-
lo sic dictus quia crystallo in colore assimilatur.
Est igitur crystallinus humor sicut Constant. al-
bus lucidus clarus in superficie planus. in me-
dio omnium aliorum collocatus et hoc ideo ut
ei ab alijs omnibus equaliter seruiatur. Fuit eti-
am peruius clarus et dyaphanus ut citius in op-
positos colores transferretur et ad omnium co-
lorum indifferenter similitudinem immutaretur. Fuit et
rotundus in forma et in substantia ut non facile le-
deretur nec in eius angulis superfluum aliquod
colligeretur unde casualiter pateretur. Sed ne
nimia rotunditate nimis esset mobilis habuit
aliquam planiciem ut ad moderantiam eius ve-
locitas duceretur. nam omnis res quae penitus
rotunda elisa in sua latera instabilis est et non fir-
ma ut dicit Constant. quae autem per istum hu-
morem habeat fieri visus patet per hoc quod si ali-
quid inter ipsum et spiritum visibilem includere-
tur ut humor vel aliud accidens actus videndi
auferretur cum spiritus visibilis ad ipsum pe-
netrare propter obstaculum non valeret. Dicitur autem
humor iste a partibus cerebri superioribus pu-
ris peruius et dyaphanis et hoc proprie est pu-
pilla siue medius oculi punctus ubi est proprie
vis videndi ubi nobis propius videntibus re-
lucent quedam imagines velut in speculo appa-
rentes. sed de hoc infra dicitur. Hic autem hu-
mor in medio aliorum duorum collocatur scilicet
vitrei et albuginei. Vitreus autem humor
a parte interiori collocatur. Albugineus vero a
parte scilicet anteriori collocatur. Vitreus autem humor
ad modum vitri purus est et perspicuus et ara-
bice dicitur gelados cuius iuuamentum est duplex
primum et principale est quoniam sanguinem nu-
trituum crystallinum humorem suscipit et de-
albat et aptat et sic facile conuertit in substantiam
crystallini. non enim fuit conueniens ut tampus-
simum humor impurum susciperet nutrimentum
quod quidem fieret si sanguis rubeus non
digestus non dealbatus non subtiliat? crystalli-
no humor occasione aliqua se misceret. aliud eti-
am est iuuamentum. ut prohibeat humores cri-
stallinum a contactu et asperitate tunicarum quae
respectu ipsius dure sunt plerumque atque grosse

faciliter vero humor albugineus qui alio nomine dicitur euagaydos est a parte anteriori qui etiam dupliciter inuat crystallinum. nam prohibet eius lesionem et in sua humiditate temperat crystallini siccitatem cum albugineus sit humor in oculis magis humidus et crystallinos sit magis siccus. spissitudine sua etiam aliquantulum spiritum visibilem aggregat et confortat. Iste tres partes oculi licet vocentur humores non tamen secundum veritatem sunt humores quia non sunt liquidi et fluxibiles ut humores sed maiorem longe habent in se humoris densitatem sunt etiam corpora vegetata et habentia virtutes innatas quod alicui humorum non conuenit. dicuntur tamen humores propter maiorem molliem et perspicuitatem quam habent supra cetera membra corporis et magis sunt obedientia quam alia organa sensibilia actioni animalis spiritus et virtuti.

Htres humores ne pariter commisceantur tunicis interioribus et exterioribus abinuicem separantur. ordinantur igitur iste septem tunice in hunc modum. nam iuxta crystallinum humorem a parte interiori immediate est tunica que dicitur retina que a venis et arterijs per matrem est orta et contexta in modum rethinis portans se cum cibum ad vitreum humorem et cum suis nervis sensum ad crystallinum transmittit. post retinam vero immediate sequitur tunica secundina ab ipsa pia matre generata que retinam nutrit et defendit ne rumpatur casu aliquo aut ledatur. tercio sequitur tunica que dicitur sclerotica id est valde dura a dura matre cerebri procedens a durnitia ossis omnia alia defendens. et est quasi ligamentum oculorum. a parte vero anteriori immediate iuxta crystallinum humorem est tela aranea sic propter sui subtilitatem dicta ut esset spiritui peruia ex subtilioribus partibus rethine tunice generata. hec autem tunica posita est inter crystallinum et albugineum humorem prohibens eos commisceri.

Hec tunica scilicet aranea coniuncta cum interiori retina primum facit orbem. Nam he due tunice intra se claudunt humorem crystallinum. post hanc sequitur tunica vrea sic dicta. eo quod vrea nigra assimilatur in colore et hoc sano nature consilio. nam omnia predicta in compositione oculi erant alba et clara et spiritus visibilis disgregatiua et ideo necessaria fuit tunica vrea ut sua nigredine lumen in oculo aggregaret. Nam nigredo est congregatiua visus.

Hec etiam tunica ad modum spongie est quod ammodo porosa et villosa. nervorum secundum Constantianum continens fila. ut crystallinum humorem a superflua humiditate depuraret et spiritum cir-

constantibus alijs ministraret. **H**ec tunica vrea a parte anteriori cum tunica secundina in parte interiori coniungitur que coniuncta faciunt secundum orbem. claudentes albugineum humorem quem illic collocavit natura ut spiritus clarificeret et crystallino humori humiditatis naturam ministraret. **P**ost hanc immediate sequitur tunica que ab effectu dicitur cornea. quia corneum lucido est similima unde et peruia est. **E**t spiritus visibilis ratione sue transparentie et ratione aliquantule densitatis sue est aggregationis visus aliquantulum comparatiua. **R**atione enim sue fortitudinis et coadherentie a nocumetis exterioribus est interiorum minus fortium defensionis. **E**t hec tunica que dicitur cornea. est interiori scilicet sclerotice coniuncta et alium facit orbem. **N**am he due tunice scilicet exterior cornea et interior sclerotica vitreum humorem orbiculariter in se claudunt ultimo autem in superficie oculi exterius ponitur coniunctiua que a craneo descendens non tantum tegit oculum. **S**ed consistit in angulis oculorum. eos scilicet ligans et retinens ut in debita maneat fixatione.

De dispositione oculorum. Capitul. vi.

Ad oculum autem sic dispositum et perfecte organizatum. defertur spiritus visibilis per hunc modum. **A** proza enim id est. ab anteriori parte cerebri. exeunt duo nervi concaui qui dicuntur obtici. qui in substantia crystallini humoris se infigunt hi duo nervi concaui transversaliter per modum crucis infiguntur in oculis et termino siue puncto contactus coniunguntur et hoc ingeniose fecit natura ut altero clauso et impedito spiritus vitalis ad alterum se transferat et ibi perfectus suam compleat actionem. unde tunc pupilla videndi actu confortatur propter virtutis visive coadunationem ut patet in sagittarijs quod vno oculo clauso. directius iaculant et sagittant. **I**tem ideo etiam pariter connectunt spiritus vitales ut scilicet ex mutua sustentatione efficiantur fortiores. **I**tem ideo etiam conueniunt in termino contactus. ne vnum duo videatur. quod etiam fieret. si vterque oculus proprium ydolum diuisum videret. **U**nde oportet quod virtus visiva continuetur ad vnum organum in quo sit vna virtus fontalis deriuata in pupillis sicut dicit auctor perspective ut patet illis qui digitos oculis supponunt. in quibus vna depressa pupilla reliqua eleuatur

unde et spūs visibilis diuiditur. et vna res duplex videtur et hec est causa quia lumen ab vno oculo tendit sursum. et ab altero recedit retrosum. unde radius ab vtroque oculo exiens. tangens extrema rei mediū intercidente aere nō penetrat unde quasi duo videt corpora. cum tñ nō sit nisi vnū. Non tñ omnis strabo videt sic quōnis sint oculi inaequales. quia radi⁹ pyramidalis recta linea egreditur ad superficiem rei vise sic sup dictam ē de sensu visu. li. iij. Oculus igit̄ bñ dispositus cōsiderat̄ q̄tū ad pfectā p̄tium suarū cōpositionem vt p̄z sup̄. Item q̄tū ad situatōnem. locum enī sibi vendicat superiorē. p̄pter sue subtilitatis dignitatē et maximam quam habet cū anima vicinatē vt dicit̄ ysi. et Aris. Itē q̄tū ad quātitatē debitam p̄porcionē. nō enī d̄ esse nimis p̄minēs et erectus. quia signat p̄turbationem discretionis. nec nimis p̄fundus. quia signat defectum materie et virtutis. Mediocris igit̄ est laudabilis Dicit tamen Aris. in li. xix. Profundus visus videat̄ a remotis. Nam motus ante q̄ exeat de organo visus nō diuiditur neq̄ cōsumit̄. sed directe. vadit radi⁹ visibilis ad res visas sicut supra patet de visu. Item cōsiderat̄ q̄ ad motus diuersificationem. Nam in motu deoet esse mediocris. quia si fuerit ocul⁹ nimis mobilis. signat excessum caloris et p̄noscit̄ mentis instabilitatem et affectionū mutabilitatē. Nimis vero tardus motus. cōtrariā signat dispositionem sc̄z excessum frigiditatis et p̄tinaciam affect⁹ et volūtatis. Mediocritas igit̄ motus laudabilis ē. quia signat facilē mētis apprehensionem et in apprehensioe debitam fixationem Vñ dicit Aris. li. xij. Clausura oculi debet esse mediocri⁹ festina quia si fuerit multe actionis et pauce clausure et verecūdia denotat̄ et stulticia sicut dicit̄ li. j. Si vero fuerit nimis tarda apertō designat defectū virtutis et cōpactionem materie in nervis. que actioni spūs non obedit vt p̄z in litargicis. Item cōsiderantur oculi p̄prie quo ad sue actionis p̄fectionē sc̄z si fortis ē apprehensionis et defacili sine reuerberatione iudicat̄ de obiectis bonam dispositionem significat vt patet in oculis aquilinis qui solem in sua rotā apprehendunt. Actio autē oculi cōsideratur s̄m acutū et obtusum. Nam cuius visus subtilis fuerit et multus remota et p̄p̄nua apprehēdit. quia multus videt remota quia vero subtilis est discernit. ip̄a visa. Oculus enī parui visus sicut dicit̄ Aris. li. xix. nō bene videbit a remotis. spiritus vero grossus et multus remota videt quia multus. Sed non p̄fecte quia grossus. paucus vero subtilis videt prope et p̄fecte. sed non vi-

det alonge. propter spūs visibilis paucitatē quia cum videt p̄fecte videt. p̄pter eius subtilitatem. **D**anc⁹ vero et ḡllus nō videt lōge et h̄ p̄t̄ sui paucitatem neq̄ et videt p̄fecte propter sui grossitudinem. Sc̄dm vero quod quis habet spiritum visibilem magis grossum et turbidum. tanto difficili⁹ est et debili⁹ habet actū videndi. Itē cōsideratur oculus s̄m coloris variatōnem quia s̄m Aris. li. xix. Oculi in principio generatiōis habent viridem colorem deinde mutantur in nigredinem vel glaucitatem vel quemcūq̄ mediū colorem eis condecētem. Nam si fuerit humor multus et spiritus visibilis paucus in aliquo accidente perturbat⁹. color niger in cofortificatur. Si vero fuerit humor paucus et spiritus visibilis debilis. erit color glaucus. Nam sic dicit Aris. Glaucitas quidem oculorū motus debilitatis. Si autem fuerit humor mediocris et spiritus fuerit tempatis et causis conuenientib⁹ ad albedinem et nigredinem color erit varius. Oculi igitur si fuerint nigri d̄ die erūt visus acuti. p̄pter luminis et humoris in organo visus aggregationem. de nocte vero erunt obtusi quia lumen noctis est debile et humor nocturnus naturalit̄ est grauioris motus vt dicit Aris. Oculus vero glaucus econtrario de die debilis est. de nocte vero fortis quia cum materia glaucitatis ex se sit lucida adiūcta luci diurne multum disgregat et ideo in actum videndi manente luce spūs visibilis debilitatur. de nocte vero spūs visibili in oculo coadunato. claritate intra humorem paucorū cōtenta nō dū recedēte p̄manet in oculo potētia videndi et in obscura aliquāliter indicandi vt patet in murilegis. Item cōsiderat̄ per partū circumstantium dispositionem sicut ex cilijs et super cilijs. quia si fuerint cilia coopertoria int̄ carnosā et humore superfluo repleta visum impediunt quia huiusmodi cilia aerem grossi⁹ p̄pter paruitatem sui motus nō intercident. dicitur etiam li. j. Si lacrimale quod sequitur ad angulum oculi fuerit multe carnositatis sicut accidit oculis milui signatur astucia et fortunatio mala. Alias proprietates oculi. quere supra in tractatu de sensu visu. Et hec de oculi compositione et effectu dicta sufficiant.

De pupilla **C**apitulum septimum.

Pupilla s̄m ysi. libro. xij. ca. ij. est medius punct⁹ oculi ubi est vis videndi in qua quia p̄ne imagines videntur pupilla appellatur. parui enī pupilli appellantur. Vocat̄ autem pupilla eo quod pura sit et impolluta vt puella. dicit̄

autem pbifici easdem pupillas quas videmus in oculis per triduum morituros non habere quibus non visis certa desperatio est. Habet autem circa se quendam circulum qui corona dicitur. quo discernente per nigredinē albe partes oculi a pupilla separantur. Hec corona rotunditate sui ornat ambitū pupille et in ipsa consistit maxima oculi pulchritudo. Hucusque Isid. Sic autem dicit Haly. pupilla est in qua formantur ymagines eorum que videntur in oculo. Omnia autem que sunt in oculo ex tunicis et humoribus aut sunt iuuantia pupillam aut ei seruientia et id sedet in medio omnium ut regina. Parua siquidem est pupilla in quantitate. maxima tamen est in omnia membra in virtute et ideo maxima. sicut et minima comprehendit interius a spiritu de cerebro veniente. exterius vero a lumine imutatur. Unde mediante luce rei obiecte speciem in se recipit et receptam anime iudicio transmittit. Nam a singulis partibus rei vise confluunt linee que faciunt pyramidem. cuius conus est in pupilla et basis in re visa sicut supra de visu est ostensum. Quae ibi. Hec pupilla omnium colorum et figurarum rerum superficies exprimentium est distinctiva et diiudicativa. In medijs coloribus et figuris siue formis delectatur. Corripitur autem in extremis aut saltem propter discouenientiam contristatur ut dicit philosophus. Item omnia que extra ipsam sibi sunt obiecta videt et diiudicat. seipsam autem nunquam videt per lineas super quas venit species rei vise ad visum. Sed quando se videt. hoc accidit per radiorum reflexionem. scilicet quando primo multiplicatur species rei a se vise ad speculum et a speculo fit reflexio ad visum sicut dicit auctor perspective. Et ideo forsitan spiritus visibilis in aspectu speculi delectatur quia per radiorum reflexiones quasi in se reuersus fortificatur et quodammodo roboratur. Item pupilla omnia sub angulo comprehendit. quia siue radij a pupilla exeant ad rem visam siue a re visa ad pupillam redeant. semper in pupille medio siue centro tamquam in cono angulariter vniuntur. Nam angulus duarum linearum alterius est contactus et ideo quia omnes linee per quas formatur visus vniuntur et quasi angulantur in pupille cono. et ideo bene et proprie dicitur a philosopho quod oculus omnia videt sub angulo. Item inter omnes partes corporis est maxime sensibilis et propter nobilitates siue complexionis maxime est passibilis. Et ideo citissime leditur. sed difficilime reparatur. Et ideo dedit ei natura defendendi tunicas et coopertoria ut sic resistat facilius carni interius vel exterius inferentibus lesionibus. De

his autem oculi et pupille passionibus. quere infra in tractatu specialilibro. vi.

De cilijs.

Capitulum. viij.

Cilia sunt oculorum tegmina a celando sic dicta eo quod oculos tegant et celes tuta custodia ut dicit Isid. li. xi. capi. ij. Sunt autem cilia in substantia nervosa et tenuia propter facilitatem motus quia suo motu continuo aere intercidunt et sic a lesione aeris exterius custodiunt oculos et defendunt. Hec cilia palpebre dicuntur quia palpitando semper mouentur. assidue enim adinuicem concurrunt ut assiduo motu reficiant obtutum. ut dicit Constan. et Isid. sunt minute palpebre villis pilorum ut apertis oculis si quod incident vel etiam occurrerit repellatur et inuolutis ipsis securius et quietius dormiatur. Item ut aerem mediocriter intercidendo viuificent et sic visum serenū custodiant et conseruent. Hucusque Isid. ca. ij. supra dicto. Item Constan. autem palpebre habent pilos non omnino rectos sed in extremitatibus mediocriter reflexos et hoc adinuenit natura ut abilius se claudant et fortius si quod impedimentum occurreret ei efficacius obuiarent. Item hec cilia in crescendo determinatam habent quantitatem a natura. et ideo eorum pili non se extendunt nec crescunt ut capilli sed determinatam portionem habent. Et ideo sicut Constan. palpebre non sunt molles nec porose sed potius dure ut pili crescentes sint duri et reflexi. et non nimis in crescendo se extendant sicut herba crescentes in terra dura modica fit et erecta et non illa que in terra molli. Has palpebras et cilia fecit natura ut essent corporis ornamenta et oculis iuuamenta. Unde dicit Arist. li. xij. quod omne animal generans solum habet pilos in palpebris et omne animal quadrupes claudit oculum per palpebram superiorem. Auis autem habet loco palpebre quoddam coopertorium ad custodiam sensus visus et claudit oculum per telam quandam appropriatam extremitatibus oculorum et quia natura oculi est aquea et humida ideo indiget tali custodia. Item omnis avis claudit oculum palpebra inferiori. Item omne animal carens palpebris est debilis visus ut patet in piscibus leporibus et huiusmodi ut dicit Arist. li. iij. zc.

De supercilioz proprietatibus.

ii.

Supercilia sunt dicta eo quod cilijs sunt superposita quod ideo pilorum multitudine sunt restata ut sint oculis iuuamenta ad repellendum

humorem vel sudorem de capite influentē. In
 et raliū vero est illud medium spacium quod
 est inter supercilia sine pilis vt dicit *Isid.* li. xj.
 sunt autem supercilia aliorum iuuamenta fm
 conitan. ne quid nociū extrinsecus adueniat p
 hibentia sunt 7 honestantia quia nullus sine eo
 rum presentia decoratur. *H*abent autem sup-
 cilia quandam vim latentem passionum anime
 indicatiuam fm *Aris.* quia cum fuerint superci-
 lia recta sicut linee pretendunt femineam molli-
 tiem vel anime leuitatem. *I*tez supercilia demis-
 sa 7 nimis pressa vel depressa signant inuidiam
 sicut dicit *Aris.* li. j. *I*tem supercilia eleuata 7 in
 pilis spissa animositatem pretendunt de paepe-
 rata vero a pilis 7 oblonga timiditatem. *I*tez si
 fuerint spissa 7 longi pili visum quodammodo
 obumbratiua excessum caloris signant. *I*tem si
 fuerint multe carnis 7 pauce pilositatis sensum
 durum signant 7 obtusum 7 frigiditatem i me-
 bus principalibus dominantem. *I*tem si fuerint
 pilis spoliata aut interiorē signant sanguinis
 corruptionem vt patet in leprosis aut natura-
 lis hūoris consumptionem vt in ethicis et simi-
 lib⁹. aut meatuū 7 viay humorū opilationē vt
 patet in castratis. *E*t dicuntur crescere contra
 senectutem intātū q̄ visum impediunt nisi re-
 scindantur vt dicit *Aris.* li. iij. *I*tem dicit idem
 li. iij. in frequentantibus coitum nimis cadūt pi-
 li superciliarum vel albescunt. quod quidem ac-
 cidit propter humiditatis consumptionem 7 p-
 pter defectum virtutis 7 propter frigiditatis ce-
 rebu augmentationem. nam nimia siccitas cal-
 uiciez generat. superabundans vero frigiditas
 caniciem introducit sicut supradictū est.

De fronte.

Capitulum x.

Frons ab oculo-
 rum foraminib⁹ est nominata vt di-
 cit *Isid.* hec enī quondā animi ima-
 ginationem. 7 initium mentis sua species expri-
 mit dum leta vel tristis est. *S*cđm autē verita-
 tem essentialē frōs est vt dicit *constā.* os semi-
 circulare nec multum durum nec multuz molle
 quod ideo fuit necessarium vt esset temperamē-
 tum ne lederetur vicinitas oculorum. pelle autē
 extrinseca tuta est ad sui defensionem ad aliozū
 organozū sensibilibū cōtinuationem 7 ad to-
 tius capitis decorationem totius enim anima-
 lis virtuositas potissime i fronte lucet. frōs enī
 vt dicit *phs* sedes est verecūdie 7 honoris. 7 h⁹
 quidem est propter vicinitatē imaginatiue vir-
 tutis. eius virtute tristitia vel leta decentia vel in-
 decentia rationis iudicio subito deferuntur vbi

vtiqz discernūtur. *F*rons itaqz omnū neruozū
 a cerebro descendētū ad sensum perficiendū
 quodammodo turris est 7 defensasaculum infra
 cuius cōcauitatē descendūt nerui ad oia instru-
 menta sensuū inferiorū quozū ministerio de om-
 nibus obiectis sensuū apud rationis domiciliū
 fit iudiciū. *U*nde fm *Greg.* *F*rons est dignissi-
 ma pars capitis exteriori vbi imprimatur caracte-
 ris signū. s. signū iusticie 7 salutis vt signaculum
 crucis quod quondā erat supplicū modo locuz
 habet in frontib⁹ imperatoz. *F*rons igit bene
 disposita omnia predicta manifestat sed si fue-
 rit a mediocritate degenerans alia fm *phm* p-
 nosticat 7 figurat. *D*icē enī *Aris.* li. j. qñ frons si
 fuerit magna signat ponderositatem declinatē
 ad stultitiā. 7 qñ sit inter mediocritatem parua
 signat bonitatem virtutis. *S*ed qñ nimis eleua-
 tur 7 quasi in superficie rotundatur excessum si-
 gnat colere 7 tales sepe dispositi sunt ad coleri-
 cas passiones sicut ad frenesim 7 furores. frons
 autē respectu aliozū membrōz faciei modice est
 carnositatis 7 pinguedinis. cuius causa est fm
Haly. 7 *Aris.* quia carnositatis 7 pinguedinis
 superfluitas impedit intellectum. *E*t iō nimia
 carnositas in fronte cū quadam relucencia 7 ex-
 tensione cutis signū est corruptionis. vt p3 hoc
 in leprosis. *I*tem nimia frontis attenuatio 7 si-
 perfacialis pellis corrugatio interiorēz designat
 cerebri defectū 7 humoris subtilis finalem con-
 sumptionē vt patet i antiquis senio vel morbo
 longissimo tempore inanitis.

De temporibus.

*Capitulum vnde
 cum.*

Tempus vel tim-
 pora dicuntur illa capitis membra
 ad dexteram sinistramqz capitis ad-
 iacentia que sic dicuntur quia sui mobilitate cō-
 tinua quasi interuallis temporozū immutantur
 vt dicit *Isid.* li. xj. c. ij. *S*unt autēz tempora fm
 cōstan. ossa vtrinqz posita. in lateribus oculoz
 cōstituta que quidem aliquātulū sunt mollia 7
 neruosa 7 hoc fuit necessariū ppter sensū 7 mo-
 tuz oculoz perficiendū. *N*ā p timpa ad infra
 sensuū mediantib⁹ neruis spiritus aialis defert
 7 p eadē fm anatomia spūs vitalis p quāsdā
 arterias a corde ad cerebrū mandat. *U*nde
 ppter neruozū sensibilibū 7 ppter arteriaz venarū
 pulsatiū in loco timpoz colligantiā. timpa sūt
 passibilia 7 facilioza ad lesionē vnde animal p-
 cussum in loco temporoz de facili moritur. quia
 sicut dicit *Aris.* li. xix. percussio que cadit super
 ossa timpoz mortalis ē qz si i eis p̄igit vuln⁹ a-

animal periclitat. Et hoc accidit quia humor qui est in temporibus cito exit propter tenuitatem ossium. et tempora citius canescunt propter humoris paucitatem et siccitatem in eis dominantem et propter conuertibilitatem ad naturam frigiditatis. Item timpera interius villosa sunt aliquantulum unde humorem a cerebro venientes recipiunt et somnum oculis inducunt. Et si illi villi fuerint compressi per aliquam partem humoris oculos lacrimare faciunt.

De auribus.

Capitulum xij.

Auris est instrumentum auditus et est dicta auris a vocibus hauriendis aut quia greci ipsam vocem audensidem vocant. unde dicitur aures quasi audes. vox enim repercussa per earum fractus sonum facit. quo sensum accipiunt audiendi. Summa auris particula dicitur pinula. pinula enim antiqui acutum vocant. hec est autem auris proprie quedam substantia cartilaginea que duobus causis fuit necessaria. defendit enim ne quid nocivum in auditu cadat sicut oculos defendunt alia. preterea auditum adiuuat. Nam vox percussa aeris cum venerit ad cartilagineam ibi fortiter coadunatur. unde intrat foramina que sunt auditus propria instrumenta. Sunt autem hec foramina in petroso osse constituta in quibus nervi descendentes a cerebro sunt in fixi. sensum et motum auribus deferentes et imitationem vocis in foraminibus receptam iudicio anime deferentes. et sunt hec foramina sicut torcular transversa et hoc ne frigidus aer nimis cito intret. et interioris panniculus sive nervos ledat et ne aliquod nocivum incidat quod auditus impediatur instrumentum ut dicitur in partegni li. iij. c. xvj. patitur auris multipliciter. quia aliquando ex apostemate in aure existente unde et sanies egreditur ab aure. Item ex vermibus foramen ab extrinseco intrantibus vel ex putridis humoribus intrinsecus nascentibus quorum signum est prurigo intra auriculas et titillatio et sentitur eorum motio. Item ex superflua carne atque verruca patitur auricula quando mali humores in ea adunantur. Item patitur ex mala dispositione nervi aurem ingredientis. sicut patet in sonitu tinnitu et huiusmodi que contingunt ex ventositate in paniculis cerebri se claudente in parte nervi auricularis. Item patitur ex grossis humoribus illic se moventibus et tunc sentitur gravitas capitis. cum sonitu et tinnitu. Item deficit auditus ex defectu virtutis audibilis vel ex con-

tractione nervi sensibilis sicut in senibus contingere consuevit. Item aliquando fit surditas cum puer procreatur in utero quando natura negligit instrumentum auditus perforare et hoc est propter sui defectionem vel propter materiam quam inuenit sibi natura inobedientem. Item patitur ex acuta egreditudine cum colerici humores ad cerebrum ascendentes auditum impediunt. hoc adiuuat si per digestionem colera purgetur. unde dicitur in ampho. surdo si solutio colerica supervenerit surditatem tollit hucusque constat. Item dicit Aristoteles li. xij. instrumentum auditus plenum est spiritu naturali quia sicut spiritus naturaliter facit in venis motum pulsatilem. sic in aure facit virtutem auditus et propter hoc addiscuntur res per sensum auditus. Et dicitur ibi quod creatio aurium fuit manifesta tela et continens fuit tenuis et hoc propter subtilitatem auditus ipsius. Debilitatur autem auditus temporibus humide complexionis et precipue in frequenter coeuntibus et hoc propter perturbationem spirituum qua perficiunt auditum. Nam ut dicit idem Aristoteles frequens nimis coitus corpori et cordi nocet idem dicit Galenus. Item secundum Aristoteles li. xij. in rationali animali aures ponuntur naturaliter in medio capitis rotundi quia auris non in una parte recte sed potius undique vocum et sonorum differentias comprehendit in animalibus vero quadrupedibus que caput habent inclinatum ad terram et non sunt elevati. corporis sunt aures in superiori parte capitis ut patet in bobus asinis et equis et motus auricularum huiusmodi animalium sunt multi propter elevationes sui loci et quia multum moventur in partes diversas. recipiunt sonum repercussione multa. Item idem Aristoteles ibidem nullum animal omnino habet auriculas expressas. nihilominus tamen habent talia animalia quasdam vias occultas. et etiam volatilia carent auribus exterioribus habent tamen foramen medium et viam apertam per quam auditus perfectissime celebratur. Item homo inter omnia animalia habet aures minus mobiles et etiam secundum dimensionem situs breviores sed ad audiendum maxime sunt efficaces ut dicitur li. j. et hoc est propter bonitatem complexionis. unde quando nimis est excessus in auribus hominis in magnitudine alijs signis concurrentibus signum est stoliditatis et tarditatis intellectus ut dicit Aristoteles.

De naso.

Capitulum xij.

Nasus est instru-

mentum: olfactus fm **I**sid. a naribus autez di-
citur nasus. Nares autez ideo sic vocantur qz
per eas odorifera z spiritualia quasi odorem?
z inter fetidum z odoriferum discernamus vn-
de quia odorifera nobis per eas manant. nares
dicuntur sicut per contrarium inscj z rudes ac
inexpertu ignari. q. sine nare dicti. Nasus autez
duo habet foramina fm constan. que per quan-
dam substantiaz cartillaginosam adinuicē sunt
distincta. Et horum foraminū vnum ad conca-
uitatem palati tendit. alterum superius ad pelli-
culas cerebri vadit vt aerem attrahat cerebro z
deferat ipsis naribus spiritum animale z ad
sensum odoratus perficienduz adducat. primū
foramen fuit necessariū ad eijciendas superflui-
tates a cerebro venientes aliud ad spiritum at-
trahendum z odoratum perficiendum. Sunt
tamen propria instrumenta odoratus due ca-
runcule que dependent a naribus per modum
mamillarum que primo aerem attractum in se
recipiunt. deinde ad interiorē partē cerebri
transmittunt. Istis autem carūculis subseruiūt
nares exteriores aerem scilicet attrahendo z in-
tra se includendo z subtiliando vt tanto facili?
z perfectius immuter in organis odoratus. ner-
uus eniz a cerebro veniens. illa duo vbera nasi
subintrat z eis animale spiritum administrat
vt dicit constan. fumus igitur mediante aere p-
nasum attractus spiritui animali se associat. qui
immutatus illam immutationem in cerebro ani-
me iudicio representat. Nasus igitur fm cōst.
fuit necessarius ad aerem tpatē attrahendū ad
cerebrū per sua emunctoria expurgandum. ad
calorem innatum in ventriculis cerebri tempe-
randum necnon z discernendum fumum a qua-
cunqz substantia resolutum redolentem suauit-
ac fetentem. Et ideo fm **A**ris. li. xij. sensus olfa-
ctus ē diuisus sicut sensus auditus z ita nō est
nisi faceret opus pportionatum z sensus olfa-
ctus nō esset nisi ppter attractionē aeris in ani-
mali habente nasum. Et hoc mēbrū. s. nasus in
medio est. s. anteriori parte capitis. Et propter
hoc posuit natura nasuz ī medio triū instrumē-
torum sensibilibum quasi trutinā positaz ppter
motū anhelitus alijs sensibz necessariū. Recolli-
ge igitur breuiter ex pdictis qz nasus est mēbrū
siue organū officiale aeris attractiū z emissiū
inter odores discretiū. grossarū superfluitatū
cerebri purgatiū spiritui animali ministratiū
p attractionem aeris pulmonis dilatatiū z cō-
strictiū. Et ideo fm cōst. nares posite sunt ex
transuerso z nō ex opposito pulmoni vt si frigi-

mus aer qnqz subeat pulmonez subito nō ledat
si quid cū aere sicut puluis vel quodcūqz aliud
intrauit pulmoni obesse non possit. Est etiā na-
sus vt dicit **G**reg. super cantica faciei maximū
ornamentum ita qz eius carentia tota facies re-
sipua debonestatur. Debet autē dispositio nasi
esse mediocris ita qz in longitudine. latitudine.
altitudine modū debitum nō excedat. Nam si
nares fuerint nimis tenues vel late multi aeris
attractione ferocitatē anime pretendūt z mē-
tem indignantē. Ex dispositionibus enim mē-
brorū corporis sumuntur pronostica iudicia de
affectionibz mentis sicut dicitur ī principio pbi-
sonomie. Nam accidentia mentis sepe imutan-
tur fm accidentia corporis sicut vinū aibum ex
vitro rubeo qn infudit. colorē cōtrahit z rubo-
rē. Et iō mediocritas dispositōis mediocritatē
designat bonitatis sicut dicit in libro suo in p-
cipio. Impeditur autem nasus in suo effectu si-
cut dicit **B**a. super pnostica ibi. Nares acuti
oculi concaui zc. propter vehementiam caloris
humiditatē cōsumentis vnde z acuitur nares
z profundantur oculi in acutis z est signuz mor-
tis. z accidit idem naribus sicut dicit **B**al. quan-
do calor naturalis est debilis qui non potest se
expandere ad extrema z ideo cōsequitur qz spi-
ritus z sanguis non concurrunt ad extrema. Et
ideo propter frigiditatem mortificatē cōstrin-
guntur membra z cor alteratur z accidit acumē
nariū quod est signum pessimum z mortiferum
in patientibus acutam. Item impeditur nasus
vt dicit cōst. li. ix. c. xv. aliquādo ex mala cerebri
dispositione. aliquādo ex nerui odorabilis opi-
latione. aliquādo ex humorum fetidorū z cor-
ruptorum humorum in carūculis nariuz reple-
tione. quandoqz ex carnis superflue corrupte ī
foraminibz nasi generatōe vt patet ī poliposis
z leprosis z hec lesio nō solū ledit olfactū. verū
etiam facit minorationem vocis. Aliquādo pa-
titur ex nimio fluxu humoris in ventriculis ce-
rebri defluentis. z hoc vel ex caloris dissolutio-
ne. vel ex frigiditatis nimia cōstrictione sicut pa-
tet sepius in catarro. Aliquādo ex nimia reple-
tione z acumine venaruz. sanguinis tamē flux?
maxime per nares in multis egritudinibus cau-
sa est dissolutionis morbi z certum iudicium cō-
ualescentie z salutis vt patet in acutis febribus
que per fluxum sanguinis sepius terminantur.
Et in amphoz. dicitur. Mulieri deficientibus
menstruis sanguinem ex naribus fluere est bo-
num.

U De genis. **U** Caplm. xiiij.

Oene sunt inferio

res oculorum partes unde barbe inchoantur vt dicit *Isid.* li. xj. c. ij. **B**enos enim grece barba dicitur. eodem enim partes dicuntur maxille que per diminutionem a malis sunt dicte. male autem sic eminentes dicuntur oculi partes ad eorum protectiones supposite. vocate autem sunt male siue quia in rotunditatem prominent intra oculos quas greci mala appellant. siue quia sunt supra maxillas. vnde et a malis diminutiue dicuntur maxille. sicut a palo paxillus. vt dicit *Isid.* Sunt autem maxille siue gene fm constan. ex nervis et ossibus interius compositae et harum ossa craneo cerebri sunt coniuncta. **Q**ue ideo de varijs et multis frustulis composita sunt. ne alia lederentur si vnum aliquid pateretur. **E**xterius autem sunt calide et carnosae vt frigiditatem ossium et cartilaginum auerium et narium temperarent et vt organis sensibilibus sibi vndiqz adiacentibus suo calore fomentum administrarent. **E**t ideo maxille oculis supponuntur ad eorum protectionem. **I**n medio sensuum sunt posite. propter nutrimenti administrationes calide sunt et nervose propter frigiditatis instrumentorum sensuum mitigationem. **C**andide sunt et rubicunde propter ornatum faciei et vultus compositionem. **N**arina enim pulchritudo hominis resultat in genis et maxillis. maxime sicut dicit constan. maxille potissime hominis ostendunt complexionem. que si fuerint multum rubicunde mixte cum temperata albedine et in substantia non nimis crasse sed mediocriter carnosae. calidam et humidam preterdunt complexionem et ipsius temperamentum. **S**i vero fuerint in colore albide sine alicuius rubedinis admixtione et in substantia pingues et molles et fluide frigiditatis et humiditatis ostendunt excessum. **S**i vero fusce in colore aut citrine in substantia autem tenues et macilente dominium designant siccitatis nimie et caloris vt patet in colencis. **S**i vero fuerint quasi liuide in colore et in substantia a carnibus depauperate excessum signant frigiditatis et siccitatis sicut in melancolicis videri potest. nec solum declarant complexionum diuersitatem. verum etiam animi et affectionum notificant qualitatem. **N**am fm animi affectiones. ex subito timore vel gaudio pallescunt vel rubescunt subito vt dicit constantinus.

De barba. **C**apitulum decimumquintum.

Barba vt dicit co

stant. faciei viri est ornamentum. unde apparens. et cooperiens maxillas in vna parte est ad ornamentum in alia ad maxillarum adiutorium et iuuamentum siue famulatum. **N**am sua villositate nervos maxillares tuetur a nimia aeris frigiditate et ideo maxillam est necessarium tegumentum. **B**arba vigoris et caloris naturalis est iudicium. **E**t hec est causa quare vir et non mulier barbescit quia masculi feminis naturaliter sunt calidiores. et ideo in maribus fumus qui pilorum est materia magis augmentatur. quem quia natura non sufficiebat consumere expulit per duo loca scilicet per caput et per barbam vnde accidit aliquando in mulieribus calide et humide complexionis quod videtur barbescere. **E**t e contrario fit in masculis frigidis et siccis quod barbescunt parum vnde et in eunuchis non crescit barba quia perdiderunt illam materia calidiora. que calidi humoris et fumi qui pilorum est materia sunt generatiua. **E**x quo patet quod barbe spissitudo calor et humoris substantialis ac vigoris est iudicium et differentie sexuum experimentum. **I**n pueris non crescit barba quod parvuli calidi sint et humidi. quia fumosa siue perfluitas que pilorum et capillorum est materia. transit in augmentum et nutrimentum puerorum. **H**ucusque constan. fm vero *Aris.* li. xix. pili barbe sicut et capilli in sua dispositione representant qualitates vaporis. vel pinguis humoris ex quo generantur quoniam si fuerit humor calidus fumosus et siccus. erunt pili barbe sicut capilli crispis reflexi et inuoluti. **E**t hoc accidit. quia per duas vias vadunt contrarias. quia pars terrestris mouetur ad partes inferiores et calor mouetur ad partes superiores. et sic inuoluti pili et erunt pili crispis propter debilitatem suam. **E**t hoc accidit propter paucitatem humiditatis et multitudinem partis terrestris. vnde ex intenso calore corrugantur et inuoluntur. **S**i vero fuerit vapor multo humidus. erunt pili lenes et longi. **N**am humor decurrit lubrificando donec perueniat ad pilos et propter hoc pili et barbe eorum qui morantur in francia sunt lenes. **N**am eorum complexio est humida et aer continens eos est humidus. **E**contrario accidit in hominibus cerebrum siccum habentibus et habitantibus in regionibus calidis propter siccitatem aeris continentis. **I**tem alteratur color pilorum barbe fm etatis varietatem et ideo canescit barba in senectute propter debilitatem caloris et abundantiam

frigiditatis. defluunt autem quandoque pili barbe propter caloris et humoris interceptionem ut in castratis. quandoque ex corruptione humoris ut patet in leprosis. Nam sicut idem dicit Aristoteles. Casus pilorum similis est fluxui foliorum arborum et causa istius est diminutio humoris calidi et pinguis. Et ideo non fluunt folia arborum in quibus est humor pinguis. hucusque Aristoteles. li. xix.

De mandibulis. Capitulum decimus sextum.

Mandibule a mā

ducendo sunt dicte ut dicit Isidorus. li. xj. Mandibularum autem quedam est superior in qua dentes superiores infiguntur. quedam inferior in qua dentes inferiores radicantur. Et est proprium mandibule superioris quod in omni animali fixa est et immobilis excepto centea-culo. id est cocodrillo qui mouet mandibulam superiorem contra naturam omnium animalium et fixam et immobilem tenet inferiorem ut dicit Aristoteles. li. iij. Sunt autem mandibule ex diuersis et duris ossibus compositae. nervis et lacertis variis connexae. Et hoc fuit necessarium propter motum continentiam. et apertionis clausurae necessitatem ut dicitur constanter. Sunt enim quasi due mole continuae ad conterendum et molendum cibum se mouentes unde toti corpori nutrimentum mandibule subministrant. Mandibule autem quibusdam particulis carnosis et nervosis que gingivae dicuntur circumdantur undique et velantur et hoc propter fortiozem dentium in maxillarum fundamentis radicationem. et propter nutrimenti nervis dentium administrationem et frigiditatis dentium moderationem. Et dicuntur gingivae ut dicit Isidorus. a dentibus gignendis. quia in eis dentes gignuntur et nutriuntur. Facte enim sunt ad decorem dentium pariter et necessitatem ne nudi horrore potius existerent quam decore pelliculis labiorum circumdantur. quod fecit natura ut tamen dentes quam maxillas non solum intrinsecus iuuarent. verum a lesione extrinseca defenserent. contingit gingivas corrumpi in animalibus aliquando ex negligentia et quandoque ex putridis humoribus infici et corrumpi et tunc diuersas inferunt molestias et passiones. ut fetorem dentium casum vel relaxationem.

De labijs. Capitulum xvij.

Labia sunt dicta quod autem superius est labium dicitur quod vero in

ferius est labium nuncupatur. Sunt autem labia necessaria secundum constanter. quia dentes muniunt atque tegunt. Sunt etiam nervosa et ex diuersis lacertis composita ut sic ad sensum et motum essent abiliora. Nam ad vocis formationem necessario se aperiant vel claudunt quia illis abscisis vel per aliam opilationem vel contractionem aliam impeditis. verba perfecte non possunt formari. Item labia mollia sunt et carnosa et hoc propter duricie dentium temperamentum fuit necessarium.

Dentes igitur et eorum nervi cum ex natura sint frigidi nimis lederentur aeri frigido expositi si non labiorum tegmine tuerentur. Item labiorum extrema sunt rubicunda. quod accidit secundum constanter. propter cutis labiorum subtilitatem quam de facili a calore sanguineo recipit quodammodo roseam qualitatem. unde rubedo labiorum signum est puritatis complexionalis et impermixtionis turbati sanguinis et interioris virtutis sicut econuerso labiorum liuiditas signum est defectus virtutis et caloris naturalis. Item labia tenuia sunt in substantia et subtilia ut sint flexibilia ad motum et abiliora ad aerem immittendum et intercidendum ne subito attractus interioribus sua frigiditate inferat lesionem. et ideo labia aeri frigido se opponunt et ipsius recipiendo tepuratum reddunt ut suauius et utilius ad interiora attrahatur hec omnia secundum constanter. Consimiles proprietates narrat Aristoteles. li. xij. circa finem ubi dicit. Labia hominis mollia sunt et carnosa et separari possunt propter salutem et custodiam dentium et ut conueniant ad exitum sermonis. unde et labia duplicem habent usum. sicut et lingua cuius creatio est ad gustandum humidum et ad sermonem proferendum sicut idem expresse dicit Aristoteles. et ideo oportet quod labia sint humida quia si creatio lingue non esset talis dispositionis ad labia non posset lingua pertingere ad dicendos multos modos literarum quoniam quaedam ex eis dicuntur per percussionem lingue et etiam quedam per coniunctionem labiorum. et ideo necessaria fuit labiorum creatio ut optima esset nature operatio. et propter hoc fuit caro hominis valde mollis quoniam homo est boni sensus tactus scilicet et gustus magis quam alia animalia. hec omnia Aristoteles. li. xij. Recollige igitur quia labia sunt tegmina dentium custoditina. mollicie sua duricie dentium temperatiua. vocis articulate et literalis formatiua. aeris frigidi vel calidi interceptina. sua rubicunditate vel liuiditate defectus vel figuris designatiua. virtutis interpretatiue propria organa passionum anime sci

licet odij & amicitie doloris vel tristitie expressi-
ua. vnde dicitur q̄ tremor labiorum in frenesi &
acutis morbis mortē pretendit vt dicitur in p̄
nosticis. Et hec de labijs sufficiant.

De mento. **Capitulum deci-
mum octauum.**

Mentum est dictū

quasi mandibularum fundamentus
eo q̄ inde oriatur vt dicit **Isid.** mē-
ti autē vt dicit **constan.** duo sunt ossa & ipsa iū-
cta sunt in medio vbi dentes subtiliores firman-
tur quadrupli atq̄ pares. **Horum** ossiū extre-
mitas duas habet furculas vna est acuta cuius
acumen quoddam ligamen inserit quod ligamē
a latere temporum protenditur per quod etiā
et bucca clauditur & aperitur. **Altera** vero fur-
cula grossa est & rotunda cuius rotunditate mē-
tum fit molle vt dicit **constan.** quia hoc mēbrū
fuit necessarium propter originem mandibula-
rum & dentium inferiorum radicationem & pro-
pter voluntariam aeris clausuram & apertionē
fuit etiam conueniens propter faciei complexio-
nem & perfectam ipsius vultus consumationē
quod si fuerit proportionatum fronti tota bo-
nestat faciem & decorat hec omnia dicit **constā.**
In mento autem animalis maxima est fortitu-
do propter ossis duriciem & neruorum compa-
ginationem & propter fortem dentium radicati-
onem. & ideo bruta animalia se tangi per mentū
de facili non permittunt nam mento confracto
tota eorum ferocitas quasi armis perditis ener-
uatur vt patet. **j. Regum. xvij.** vbi dicitur. **Cō-**
fregit dauid mentum vsi & eruit ouem de ore
eius &c. **Hominis** vero mentum pertractari a
moris & fidei iudiciū est. **ij. Regum. xvj.** **Tenuit**
ioab mentum amase quasi deosculans eum et
cetera.

De ore. **Capitulum decimum
nonum.**

O est dictum ex

ex eo q̄ per ipsam quasi per ostium
cibos inmittimus & spiritum foris
eijcimus vel eo quasi de ostio sermones egredi-
untur vt dicit **Isid.** os etiā. vt dicit idem. ani-
me nūtius est quia illud ore exprimimus quod
prius in mente concepimus. **Est** autē os vt di-
cit **Bre.** multis circumseptum custodijs scilicet
dentibus & labijs vt tot intermedijs mens pri-
discernat q̄ proferat siue dicat vt prius verbū
transeat per limam q̄ per linguam. **Fuit** autē

oris instrumentum necessarium s̄m **constan.** p̄-
pter nutrimenti susceptionem. nullum enim mē-
brū in animali nutritur nisi prius nutrimentum
in ore recipiatur. os enim primo cibum recipit &
masticando & immutando aptus digestioni sto-
macho transmittit & propter hoc natura fecit os
humidus intrinsecus vt cibi siccitas eius humi-
ditate facilius immutetur. **Fecit** etiā os neruo-
sum vt saporositas cibi facilius sentiretur. **duz**
ne cibi asperitate lederetur nec nimis factus dur-
rum est sed mediocriter ne nimia duritia sensua-
litas gustus impediretur. **Concauum** autem et
rotundum fuit intrinsecus vt cibus assumptus
hincinde facilius moueretur & per dentes sine im-
pedimento spiritus transduceretur. **Itē** necessa-
rium est os propter aeris & spiritus attractionē
aer enim attractus per os in ipsius concauitate
immutatur depuratur & subtiliatur & sic ad cor-
dis refrigerationem per cannale pulmonis trā-
mittitur sine cuius refrigerio cor pre nimij calo-
ris incendio vteretur & destrueretur. **Itē** neces-
sarium est propter vocis informationē. ad hoc
enim est palatum oris concauum vt plectrum
lingue moueretur facilius & ad vocem forman-
dam expedite eleuaretur & deprimetur. **Itē** vti-
le est ad grossarum superfluitatum a cerebro &
pulmone venientium crebram eiectionem qui-
bus per ostium oris eiectis vitalis spiritus in cor-
de & animalis in cerebro suas complent actiōes
expeditus. **Item** vtile est propter membrorum
nutrimentum a superfluis exonerationem. quan-
do ergo stomachus crudis humoribus onera-
tur natura per vim expulsuā operante per os
officium expurgatur sicut dicit **constan.** & **Gal.**
super illud **ampho.** in vomitibus & purgationi-
bus que sponte fiunt si qualia oportuit hāt. cō-
fert & bene ferunt si vero non contrarium pati-
tur autem os (vt dicit **constan.** in viatico) quan-
doq̄ ex alijs membris sibi vicinis infirmantib⁹
Datur autem pustulas vlcera & huiusmodi
ex corruptis humoribus aliunde ad buccam de-
fluentibus. si rubeat ita q̄ nigredini attineat et
caleat doleat aut ardeat materia sanguinea est
& colerica. si vero multum nigrescat tanto mole-
stius est & timidius ne forsā ad cancerum vene-
niatur. **Accidunt** autem vlcera in ore latentis
paruulorum prouenientia ex acumine lactis et
ei⁹ corruptione. hucusq̄ **constā.** in viatico par-
ticula secunda.

**Sequitur capitulum .xx. de
dentibus.**

Dentes s'm gre-
cos dicuntur edentes quali oia op-
posita diuidetes 7 incidentes vt di-
cit **Isid.** Et sunt dentes s'm constan. quedam
plantaria in ossibus maxillaruz 7 menti quibus
dam radicibus inserti 7 sunt in maribus s'm cō-
stan. xxxij. Sedeci enim maxillarib⁹ sunt posi-
ti quorum quatuor in anteriori parte pares vo-
cantur 7 quadrupli. 7 hi lati sunt 7 acuti incisso-
res vel precessores a medicis nuncupantur. ad
incisiones cuiuslibet cibi sunt apti 7 quicquid in
eis accipitur in ore conteritur 7 mordetur. Sūt
iterū duo qui canini sunt dicti collaterales qua-
druplis 7 in summitate acuti duris cibis tamen
molendis apti. Et dicuntur s'm **Isid.** canini qz
ad similitudinez caninorum consistunt 7 canes
per ipsos ossa rodunt. precessoribus enim denti-
bus sunt fortiores acutiores 7 rotundiores. 7 iō
a quibusdam collum puelle vocantur 7 qz prio-
res precidere non possunt istis tanqz fortioribus
ad constringendum tradunt. Sunt 7 decē ali-
ex vtraqz parte superioris mandibule quini col-
laterales quadruplis hi sunt lati atqz grossi. hi
molares sunt vocati 7 ad molendum bene sunt
apti. naz que conscisa 7 cofracta sunt a prioribus
more mole subigunt. vt dicit **Isid.** Sunt qui-
dem in superiori mandibula. xvj. dentes scilicet
quatuor quadrupli atqz pares. 7 duo canini et
nouem molares 7 totidem etiam dentes nume-
ro collocantur in inferiori mandibula seu i men-
to. Dentes igitur q̄tum ad suum numerum et
etiam ad officium quadripbarie diuiduntur.
quidam enim sunt incisui 7 hi sunt quatuor. duo
superiores 7 duo inferiores qui primo aspectui
se offerunt. quidam vero sunt pares 7 hi sunt
quatuor. duo superiores 7 duo inferiores qui
alterutrum iuxta incisuos positi mutuo se con-
tingunt. Quidam vero dicuntur collaterales.
seu canini 7 hi quatuor scilicet duo superiores
7 duo inferiores se mutuo collidentes. quidam
vero sunt molares 7 hi. xx. scilicet. x. superius et
totidem inferius mutuo se tangentes 7 que ab
alijs inchoata sunt quasi mole continue conci-
dentes. Hi omnes sunt mandibulis radicati 7
7 quodammodo furcati sed diuersimode qz an-
teriores. s. q̄drupli 7 pares vnā hñt furculā seu
radicē. canini vero molares tres vs̄ quatuor ha-
bere dicuntur. vt dicit cōsti. Dentium quoqz nu-
merū discernit qualitas sexū nam in viris plu-
res. in feminis pauciores inueniuntur. vt dicit cō-

stan. 7 **Isid.** Distinguuntur 7 etiam dentes s'm
processum etatis. quoniam sicut dicit **Aris.** li. ij.
qz dentes senum generaliter sunt nigri nō acuti
vt patet in canibus quorū etas per dentes nos-
citur. quia dentes iuuenum sunt albi 7 acuti. se-
num vero econtrario. Excipit tamē **Aris.** ibidē
ab hac generalitate dentes equorum quos di-
cit habere proprium qz procedente etate magz
albescunt. dicitur etiam ibidē oportet vtiqz scire
qz animalia que sunt multorum dentium 7 cō-
iunctorum sunt vite longioris que vero pauco-
rum sunt dentium 7 separatorum sunt vite bre-
uioris. Item dicitur ibidem omne animal qua-
drupes generans animal sibi simile habet den-
tes. Item homo eicit dentes in iuuentute ante-
riores non molares 7 hoc contingit forsā pro-
pter furcularum 7 radicum debilitatem. mola-
res autem non eicit propter causam cōtrariā
7 est generale in alijs animalibus que non eici-
unt aliquem dentem priusqz alter sibi similis in
loco oriatur primitus. Item **Aris.** li. xij. omne a-
nimal carens dentibus in superiori mandibula
est siccum 7 terrestris nature. omne animal ha-
bens dentes in vtraqz mandibula est pinguedi-
ni simile. Item idem li. xij. Natura non facit a-
liquid nisi quod meli⁹ 7 perfectius est 7 ideo ne-
cesse est vt materia partis terrestris declinet a q̄-
busdam animalibus ad partem superiorem sci-
licet in dentes 7 genuinos prominentes 7 i quib-
usdam in cornua. Et propter hoc non potest
habere dentes in vtraqz mandibula animal ha-
bens cornua. Item ibidē li. xvj. Solummodo
inter alia ossa crescunt dentes duz remanet ani-
mal et hoc est manifestum in dentibus superex-
crescentibus et declinantibus a locis suis cōtin-
gentibus se inuicem. Et causa incrementi illoz
est propter operationem eorum. Si enim non
crescerent consumerentur cito 7 propter hoc te-
runtur cito dentes animalium comedentiū mul-
tum 7 carentium dentibus magnis. Et ppter
hoc ingeniata ē natura 7 aggregauit dentes ad
inuicem propter senectutem 7 finem. aliter si vi-
ta duraret per millenarium semper dentes plu-
res essent qz in prima creatione. vnde dicit idē
li. ij. dentes qui oriuntur intra gingiuam. nō ori-
untur in viris 7 mulieribus nisi post viginti an-
nos 7 forte in quibusdam mulieribus post. lx. et
origo eorum est cum maximo dolore. Itē idē
li. xij. Dentes acuti oriuntur ante latos quōmā
dentibus acutis indiget ad abscissionem cibi
prius. quia prius est abscidere qz molere. iō etiā
citius crescūt quia minores sunt quia origo mi-

nozis rei est ex calore ante originem rei maioris. Item calor etiam lactis facit oriri dentes cito et propter hoc est quod pueri lactentes lac calidius nascuntur in eis dentes citius. Item idem etiam ibidem. Anteriores dentes nascuntur in osse tenui et etiam debili propter hoc sunt velocis casus hucusque aristotiles. Ad hec constan. in viatico particula secunda. Dentium magnum est iuuamentum. et cum iuuamento magnum corporis ornamentum ipsorum inque non patientium quoniam in patientibus actio corrumpitur. Quorum passio diuersa est. Cuius diuersitatis pars est visui manifesta sicut putredines fetores. rupture. perforationes. motiones casus. limositates et similia. pars vero non apparens est et occulta. sicut quando dentes nimium dolent et tamen exterius sani apparent. Causa autem talis doloris sunt humores a capite descendentes vel a stomacho mediante fumositate ascendentes. vel humores acuti in gingiuis et tunc dolores nimij cum saltu et pulsu sentiuntur propter maliciam humorum et acumen. Si vero dolor est a capite grauitas sentitur in capite et dolor. in facie rubor ex sanguine vel colera ad radices dentium descendente. Si vero fuerit a stomacho. dolor sentitur in stomacho et assidua eructuatio egreditur et erumpit. Dentes etiam aliquando perforantur. aliquando rumpuntur. aliquando ex vermibus in citrinum viridem seu nigrum colore mutantur. que omnia ex corruptis et pessimis humoribus. ex malis cibis per nervos ad ligamentum dentium descendendum accidere dinoscuntur. Dentes etiam aliquando mouentur et causa motus humores sunt in dentium radicibus. quia si sint acuti necesse est in dentibus foramina effici ac fetores et putredines generari. Qui si vermes fuerint in causa dolor maximus gignitur quia nervum sensibilem corrodendo penetrant. Obstupescunt etiam dentes et exacerbantur ex humore acido intus. vel extra nervos inficiete et dormitare videntur ex causa nimis frigida sicut ex niue vel glacie nervos dentium constringente. Item dentes quandoque cadunt ex nimia humiditate ligamenta dentium relaxante quandoque ex nimia siccitate. ut patet in senibus quorum dentes propter subtractionem humiditatis nutritibilis dilabuntur. Has et multas alias dentium recitat constan. passiones sed hec sufficient. Recollige igitur ex predictis quod dentes in mandibulis tanquam in fundamentis proprijs radicantur ex frigiditate dominante albiores ceteris ossibus efficiuntur propter sui duritiam de facili

non leduntur. Substantia enim dentium est ex se impassibilis cum non sit sensibilis ut dicit constan. unde dens ruptus nullum dolorem patitur. Dicitur tamen pati et dolere propter nervum sensibilem qui in eius radicibus sepe leditur et grauiatur. Dentes enim intrinsecus nervis colligantur terminos carnis dentes excedunt et tamen in carne radicanter nihil intra se nec in se esse patiuntur. Clausi sunt labijs ne videantur. Inde cens est enim cum apparent nisi forsan propter risum. Item superiores ad inferiores reuertuntur et sibi vicem mutuo coaptantur et si inferiores aliquando moueantur. Superiores tamen fixi immobiles reperiuntur. Ordinate autem ad inuicem componuntur. ad informationem articulate vocis maxime cooperantur toto corpori obsequuntur.

De lingua. **Capitulum vicesimum primum.**

Lingua a lingen- do abum est dicta. vel quia per eam articularis sonus verba ligat. sicut enim plectrum corde sic alliditur lingua dentibus ut dicit Aristoteles. Est autem lingua instrumentum gustus et locutionis ut dicit constan. et componitur de substantia molli carne porosa et spongiosa. Et autem nervosa propter sensum et motum porosa ut facilius sapor penetret ad nervum facientem gustum ad quem veniunt multe vene sanguine plene. unde rubicunda est in colore. Hec operatur panniculis quibus spacium bucce et palatum induitur et vestitur. a superiori parte patet tota. ab inferiori autem parte patet usque ad ligamenta quibus merito est conexa unde radices lingue et sensibiles nervi quibus recipit sensum et motum a spiritibus sunt occulti. In quibusdam autem hominibus ut dicit constan. contrahitur lingua plus quam oportet intantum quod nec in diuersas partes mouetur unde oportet incidere ligamenta ut motus per totum bucce spacium amplietur. Passiones enim multe accidunt lingue ut in substantia ipsius vel in nervis ad illam venientibus unde in viatico constan. Lingua animalis perdit motum voluntarium. Unde et versus amittit sermonis cuius causa est ex defectu virtutis motiue ex cerebro veniente vel ex nervo operato per quem virtus transit animalis. Aliquando ex apostemate vel ex pustulis in lingua accidentibus. Aliquam sunt propria vicia in substantia lingue sicut complexio mala ex qua est sensi-

bilis distemperantia ex nimio calore frigiditate
vel humiditate vel siccitate vel apostema vel tu-
mor et similia quod si lingua videatur nimis tumida
excessum caloris designat. Si vero alba frigidita-
tem. si mollis humiditatem. si sicca et aspera sic-
citatem. et omnia talia lingue impediunt usum vel
tollunt in toto vel in parte. Si autem lingua sa-
na videatur nullas habens maculas. loquela ta-
men sit ablata. ex cerebro est defectus vel ex ner-
uis sensibilibus opilatis. Aliquando est perdi-
tio loquela ex perdita mente ut in frenesi vel li-
targia. Hucusque constat in viatico. alios designat
defectus lingue in pantegni. constat. ubi dicit. acci-
dit pustule late et extente in pelliculis exteriori-
bus lingue sicut accidit pueris maluz lac suggesti-
bus et sunt quibusdam albi quibusdam nigri coloris. accidit
autem apostema lingue. eam nimis magnificas
et ab ore exire facies et vocatur exiliu lingue. Ali-
ud etiam genus apostematis lingue est quod rana
vocatur eo quod sicut rana nascitur sub lingua
et aufert usum lingue et ita rana muta dicitur ab
effectu. Est autem aliud apostema lingue san-
guinolentum unde tota lingua patitur et loque-
la pauper cuius gustu impeditur. Ex viscosis enim
humoribus in lingua dominantibus sensus gustus
corumpitur et immutatur ita ut dulcia amara et
insipida iudicentur et e contrario ut dicit Gal. Item
dicit Gal. super amplexibus. quod accidit lingue bal-
bucies ex nimia humiditate quam lacerti lingue pro-
nimia humiditate in extremis nequeunt dilatari
sicut est videre in ebriosis qui balbuciant quoniam in
cerebro humore nimio perfunduntur. Unde di-
cit ibidem Gal. naturaliter autem balbucientes
vel propter nimiam cerebri humiditatem balbu-
tiant vel propter lingue humectationem vel pro-
pter utrumque. Illa etiam superflua humiditas est
causa quare aliqui efficiunt draculi. qui aliquas
litteras proferre non possunt. s. r. p. n. l. c. p. r. o. t.
proferunt et hoc patet in infantibus qui multas
litteras corumpunt et eas proferre non possunt
Hec omnia dicit Gal. super illum amplexibus
ypodrauli a diarria maxime capiuntur. quia ni-
mia humiditas talium que est causa draulizati-
onis redit ad stomachum et intestina sepe lubri-
ficando inducit diarriam vel dissenteriam. i. flu-
xum ventris sicut dicit Gal. Item dicit consta.
in pantegni. quod in lateribus ligamentorum lingue
sunt quedam vene. que salivam lingue admini-
strant. Hec ab initio lingue incipiunt. a quibus
emanant quedam humectatio fleumatica que
saliva appellatur. unde ille vene vocantur a me-
dicis salinales siue habitatio salinalis. Initium

autem lingue unde exeunt hec vene est caro gla-
dulosa et alba ipsius salivae generativa que hu-
mectat linguam et temperat ciborum siccitates
et augmentat eorum succositatem ut post dicitur
unde dicit Arif. li. vi. quod oves aliquando ha-
bent sub lingua venas albas et ille faciunt fetus
albos et alique habent nigras et ille faciunt fetus
nigros. alie varias et ille procreant fetus varios
et cetera. Recollige igitur breuiter ex iam dictis quod lin-
gua est substantia carnosa sanguinea et porosa
influentie spiritus receptiva in complexione ca-
lida et humida. in dispositione tenuis et oblon-
ga anteriori parte similis gladio in cono. in colo-
re rubicunda. in loco concauo et humido sita ad
motum facilima. vocum informativa. saporum
discretiva. per emissionem salivae oris humecti-
ua. conceptionum anime interpretativa. denti-
bus et labijs quasi muro duplici circumseptis. In
diversis animalibus quo ad figuras varia. Nam
in quibusdam brevis est et grossa. in quibusdam
vero econuerso. Qui vero habent linguam gros-
sorem habent voces grauiorem et econuerso.
Quedam etiam animalia habent linguas medi-
cinales et salutiferas. et hoc vel ex nature bonita-
te. vel ex occulta aliqua proprietate ut lingua ca-
nis. ut dicit Cassiodorus. Quedam autem lin-
guas habent mortiferas propter maliciam et fu-
riositatem humoris in eis dominantis. sicut lin-
gua serpentis draconis et rabidi canis cuius mor-
sus est summe venenosus cuius lingua apparet
semper extra os et distillat venenum et inficit aquam
in quam cadit. de qua qui biberit. efficitur rabio-
sus ut dicit Auicenna et Constantinus in tracta-
tu de venenosis animalibus et venenis. Unde
etiam serpentum lingue secundum Arif. nigre sunt siue
liuide siue subrose et maculose. acute et in motu
velocissime. Et hoc contingit propter humo-
rem furiosum et venenosum. qui tam velociter lin-
guas agitat ut vna numero bifurcari videatur
lingua tamen aspidis quoniam in corpore viuenti
serpentis plena sit veneno mortifero. separata
tamen a corpore et desiccata venenum perdit
et venenum si presens fuerit prodit unde in pre-
sentia veneni sudore prorumpere consuevit. unde
de talis lingua velut utilis et proficua reputatur
inter thesauros regios preciosa. quoniam prius fu-
erit venenosa et cetera.

De salivae proprietatibus. Cap. lxxij.

Saliva est humor
fleumaticus ex naturalibus venis lin-
gue generatus. ut dicit Consta. Est

autem salua naturaliter humida in colore alba
continuitate motus lingue in instrumentoz spu
malium spumosa in sapore insipida quia poten
tialiter est omnium saporum in se receptiua. Si
enim esset alicuius saporis determinati nō esset
alterius susceptiua. Est etiam h̄m eundem con
stā. salua inter gustum et eius obiectum media
nihil enim sensu gustus percipitur nisi cuius sa
por mediante salua gustus organo presentat
Unde etiam ipsa sc̄dm qualitatem saporis rei
gustate immutatur. Fuit autē necessaria salua
vt dicit *Platan.* ad humectatōz oris vt saluē be
neficio irrigaretur. Item propter digestionis p̄
parationem. Cibis enīz siccus in ore assumpt⁹
non vtiliter stomacho mitteretur nisi salua me
diaprius humectaretur. quia sine saluē admini
culo. res sicca non de facili transglutiretur. Itēz
vtilis est ad faciliorem superfluitatēz cerebri et
pulmonis euacuationēz quia tales emūctiones
calore vel frigore indurantur aut inuisctur nō
ita defacili per ostiū oris extraherentur nisi pri
mo cum humoris salualis adiutorio lubrican
do ad exitum pararetur. Item salua hominis
ieiuni habet quandam vim latentis infectionis
vnde et sanguinem animalis ledit si in aliq̄ vul
nere aliquid sanguini admisceretur vt dicit p̄
dicti auctores in tractatu de venenis. Et hoc for
sitan ē vt dicit *Aui.* ratioē cruditatis. Humor
enīz crudus sanguini perfecte digesto in suis q̄
litatibus repugnat et suum vt dicunt auctores
perturbat temperamentum. Hinc est etiaz vt
dicit sancti et h̄r a *Plinio* q̄ salua siue sputū ho
minis ieiuni interemit serpentes et venenosus a
nimalibus est venenum sicut dicit *Basilius* su
per illud verbum in exameron. Ipsa cōteret ca
put tuū et tu insi. calca. eius *Gen. iij.* Item sicut
dicit *Gal.* super amphoz. ibi. insanie sputo fit
phthisis et fluxus et vbi salua tenetur moriuntur
z. Phthisici propter vlcus pulmonis semper
tussunt et a superfluitate saniei vltius spuen
do se exonerant. put p̄nt. sed tñ mors iminet qñ
nō spuunt. qz retēta ei⁹ salua cū sanie vie spiri
tus interius claudūz et sic phthisici suffocati mor
iūz. Itē sicut dicit *Gal.* in li. cn̄b. Inter sputū et
saluam est differentia. Quāz salua est superflui
tas naturalis nutrimenti pectoris et generat dig
gesta. Sputum vero est illud quod ad pect⁹ ad
uenit h̄m diuersitatem cursus naturalis et cur
sus preter naturam. nec est semper digestū. Et
ideo sputum in acutis febribus et apoltematibz
si leuiter fiat cum signis digestionis et sine tussu
laboriosa. fortitudinem signat virtutis et defe
ctus morbi sicut dicitur in pronostica et ec̄ouer

so. Et h̄m *Gal.* et alios cōmentatores ibidē. In
salua siue in sputo cōsiderantur tria generalit̄
Kolor. Sodor et Sapor. Quia si sputum fuerit in
colore lividum cordis et spiritu alium signat le
sionem. Si vero sanguineum cū sanie admixta
pulmonis designat alterationem. Si etiā fuerit
in odore fetidum interiorem signat corruptio
nem. Item si in sapore fuerit amarū aut acidūz
humoris corrupti in stomacho et pulmone seu i
substantia lingue signat dominationem. Itē in
sputis habundare lignum est fleumatice cōple
xionis. vnde et in senibus solent sputa habēda
regrossa et viscosa h̄m intensionem frigiditatis
et resolutionem vel dissolutionem humiditatis
substantialis zc.

De voce.

Capitulum vicesi

mumtercium.

Uox est aeris te
nuissim⁹ ictus. plectro lingue forma
tus vt dicit *Isid.* et *Dustinus*. Or
gana autem vocis siue instrumenta multa sunt
vt dicit *constan.* scilicet pulmo. arterie. guttur.
vula. os. dentes. labia. atqz lingua. Sine enim
istorum instrumento vox non formatur. Et ho
rum quedam sunt vocis receptiua sicut pulmo
cum suis receptaculis et canalibus. Quedaz ve
ro sunt vocis ordinatiua sicut vula que h̄m cō
stan. pulchram reddit et fortem quando ad alia
se habet proportionaliter. Aerem enim introe
untem temperat et ne nimis impetose exeat co
hibet et ifrenat. A receptōe etiam pulueris gut
tura et arterias. phibet et p̄seruat. Quedaz enī
sunt vocis emissiua vt canales pulmonis et arte
rie que sunt quedam fistule. que si fuerint leues
munde et temperate dulcem ac temperatam et
equalem reddunt vocem. Si vero aspere fue
rint et plus debito fuerint late et stricte aut di
storte. nimis grauem. vel exilem dissonaz aut in
equalem emittunt vocem. Ad formationē igit̄
vocis aer in folliculo pulmonis recipitur et p̄ or
dinatum arteriarum motum per os emittitur.
Unde ex veloci aeris commotione et organo
rum vocis extensione sonus redditur qui in ore
animalis prolatus et plectro lingue formatus
vox a sapientibus dicitur. Hucusqz constant.
in pantegū. vnde *Ari.* li. iij. Pulmo est p̄mū
vocis receptaculum Et ideo omne animal ca
rens pulmone caret et voce ac loquela. Loqui
enim est distinguere vocem. Unde oē animal
nō h̄ns linguam absolutam non habet vocem
vt dicit idē. Apes vlt̄ musce carēt voce faciūt tñ
crepitū in volando extēdendo et p̄bēdo alas p̄

aerē cadentē int' corpus 7 alas 7 sic faciunt locuste. Et huius probatio est quod nunquam faciunt sonum in sedēdo sed tūmodo in volādo rana autē huius vocē propriā 7 anteriore lingue sue applicat ori suo 7 quod ex lingua propinquat canne pulmonis absolutum est 7 propter hoc habet vocem propriam 7 est coar nec facit hoc nisi in aqua tū 7 propter pue masculus tempore coitus quando clamat feminam per vocem cognitam. **R**ana vero multiplicat vocem quando ponit mandibularum inferiorem in aquā 7 extendit superiorem 7 per extensionem duarum mandibularum vociferant 7 propter nimium conatum extensionis lucent earum oculi sicut candelae. cantant 7 vociferant plures de nocte quā de die quia tunc est sepius coitus earundem. **I**tem ibidem. aues parui corporis plus vociferant 7 garrunt quā magni 7 maxime tempore coitus quoniam vociferatio avium est maxime in illo tempore. **I**tem idem gallus vociferat post bellum 7 victoriam. **I**tem in avibus est quod masculus dat vocem 7 non femina sicut gallus 7 mas coturnicum. loqui autem appropriat homini. qui autem naturaliter sunt muti sunt surdi 7 habent vocem sed omnino indiffinitā ut dicit idem. **I**tem idem in eodem libro. omnes femine sunt subtilioris vocis et acutioris quā masculi preter vaccam quia vox femine est grossior. **I**tem ibidem exitus spermatis est in maribus apud alterationem vocis 7 hec est in termino duorum septennium aliquādo mutatur tamē vox citius in quibusdā 7 est significatio motus ad luxuriam. **I**tem ibidem quando equi incipiunt coire erit eorum vox maior similiter femine. vox tamē femine clarior est. **I**tem ibidem voces masculorum mutantur quoniam mutilantur. **I**tem dicitur li. viij. voces omnium quadrupedum mutantur 7 efficiuntur sicut voces feminarum quando castrantur 7 li. xix. dicitur causa acuminis 7 alterationis vocis est secundum alterationem etatum quando vox iuuenum animalium est acutior voce senum et mulierum quā virorum voces 7 omnium animalium sunt acutiores in iuuentute. **I**tem idem multe femine 7 multi iuuenum vociferant voce acuta quoniam propter debilitatem movent paucum aerem 7 quod est paucum movetur velotius. 7 vox est velox acuta. gravitas autem vocis sequitur tarditatem 7 aer multus movetur tarde. mares autem 7 senes movent multum aerem 7 ideo sunt gravioris vocis. nervos enim 7 arterias habent fortiores masculi quā femine 7 senes quā paruuli 7 non castrati quā castrati. propter debilitatem ergo nervorum erunt voces castratorum similes vocibus feminarum. hucusque **A**ris. **V**ox equalis. clara.

flexibilis inter acutum 7 grave mediocris est laudabilis sicut econverso. vox tremula rauca 7 aspera debilis 7 dissona nimis gravis vel acuta est vituperabilis. nam vox unita dissona 7 inordinabilis multarum confundit vocum armonias. **V**ox itaque consona dulcis 7 ordinata est letifica. amoris excitativa. passionum anime expressiva. vigoris 7 virtutis organorum spiritualium protestativa. puritatis 7 bone dispositionis earundem ostensiva. laboris sublevariiva. tedij seu fastidij ablativa. etatis 7 sexus discretiva. precationis 7 laudis acquisitiva. affectionis audientium mutativa. sicut de orpheo dicitur in fabulis quod vocis sue modulatione arbores 7 nemora montes 7 saxa demulcebat. ita est etiam vox composita nature consona 7 amica quod non solum delectat homines verumetiam bruta animalia quod patet in bobus qui cantu bubulci dulci sono potius quā iaculo ad laborandum excitantur volucres etiam in dulci vocis modulo delectant intantum quod sepe dulcem per sonum ad laqueos 7 pericula ab aucupe provocantur. iuxta illud poeticum. **F**istula dulce canit volucrum dum decipit aucups. **I**tem per dulces cantilenas 7 armonias 7 musicas infirmi 7 moniaci 7 frenetici ad sensum mentis 7 sanitatem corporis sepius reuocantur. **U**nde dicitur const. in viatico particula. ij. ca. de amore qui dicitur. **H**ereos sicut dicit. **D**icunt tamen quod orpheus sic dixit. **I**mperatores ad comitia me inuitant ut ex me se delectent. ego tamen delector ex ipsis cum quo velim animos eorum flectere possum de ira ad mansuetudinem. de tristitia ad leticiam. de auaricia ad largitatem. de timore ad audaciam. **H**ec est ordinatio musicorum que circa suauitatem anime esse dinoscitur et cetera. dulcisona etiam melodia demones aliquando coartantur 7 exire de corporibus compelluntur ut patet in saule a quo spiritus malus voce dauidica recedere cogebatur. ut patet secundo **R**egum decimo septimo. **E**x quibus omnibus iam patet quantum sit iocunda vox atque dulcis. **E**contrario vero est de voce inordinata 7 horribili quia non letificat sed contristat 7 aures ac mentem grauat. **U**nde constantinus in quodam capitulo supradicto. interrogat quidam philosophus. quare homo horribilis grauior esset quā quodlibet pondus taliter respondit. **H**omo inquit horribilis pondus animi est cetera. **H**ec de voce bona 7 mala nunc sufficiant. **N**am de his que vocem impediunt supra dictum est in tractatu de lingua. **E**t adhuc etiam dicitur infra. **U**

De gutture.

Cap. lxxiiij.

Guttur ē extre-

mitas canaliū pulmōis vt dic̄ p̄stā-
ti. et ē duplicis iuuamenti. maius et
primū ē vt aerem attrahat 7 mittat. secundū ē
vt cibos interius traiciat 7 vocem faciat. **H**ec
canalis substantia cartilaginosa est atq; dura.
vt cum ventus exeat vox emissa fiat clara. nam
raucitas vocē sit ex humiditate canalis pulmo-
nis. **C**ōponitur igitur a tribus cartillaginibus.
prima ē anterior. gilbosa exterior. cōcaua inte-
rius. **S**ecūda prior ē maior 7 recte iux̄ os stoma-
chi collocatur. **T**ercia cartillago media inter p̄-
mā et secundā. ex istis cartillaginibus quasi q̄-
dam p̄cathenatōne guttur cōponit vt dilatef
7 p̄stringatur. induitur tota substātia gutturis
eisde; panniculis quibus lingua induitur 7 pa-
latum. **C**ōcauitas aut̄ gutturis quā aer intrat
et exit habet quoddaz corpus lingue simile cō-
positum ex glauide 7 pinguedine 7 pelliculis et
vocatur a medicis lingua gutturis siue catara-
cta 7 est primum vocis vt dicitur instrumentū.
Nō em̄ potest aliter vox esse nisi claudatur ista
cataracta. quia si via gutturis fuerit aperta im-
possibile ē vocē eē quia aer paulatim exit. **U**n-
de gutturis cataracta ad flatum cōstringendū
fuit necessaria. quia hō guttur patitur ab hu-
mōibus a capite descendentibus. **U**nde rauca-
tas generatur. et tussis quādoq; a tractu corru-
pti et siccī aeris. quādoq; etiā ab iniectu pulue-
ris idō habet vulnam. p̄ obstaculo ne puluis et
hmōi aliquid pulmonem valeant subintrare q̄
fuit necessaria vt vocem faceret pulcrā for-
tem et expeditam. **A**leuiat aut̄ aerem introeū-
tem eiusq; tempat frigiditatem. **U**nde quidaz
moriunt̄ quādo radicis eis inciditur quia ni-
mūm recipiunt aerem guttur et pulmonem in-
frigidantē. **E**st igitur guttur organū vocis in
formatōni necessarium cibi 7 potus in primū
digestionis locum. s. in stomachum inductiū
quia iō longum ē et rotundum vt amplioris ae-
ris ad infrigidatōez caloris cordis sit facilis at-
tractiūm 7 expulsiūm. **E**st aut̄ in vtraq; ex-
tremitate magis p̄cauū 7 i medio magis strictū.
vt sic sit vocis magis informatiūm. **E**st autē
ex diuersis cartillaginib; more cipi cooperien-
tib; cōpositum vt fortius existat 7 ita vt ex tene-
ritudine cartillaginis ad vocē variandū facili-
se īflectat. **I**ngemina ta aut̄ ē natura circa gut-
tur vt s̄m duplex officium animali necessariū
duplicem vie habeat p̄cauitatem. **H**abet em̄
viam canalem ad aerem attrahendum et anhe-
litum perficiendum. **H**abet etiam et viam ma-

nifestam ad cibum recipiendum. et hec duplex
via quodam cooperulo quod epiglotum di-
citur distinguitur habet em̄ se in superficie gut-
turis ad modū vestis ad vtrūq; foramen gut-
turis equaliter se habentis. **C**um em̄ natura ci-
bus appetit clauso foramine anhelitus foramē
ad susceptōz nutrimenti oim̄no se aperit et ecō-
uerso cū natura attractōem aeris desiderat fo-
ramen aliud gutturis se claudit 7 obturat. **I**te
p̄tingit guttur multipliciter pati. s. p̄ extrinsecā
cōpassionem siue qualēcūq; lesionē. **I**tem quā
doq; p̄ incautam cibi vel potus sumptionem.
Si em̄ cibis intrauit meatum p̄ quem p̄trahi-
tur aer via spiritus de facili intercluditur 7 ani-
mal suffocatur. quādoq; p̄ humorū fluxū 7
reumatizatiōem. **C**ōtingit aut̄ humores a capi-
te ad canales gutturis p̄fluere 7 ibidem facere
apostema. q̄ si materia colerica fuerit 7 furiosa
cito mortificat animal 7 suffocat. nam vt dicit
Cōstan. angustat flatum ita q̄ infirmus vix ci-
bum vel potum sumere possit vel recipere. **C**o-
lorem patitur nimium. si aut̄ sit materia sangui-
nea infirmus apparet plenus corpore. rubeus ī
facie. vene sunt plene. plenus pulsus. tumor ca-
lidus et dulcis ex sup̄abundantia sanguinis se-
titur gustus. **S**i hō ex colera rubea dolor ē for-
tis angustia nimia. calor cum siti maxima 7 vi-
gilia amaritudo ī gustu ē. **S**i aut̄ sit ex fleuma-
te nō tm̄ dolor s̄ tumet lingua 7 mollescit. **S**i ex
salso sit fleumate omnia saporat in gutture tā-
q; salsa. vox patietis efficit sic puuloz catuloz
quia ex siccitate salli fleumat̄ trachea arteria co-
artatur. vt dicit **C**ōstan. **C**ōtingit aut̄ istā ma-
teriā malā quāq; totam recolligi interius in pel-
licula q̄ diuidit viam aeris que d̄r trachea arte-
ria a via p̄ quam transit cibus que dicit̄ ysophagus
et facit esquinātia que in vno die interficit
Ex cōpressionē em̄ trachee arterie denegat̄ ae-
ri liber transitus ad cor. **E**t cōpressionē aut̄ yso-
phagi ciboꝝ transitus denegatur quāq; colligi-
tur materia p̄tim intra 7 p̄tim extra et tūc iterū
d̄r squinātia et nō ē ita mortifera. quādoq; to-
ta materia ē extra 7 dicit̄ synātia 7 ē adhuc ni-
mis mortifera tamē periculosa. **I**n omnib; his
ē dolor vehemens gutturis s̄ p̄cipue in prima
cum suffocatione vocis. est etiaz difficultas spi-
rādi 7 respirādi ita et replēt̄ nemi ex squinātia
q̄ ita maxille spasmantur q̄ vix etiam cuz mal-
leo possant dentes aliquādo apiri et ita acurta-
tur lingua q̄ vix vel nūq; potest ext̄bi. **I**n om-
nibus istis morbis guttur p̄mentibus bonū si-
gnūm est velox aspiratio anhelitus et respira-
tio quia trachea arteria non nimium est com-

pressa. Unde non ita timetur suffocatio. nihil enim ita timetur in hac passione sicut amissio aeris a quo non potest animal per vicissimam partem unius horum sine periculo abstinere. Hec et multa alia ut dicit Constantinus patitur guttur. scilicet ulcera tunc et inflationem. sitim immoderatam. vocis raucitatem ex humiditate nimia artieriarum gutturis infundente et vocem impediende vel quandoque extinguente vocis asperitatem ex siccitate aeris vel corporis sive cibi vel pulveris instrumentum loquendi ex asperante. Sed de gutture dicta sufficiant.

¶ De collo.

¶ Capitululum. xxv.

Collum est dictum eo quod rigidum sit et rotundum. caput baiolans et sustentans cuius pars anterior gula. posterior vero cervix vocatur ut dicit Isidorus. Cervix autem est dicta eo quod per illam partem ad medullas spine cerebri dirigatur. Unde cervix quasi in via cerebri dicitur. ut dicit Isidorus. Est igitur collum membrum rotundum inter caput et corpus medium. et est osseum ex multis ossibus et nervis compositum. osseum quidem est ut fortius sit ad caput sustentandum. nervosum autem ad motum voluntarium faciendum et ad sensum ad inferiores partes corporis deferendum. Collum enim instantiam virtutis motive recipit a cerebro et etiam sensitive et receptam ad inferiores partes corporis nervis mediantibus transfundit. Debet autem collum habere quandam convenientiam et proportionem cum capite. nam si forma capitis fuit temperata magna et cervix aliquantum grossa bonitatem signat complexionis et dispositionis. ut dicit Constantinus. si vero fuerit caput parvum et collum magnum quantitati illius non proportionatum abundantiam designat materie superflua et virtutis informativae defectum et eiusmodi caput super cephalica infirmitate et articularum dolore fatigatur. ut dicit Constantinus. secundum autem Aristoteli. li. xiiij. colli dispositio variatur in animalibus et volatilibus. Nam in quadrupedibus spissi corporis et crurium mediocrium collum curtum est et grossum et hominibus animalium in collo plurima est fortitudo ut patet in bobus et bubalis et vris et lupis quorum maxima in spondilibus colli fortitudo est et ideo solent boves per colla iugorum vinculis alligari. animalia vero longi cruris et grossioris corporis solent esse colli longioris et hoc propter necessitatem pastus. ut patet in equis camelis. cervis et hominibus. maxima autem equi pul-

critudo est in collo. nam secundum eius erectionem et spissitudinem et extensionem a pluribus estimatur animosus. Item Aristoteles in eodem. aves habentes curvum rostrum habent curvum collum ut patet in accipitribus. aquilis et nisis. que vero sunt habentes rostrum longum et rectum habent collum longum. ut patet in gruibus. ardeis. anseribus. et hoc est quia acquirunt cibum de profundo. Item idem ibidem. Omnes aves pedum longorum habent collum grossum et spissum et volant extenso collo et si habuerint collum longum et abile ad declinandum declinant illud et quasi complicant in volando. Item idem si quod animal fuerit longi cruris erit longi colli et si curti. Item omne animal habens collum habet pulmonem. tale vero quod non anhelat aere interius collum non habet. animalia autem annulosa corporis non habent collum distinctum a corpore sicut nec pisces et hoc quia non habent scapulas quia non vocatur collum nisi membrum quod est inter caput et scapulas ut dicit Aristoteles. ibidem.

¶ De humeris.

¶ Capitululum. xxvi.

Humeri dicti sunt quasi armis ad distinctionem hominis a pecudibus mutis unde nos humeros. illi vero armos habere dicuntur. ut dicit Constantinus. Sunt autem humeri ex variis ossibus compositi quorum precipue ista duo spatulae dicuntur ad modum spatulae late. spatula enim latius dicitur. Fuerunt autem ossa necessaria. ut dicit Constantinus. de causis duabus autem ut defendant pectus ne quid retro pateretur ab externis. aut armorum ligent ossa que interius sunt concava. exterius vero gibbosa. Erat autem intra concavitas ut prodesset costis. que ossa sunt habentia nodos quos medici vocant spatulaz oculos quod nomen ex officio assumpserunt. sicut enim oculi toti corporis anteriores sunt defensores ita ista a posteriori pectora et eorum costas et ossa defendunt et custodiunt. sunt autem isti oculus pectus ut armorum acumina possint ingredi. Habet autem spatula duo acumina retro. unum corvi rostro assimilatur per quod eadem spatula furcule est annexa ne a superiori locum suum exeat interius ad hoc natura posuit alterum ne subteriret acumen armorum. furcule autem fuerunt ad hoc necessarie ut armos ligaret et a pectore differre faceret. horum ossa exterius sunt rotunda interius vero concava et cum tenerentur die pectoris ante colligata. retro vero cum corvi rostro.

Sunt autem eorum ligamenta ossa cartillagi-
nosa q̄ vocantur spatulaz capita ad hoc posi-
ta tm̄ vt conthbenatiōem facerent armorum.
Et iam dictis patz q̄ humeri z armi isti neces-
sarij sunt etiam ad spiritualium membrozū de-
fensionem. Item ad brachiozū siue costarū
siue pectoris z vitalium ossium cathbenationez
z colligatiōem. Item ad ossium et spondiliū col-
li supportationem. Item necessarij sunt ad pō-
derum diuersozū sustentatiōem nā rōne siue
ossuositatis z neruositatis maximā habent for-
titudinem et vigorem. Item post caput z collū
in corpore maximā optinent eleuatiōem. Alijs
em̄ mēbris supeminēt sub capite cōstitutis. vt
patet in omni aiali. Item patiunt̄ humeri quā-
doq; ab extrinseco vt vulnera siue qualēcūq;
lesionem. siue ppter nimiaz laboris et oneris cō-
tinuitatem et tunc potissime curantur per qui-
etem z alicuius yngenti appositōem. vñ dicit
Arest. li. vii. q̄ iuncture elephantis solent inun-
gi oleo oliue ppter faciliōrē oneris z laboris tol-
leratiōem vt melius dormiant. Item quādoq;
a causa intrinseca. s. ex fluxu humorum cōcurrē-
tium ad iuncturas in nervis humerorum. ex q̄-
bus nervi grauantur et in suo effectū impediū-
tur. Quandoq; etiam ipse iuncture superfluis
humoribus replentur ex quozum acumine do-
lor in sensibili nervo generatur.

De brachijs.

Capitulum. xxvij.

Brachia a forti-

tudine sunt dicta. Darim em̄ grece
forte dicit̄ latine. vt dicit̄ *Isi*. In bra-
chijs em̄ thori lacertozū sunt et insigne robur
existit. Hi thori dicuntur musculi. Et dicunt̄
thori. eo q̄ illuc quasi viscera torta videantur.
vt dicit̄ *Isi*. Brachium aut̄ vt dicit̄ *Cōstanti*.
ex duob; cōstat ossib;. vnū ē sup; et appellat̄
cubitus superior. alteruz infra dicitur cubitus
inferior. Est at̄ os inferius priori mai;. qz por-
tans portato mains eē debet et firmius. Cōca-
thenat̄ aut̄ brachium cum armo superiori. cō-
nectitur nervis fortissimis quib; mediantib; sen-
sum et motum voluntarium recipit z ad manū
post transmittit. Sunt brachia rotunda ppter
maiozem ad opatiōem et motus abilitatem et
maiozē impassibilitatem vt non facile patiat̄
Sunt etiā flexibilia ī iuncturis trib;. s. circa ma-
nū cubitum z armum vt motui voluntario sint
abiliora et ad obediēdum voluntatis imperio
pmpptiora. Preterea brachia respectu aliozū
mēbroz; minus sunt carnosā et hoc ppter sub-

stātiā ossiū neruosam ex qua cōponuntur p-
pter robozis et virtutis ampliatiōem. In bra-
chijs em̄ maxima ē hominis fortitudo ad por-
tādum. ad eleuādum ad pstringēdū. ad repel-
lēdum. ad pugnādum. ad opandū. Itē bra-
chiozū ossa sunt grossa. dura. cōcaua et me-
dullis plena. Grossa quidem sunt et dura ne d̄
facili rumperent̄ cōcaua ne nimia soliditate ni-
mis ponderosa redderent̄. Medullis plena. vt
ossa sicca z dura medullarū pinguedine irriga-
rent̄ z vt spiritus a nervis et venis. cōfluentes
medullari temperie seruarēt̄ z nutrent̄. Cu-
te musculis et lacertis intermixta carne tegunt̄.
ne ab aliquo extrinseco de facili lederentur. In
iuncturis z vertebris cartillagine vestiūt̄. ne ni-
mia duricie ossium mutuo se collidētium nervi
sensibiles aliquā molestiā paterent̄. Et vt ipsa
ossa in suis iuncturis planicie et mollicie cartil-
laginea expeditius mouerent̄ z nullius asperi-
tatis occursu tardarentur. Item brachia ppter
vnitatem quam habent cū regione cordis. spi-
ritum z pulsum p̄ quasdam arterias recipiunt
et variā ipius mutatōem. z p̄sistētiā defectuz
z p̄fectum in venis et arterijs pullantibus ma-
nifestāt. Item brachia ppter vicinitatem cere-
bri familiarem habent puenientiam cum capi-
te et ab eo recipiunt latentis virtutis influenti-
am. Et iō p̄ defensione capitis fm̄ sensum na-
ture z sine deliberatiōe cōtra ictus ferientium se
opponunt. Item vene totius corporis z maxi-
me de regione capitis cordis z epatis pueniūt
in manibus et digitis nutrimentū. tribuunt. Et
iō q̄ sanguine r̄pletos se sentiūt z grauatos ali-
quā de venis brachiozū apire p̄sueuerunt et
sic brachia sepe vulnerantur et percutiuntur
vt alia mēbra sanitatis beneficū psequantur.
Dicūt etiam medici q̄ sicut habetur in libro d̄
flomia. Qui infirmant̄ in vna pte corporis de-
bent venā in ptez oppositā aperire. Unde qui
patit̄ in dextra. minuit de sinistra. z ecōuerso ni-
si materia fuerit venenosa vel als furiosa. Lic̄
em̄ sanguis ad ptem oppositā nō ē attrahēdus
ne materie venenositas trāsiens p̄ cor vel aliud
mēbrū nobile ipm̄ ledat sic d̄ ibidē. Brachia
itaq; ppter vtilitatē aliaz ptiuz corpis sibi mu-
tuo seruiūt. z p̄ mēbrozū custodia vulnerari et
p̄cuti z a suo honore minui nō subterfugiunt z
se percutientib; resistunt. Hoc aut̄ (dicit *Sa*)
brachia habēt p̄p̄iū vt qd̄ cor diligit brachia
diligāt z in amplexū eoz voluntarie se extendāt.
Quod aut̄ corde diligi sentiūt quāto vicinius
possunt cordi applicāt z pstringūt intātū vt to-
tū dilectū toti amāti cordi imprimerent si vale-

rent. Et hec de brachiorum proprietatibus sufficiant. Item denudatio et inquietatio brachiorum mortiferum signum est in acutis ut dicitur in pronosticis.

De manibus. ¶ Capitulū. xxviij.

Manus ē dicta eo

quod sit totius corporis munus ut dicitur. Ipsi enim cibum oris administrant. Ipsa omnia operatur ac dispensat. Per eas accipimus et damus. Abusue enim manus ars vel artificium dicitur. sicut aliquando de aliquo pictore vel scriptore dicitur. Iste habet bonam manum id est scribendi artem vel artificium. Dextra autem dicitur. Nam ut dicitur. Ipsi. dextra pignus pacis datur. Ipsa fidei et salutis testis adhibetur. Et hoc est illud apud Tullium. fidem publicam in senatu senatus dedit. i. dextram. Et apostolus ad Galatas. Quibus dedit dextram fidei et societatis. Sinistra autem dicitur quasi sine dextra siue quia rem fieri sinat. a sinendo enim sinistra est vocata. Palma autem dicitur digitis expansis manus intensis. sicut contractus pugnis. Pugnis autem a pugillo est dicitur. sicut manus expansa dicitur palma ab expansis ramis. Est itaque manus magni corporis inuamentum pariter et ornamentum proprium et principale tactus instrumentum. Nulla enim pars corporis est tactu sensibilis sicut vola manus ut dicitur. Ipsi. etiam Constantinus. Manus autem secundum eundem Constantinum. quo ad exteriorem partem sui ex nouem paruis ossibus medulla carentibus diuersis et solidis est composita. habuit autem tota ossa ut manus esset mobilis. Sunt autem ossa diuersae forme. Alia. scilicet gibbosa. alia parua. alia recta. ut cum omnia iungerentur quasi unum os redderetur. Ista autem ossa in duobus ordinibus stantia ex vna parte cum uole pectinibus. ex alia parte cum duabus brachiorum scapularibus fortiter colligantur. Concauatio ad superiora habet horum trium unam concavitatem brachia subeuntia per quam manus laterali ter extenditur atque stringitur. scapularis uero inferior atque minor inferiori extremitati brachii iungitur ipsius acumen concavitatem quinque ossium subintrante. Hec uero scapularis motum facit ante et similiter etiam retro. Uola manus dicitur interior pars ubi maxime viget tactus. Et ideo in illa parte est magis carnosa et magis mollis propter tactus bonitatem. Et duas habet partes. Decten est una pars. digitum pars altera. componitur autem ex quatuor ossibus ut si forte unum ledatur. alterum non patitur. In concavitatibus autem quatuor ossium pectinis

quatuor digiti sunt inserti et in eis scapulari. Et ideo dicitur Arel. li. xiiij. Manus non est unum instrumentum sed multa. Natura enim dedit homini instrumenta virtutibus convenientia. ut pote manus in quibus sunt multi digiti et diuersi ut per eos minima et maxima valeant retineri. Nam ut dicitur idem. creatio manus est conueniens multis et oppositis operationibus. Est enim diuisa et extensa in multas partes et potest haberi utriusque una sola parte. et duabus et pluribus secundum diuersos modos. habent enim uole manuum hoc sibi appropriatum. quod nunquam in homine percipitur. quod in quibus pilis crescunt. Maxime autem hoc pertinet in masculorum manibus et hoc propter caloris abundantiam dominatam. Est autem manus dextra fortior caloris et maioris siccitatis quam sinistra. Et ideo ad operandum dextra leuior est et abilior quam sinistra. Unde Arel. li. ij. animalia quadrupedia que generant animalia. loco manuum hominis habent pedes anteriores. Et pes sinister in animalibus non est absolutus neque leuis motus sicut nec sinistra manus in hominibus propter quod in elephante. Elephas etiam ut dicitur Arel. li. j. utitur naso forti et longo loco manuum et per ipsum accipit cibum et reddit oris suo. Reddit etiam per nasum oris suo potum. Et nullum animal potest hoc facere nisi ipse. Inter uolantia autem utuntur pede per manus sitas et porphirio. scilicet pellicano. Nam pellicanus pede cibum accipit. et intingens in aqua cibum cum pede suo porrigit sic intinctum. Similiter et porphirio. Patitur autem manus multipliciter. scilicet contractionem. arefactionem. pustulationem. scissionem. uermium corrosionem. pruritum et titillationem. iunctionum dislocationem. et circogricam passionem. Causas contractionis quinque ex calidis et siccis humoribus nervos desiccantibus. vel frigidis et humidis eisdem inficientibus et transitu spirituum includentibus. ut patet in paliticis et leprosis quorum manus ex putridis et corruptis humoribus nervos consumunt et desiccantibus contrahunt. Arescunt etiam manus ex debiti nutrimenti subtractione. ut patet in decrepitis et squallidis fame laborantibus et in fractis. Quandoque ex distemperantia caloris. et excessu tota humiditatem consumente ut patet in ptificis et bicis et hominibus. Quandoque etiam ex uicio uenarum et neruorum qui opilantur. Unde ex defectu humorum et etiam spirituum virtus regitua pedis ex quo manus arescit et a vigore et corpulentia depauperatur. Pustule autem et vesice turgentur generantur ex puris et corruptis humoribus extrinsecis petentibus. unde et caro inter superficialiter corrupta et cute eleuata in vesicas vel pustulas immutat. Scissure autem et pruritus et hominibus accidunt ex humoribus

calidis et acutis fumis inter cutaneis qui cutem scindunt et suo acumine carnis superficiem diuidunt et incidunt et primum pruritus et titillatiōem faciunt: sed post dolorem non modicum superducunt. Item etiam humor corruptus sub cute latens. quoniam non expellitur nec a calore naturali consumitur paulatim plus et plus corrumpitur et in paruos vermiculos conuertitur. qui paulatim cutem corrodescentes. titillatiōem prouocant et pruritus. **D**islocatio quoniam accidit ex casu vel percussura vel compressione nimia. Unde ex hominis violentia iunctura locum suum exit et super inducitur dolor gravis et tota manus redditur impotens ad aliquid operandum. **A**ccidit etiam ab intrinseco. scilicet a nimio humore nervos iuncture in frigidante lubricante et relaxante unde de facili iunctura dislocatur. **C**irogra homo dicitur eadem passio in manibus que et podagra in pedibus nuncupatur. **G**eneratur enim ex humoribus grossis et crudis. in iuncturis et coadunatis conglobatis. vnde et articuli et iuncture indurantur et quasi non posse efficiuntur. **E**t quando talis infirmitas est longa arthrica solet in manibus generari et vix curatur si fuerit diuturna ut dicitur in amphorum. **M**ulta alia incomoda solent precipue manus occupare sicut vesice et hominis et hec sufficiant. **H**oc solum attendendum est quod dicitur in amphorum. mulier ambidexter non fit. **S**uper quod verbum dicit Galenus. masculi ambabus manibus equaliter operantur quod a muliere fieri non vidimus nec audiuimus quod ex sue defectiōe est nature. **V**ix enim fortis est ad operandum in dextra quanto minus in sinistra. **M**asculi autem fortes habent nervos et lacertos in utraque parte et calorem habent mulieribus fortiores et ideo sepius contingit quod operantur sinistra sicut et dextra.

De digitis.

Capitulum. xxix.

Digiti nuncupantur sunt vel quia decem sunt vel quod decem inter iuncti existunt. habent inter se numerum et ordinem decentissimum ut dicitur Aristoteles. primus pollex vocatur eo quod inter ceteros plus virtute polleat et preualeat potestate. **S**ecundus index et salutaris. sicut dicitur demonstratiuus quia illo omnes fere salutamus et omnia demonstramus. **T**ercius est medius qui et impudicus. **Q**uartus est annularis quia eo annulus geritur. **E**t dicitur etiam medicus vel medicinalis quia eo coliria a medicis colliguntur. **Q**uintus est auricularis sic dicitur. quia eo aures scalpimus ut dicitur Iulius. **C**omponunt autem digiti secundum Constantium.

singuli ex tribus ossibus. que sibi vicinam concathenantur et quatuor digiti sunt qui cum pectine colliguntur. **P**ollex autem cum brachij interiori catenatione iungitur. **S**unt autem noduli inferiores maiores quam superiores et latiores sicut portas eo quod portas. **L**atius et firmiter esse debet. ut dicit Constantius. secundum Aristoteles. li. iij. **N**obilitas digitorum proueniens est ad recipiendum et retinendum. **S**unt etiam digiti in longitudine distincti graciles inter se diuisi. in extremitatibus unguibus muniti. et quanto sunt erectiores et flexibiliores tanto sunt ad operationes varias aptiores. **S**unt modice carnis propter motus facilitatem et faciliorem tactum quia nihil facilius in corpore discernit inter obiecta tactus sicut extremitas digitorum. **E**t hoc forsitan est propter viuacitatem nervorum qui in digitorum summitatibus reflectuntur et propter cutis in digitorum extremitatibus lenitatem ut dicit Constantius. habent etiam digiti hoc proprium quod ante cibum sunt grossiores quam post cibum. unde et annulus qui propter sui restrictiōem vix ante prandium diripitur de facili potest post cibum amoueri sicut dicitur super amphorum. **I**tem dicit Aristoteles. li. vij. aues aquatice habent intra digitos quasi corium et eorum mansio est in aqua. et aues habentes digitos diuisos manent prope secus aquas et cibantur ex eo quod crescit in terra. **E**t iste non comedunt carnem nec viuunt de rapina sicut aues habentes curuos ungues in digitis que premedunt omnia animalia que possunt venari et viuunt sanguine. tamen non comedunt se invicem sed parcunt amibus sui generis. quod non faciunt pisces. quoniam alios comedunt sui generis.

De ungula.

Capitulum. xxx.

Ungula est pars digiti extrema in superiori parte digitorum collocata que ut dicit Constantius. cum carne et cute sibi vicina est iuncta cuius ligamenta sunt cordosa. veniunt etiam ad unguilas vene nervi et arterie ut eis dent sensum et naturale iuumentum. **H**arum incrementum longum est et latum. quantitati autem digitorum proportionatur. **Q**uod autem superexcreuit et nervorum tactum transiit nihil sentit. **E**t ideo sine dolore prescindi se permittit. **N**am unguile incrementum et nutrimentum est simile nutrimento pilorum. **E**t ideo excedunt in crescendo extrema digitorum ut dicit Constantius. **G**eneratur autem ex quibusdam fumositatibus a corde resolutis usque ad digitorum extremitates circumsu-

sis. vbi fumositates ingredientes exteriori aere
desiccant 7 in vngule substātiā cōmutantur.
sicut dī sup li. pronost. in cōmento. Et hoc ad
extremitatū digitorū subsidium que defacili pro-
pter sui teneritudinē lederent nisi p vnguium
duriciam munirent. vnde ipōru3 digitorū sunt
vngues iuuamentū et nō minimū ornamentū3
Est aut vnguis osse mollior. carne aut 7 cartil-
lagine durior. corneā quodam mō habens dis-
positōem 7 naturā 7 iō habet in se quodam mō
corneā luciditatem 7 planiciē ppter eius super-
ficiem politam 7 aliquātulū3 trāspārentē. Un-
de 7 quādam in se representat luciditate3 7 spe-
ciositatem. quia hō vnguis ex cordis fumosita-
tibus generatur cordis ipius viuacitas vī mor-
tificatio in eis aptissime pronosticat. Calore ei
cordis deficiente vngues nigrescūt 7 palescūt.
7 iō etiam sui mutatōe vel ptractōe. extinctō-
nem caloris vel mortificatōem nature pntant
7 pntendunt. vt dicit in li. pronost. Itē Aresto. li.
vij. Aquilaz vngues incuruant et ebentant qñ
cubant super oua et nutriunt pullos suos 7 al-
bescunt ale earum 7 debilitantur. Hoc autem
habet aquila ppiū vt residens super arbores
7 quiescens. sepius respicit vngues suas timēs
forsan ne hebetentur. Naz vngues habet pro
mucronibus et ideo ne ledantur nō libenter re-
sident super petram vt dicit idem. 7 quādo quie-
scit i se vngues claudit 7 reflectit vt sic ille se cō-
seruentur. Hoc idem facit leo 7 animalia curui
vnguis. Item idē3 li. vij. Aues vncōz vnguiū
nō potāt vīno pter paucas. 7 omnes aues cur-
uorum vnguium curuū habent rostrū 7 breue
ac grossum collum 7 cibantur a carne 7 venant
aues tamē ex suo genere nō comedunt nec eas
impetunt vel inuadunt causa cibi. Adiuuicē tñ
pugnant rostro ac vnguibus se dilacerant ppter
feminas et etiā ppter nidos. variatur aut vngu-
la i omnibus volatilibus 7 animalibus quo ad
dispositōem etiam quo ad vsum. Nam in ho-
mine manus muniunt atq3 ornant. In volatili-
bus muniunt atq3 pedes eorū armant. Anima-
lium hō pedes custodiunt et calceant. Unde
in quibusdam animalib3 vngues sunt rotunde
et integre vt in equis. in quibusdā sunt longe et
abscise vt in porcis. Dicitur em ab Ares. li. xiiij.
Omne aial habens culmos prominentes sicut
porci habent vngulas scissas 7 in vnguibus po-
nit natura fortitudinem animalium. Un ares.
libro. xiiij. Natura inquit semper ponit vigo-
rem in membris quibus vtuntur animalia vt facit i
dentib3 qui sunt quasi serra et vnguibus ppter
vigorem 7 iuuamentum

Lat' h'm Jfido.
ē dictuz eo q in iacentib3 latet. Est
em leua pars corpis vel sinistra. In
latere aut dextro abilioz est motus: h' pars leue
fortior est 7 oneri ferendo accōmodatior. vnde
pars illa leua a leuando dicta est eo q apfōz sit
ad leuandum aliquid et portandum vt dicit Jfido.
ipā em gestat clipeum ensem. pharetram et
cultelluz et cetera onera vt expedita sit dextera
ad agēdum. Jfido. latera ossibus costarum potis-
sime fulciuntur. Et dicuntur coste h'm Jfido. eo
q ab ipis interiora custodiunt. et tota ventris
mollicies costaz munere cōseruet cautius 7 sal-
uet. pponunt at coste laterales ex pluribus os-
sibus dozi spondilibus colligatis 7 ex diuersis
cartillaginibus ossa p'dicta iungentibus vt di-
cit Constan. et habent hec ossa similitudinē se-
micirculi. que dum simul ex parte spondilium
dozi et pectoris iunguntur. circulum facere vi-
dent. vt dicit Constan. Sunt autem ossa qua-
tuordecim vt dicit idem. septena et septena. ex
vtroq3 latere collocata. que cum septem tene-
ris ossibus cartillaginis speciem pntendentibus
in furcella pectoris iunguntur. quorum sum-
mitas tenera cartillaginosa sicut gladius acui
et ori stomachi supponitur ad sui cordis defen-
sionem vnde in ppositōe costarū et pectoris in
vniuerso triginta duo ossa cōcurrunt. quorum
quatuordecim in laterib3 et in cōpositōe pecto-
ris 7 decē posteriores in dozi cōpositōe. 7 octo
ossa cartillaginosa omnia p'dicta iugētia cō-
ueniūt. vt dicit Constan. Cōtingit at latus sepe
pati ex cā extrinseca. vt ex casu ruptura p'cussio-
ne 7 h'mōi. qñq3 ex intrinseca vt ex fluxu hu-
morū 7 p'cursu ipocūdrioz ad locū 7 p'cunitatē
costaz. Aliqñ apostema generat vt p3 i pleu-
resi que generat ex apostemate existēte in tene-
ritudie costaz. Cui3 signa sunt dolor lateris. tus-
sis. febris acuta. p'gnoskitur aut p'cipue p spu-
tū sanguineū. si ex sanguie p' citrinū. si ex colera
p' albū si ex fleumate. p' luidū si fuerit ex melan-
colia. raro tñ ex humore melancholico generat.
sicut in practica p'tinetur. Talia ei apostemata
qñ radican' in latere. grauissimū inferunt dolo-
rē et suffocatōnem et inflāmatōnem et tunc in
atere apostematico patiens quiescere non po-
test nec iacere. Unde dī in pronostic. q i febrī-
bus acutis egrum iacere in latere 7 p'cipue i de-
xtero bonum signum est. quia signat loca vicina
nō eē apostemata. 7 spūalia mēbra sunt liberio

ra et habent locum in quo dilatentur et sic homo melius spirat et respirat quia nec stomachus nec alia membra comprimunt spiritualia. Contin- git etiam in ypocondris in regione vacua sub co- stis ventositatem aggregari et in costarum pel- culis includi. ex quarum distensione punctura et dolor generatur. Quandoque etiam contingit ex hu- morum grossorum concursu locum opilari et indu- rari et ita loca lateralia vel indurari nimis et con- trahi vel etiam nimium eleuari. Et ideo dicitur in prono- sti. ypo. In ypocondris si fuerint sine dolore et si molles sint. si bene compositae. hinc et inde bo- num. Si vero fuerint aut dolentes aut spasmo distente. id est si contracte fuerint ut solet fieri in spasmo. Si inter se dissimiles. Si in aliqua earum fuerit pulsus magnus ut saltus. malum. Si gnat enim angustiam vel alienationem etc. Quod quidem verum est in acutis febribus. et maxime si fue- rit visus oculorum horribilis et inordinatus. ut di- cit idem commentator. Si vero fuerit ordinatus motus oculorum. non est tantus timor de futu- ra alienatione et in acutis. ut dicit idem.

De dorso.

Capitulum. xxxij.

Dorsus a duricie

est dictum eo quod sit durior corporis su- perficies ad modum saxi ad portandum fortis et ad patiendum durabilis ut dicit Isidorus. Dicit etiam tergum eo quod in ea parte supini in terra iace- mus quod solus homo potest. Nam bruta anima- lia aut in ventre aut in latere iacent. unde in ani- malibus tergum abute dicitur ut dicit Isidorus. A- terendo tamen potest dici tergum. quia variis flagel- lis teritur non solum dorsum animalium verum etiam dorsum hominum captiuorum ut dicit idem. Vel secundum Remigium. tergum dici potest a te- ros grece quod est rotundum latine. eo quod dorsum animalis quadam speciem preferat rotundita- tis. eo quod omnia ossa corporis fundantur supra dorsum. sicut carina navis. Incipit autem dor- sum secundum Constantium et Isidorum a puppi capitis et pten- ditur usque ad renium vicinitatem. Est autem dor- sum ex variis ossibus et spondilibus compositum. et hoc ob quatuor causas fuit necessarium. Pri- mo quia omnium aliorum est fundamentum su- per quod omnia alia ossa sunt posita sicut na- vis super carinam mediam est locata. Secundo quod viscerum interiorum defensio est et cooperaculum. Tertio quia nervorum a cerebro ad diversas par- tes corporis inferius descendentiis est adiutori- um ut hinc et inde motus voluntarius et sensus

diffundatur. Quarto ut medulle descendens a cerebro sit vehiculum et ab intrinseca lesione illius defensivum. Et multis autem ossibus com- positum est animal ut facilius se erigat et incli- net et ut onera supposita ferat fortius et suppor- tet. Vocatur autem ossa dorsum si spondilia et sunt co- caua ut medulla spinalis que a phisicis dicitur nu- cha facilius feratur ad inferiora membra ad mo- tum voluntarium faciendum. Eadem enim est na- tura et virtus in cerebro et in nucha ut dicit Con- stan. et ideo duplici pellicula sicut cerebrum est ve- stita ut dicit idem. Unde si hec medulla in spi- na dorsum ab aliqua causa fuerit impedita siue le- sa virtus animalis leditur et in suis actionibus im- peditur sic et quando cerebrum leditur. Unde et animal lesa nucha defacili moritur. propter quod natura fecit ossa spondilia dura et nervosa et in- super acuta et spinosa. propter maiorem medulle defensionem et propter faciliorem resistentiam et repulsam iniurie. scilicet inferentis lesionem. Est autem cutis dorsum siue pellis spissior et durior quam in ce- teris partibus animalis et hoc propter causam supradictam. Datitur autem dorsum multa ab interiori et ab exteriori quia exterius patitur ver- berationem et excozationem et multiplicem le- sionem. interius autem patitur nervorum con- tractum humorum. nimiam repletionem via- rum et meatuum spirituum opilationem punctu- ram et horripilationem et multiplicis gutte infe- stationem etc.

De pectore.

Capitulum. xxxij.

Pectus est ossea

pars et inferior inter mammillas et pul- pas. et ideo pectus est dictum quia est primum inter partes eminentes mammillarum ut dicit Isidorus. secundum vero Isidorum et Constantium. pectoris fun- damentum est infra dorsum positum cuius magna est concavitas ut intraposita custodiat et cor ad pulmonem cum aliis membris spiritua- libus protegat et defendat. Magnitudo autem concavitate pectoris fuit necessaria et utilis ut pulmo huc et illuc possit dilatari ad refrigeran- dum calidum fenum cordis. Fuit autem os- seum et nervosum propter maiorem fortitudi- nem et fortiozem vitalium defensionem in qui- busdam pelliculis interioribus cum quadam pi- guedine circundatur interius et munitur propter caloris naturalis fomentum et conseruationem et frigiditatis ossium pectoris et thoracis miti- gationem. Sunt autem secundum Constantium. due co- cavitates a se invicem quibusdam pelliculis se-

parate. 7 fuit hec diuifio neceffaria vt si flat⁹ pe-
ctoris in vna pte casu in aliquo amitteretur. in
altera pte pcauitatis ad vite animalis custodi-
am feruaretur qd si vtracq; pcauitas infirmare-
tur anhelitu intercluso de facili moreretur. Itē
pectoris pelliculis cor et pulmo colligant^r 7 ne
de suo loco exeant inuoluntur. vt dicit **Cōstan-**
ti. li. ij. ca. xv. Est igitur pectus māmillarum fū-
damentum 7 hoc non solum ppter ornatu. ve-
rū etiam ppter necessarium pectoris iuuamen-
tum. nam sua carnositate cooperiunt et eius of-
fensam frigiditatem temperantes ab extrinseca le-
sione aeris frigidi ptegiunt 7 defendunt. nobi-
lissimum itaq; mēbrum ē pectus humanum qz
sedes sapientie ē et domiciliu caloris vitalis et
vigoris quo bene disposito cuz suis ptegentis at-
q; sano. corporis totius vigor in suis actōibus
pfortatur et ecōuerso leso pectore totius cor-
poris compago deteriorat. patitur autē pectus
multipliciter. quāq; a nimia frigiditate pstringē-
te neru 7 ligamēta thoracis pcutiunt^r 7 in suis
effectibus impediunt. 7 aliquādo ex nimia cali-
ditate et siccitate substantialem eius humores
cōsumente. et neruos pectoris pstrabente vt pa-
tet in ptificis 7 ethicis calore nimio cōsumptis
quāq; ex nimia humiditate sanguinea vel fleu-
matica meatus pectoris infundente 7 replente
vñ et quāq; sequitur suffocatio 7 quādoq; rau-
citas 7 quāq; vocis ablatio. vt dicit **Cōstan.** qñ
qz ex humore corrupto ī pelliculis pectoris col-
lecto. vñ et pectus apostemat^r 7 impedit an-
helitus et animal aliquo oriens suffocatur. aliqñ
patitur ex colligantia alioz mēbrozum que le-
duntur. nam gutture leso aut pulmone aut sto-
macho neceffe ē vt pectus toleat 7 patiat. ma-
xime autē sunt passiones pectoris periculose 7 p-
cipue interiores ppter cordis vbi est sedes vite
vicinitatem. **Unde** magis ledit modica pūctu-
ra interius in pectore qz vulnus maximum ex-
terius in brachio vel in crure. variatur disposi-
tio pectoris in bobus 7 in volatilibus. vt dicit
Aresto. Nam homines habent pectus latum
et aliquātulum a dextris et sinistris eleuatum ī
medio 7 ipa eleuatio ē signū animositatis 7 vir-
tutis 7 nullū aīal habet māmillas in pectore p-
ter hoīes 7 elephātes vt dicit **Ares.** li. ij. anima-
lia em vbera habēt aut in latere aut in vtre vt
porci et canes. asini. vacce atq; oues sicut dicit
idē. plures fetus generant aīalia habentia vbe-
ra in ventre. vt patet in canibus et in porcis qz
illa que habēt in pectore. vt patet in homine et
elephāte qui nūq; generāt nisi fetum vnum vt
dicit idem. li. v. **Aues** autē generaliter habēt pe-

ctus acutum et maxime aues pde que sunt cur-
ni rostri et acuti vnguis 7 modice carnis ac bo-
ni volatus 7 acuti visus qm vident cibum suū
a remotis valde 7 iō tales aues eleuant se in ae-
re valde alte plus qm alia volatilia et hoc ppter
pdictam causaz. sicut dicit **Aresto.** li. ij. acuitas
autē pectoris in talibus aibus animositatis et
generositatis ē iudicium. vt dicit **Isi.** de accipi-
tre. magis autē inquit animosus pectore qz ro-
stro vel vngue. accipiter ē armatus et ideo acci-
piter animosus pectore in aere percutit 7 deij-
cit predam suam.

De māmilla.

Capitulum. xxxij.

Māmilla enīz a
rotunditate ē dicta. maso em grece
rotundū latine vt dicit **Isi.** papilla

ho dī caput māmille quā infans sugit labijs
et apprehēdit. et dī papilla quia a puero tangi-
tur et palpat. **Dicitur** autē māmille vbera qua
si lacte vbera vel qz lactis humore in more vtris
sit ple na. nam post partum si sanguis nō dum
fuerit pueri nutrimento psumptus naturali me-
atu fluit in māmillas et eaz virtute albescēs:
lactis recipit qualitatem. vt dicit **Isi.** fm **Con-**
stanti. autē māmille de glādulosa substātia sunt
cōposite carne. s. molli 7 alba sicut lactis ē natu-
ra. **Sunt** autē vene et arterie glandulosa in sub-
stantia māmillarū intermixte per quas diffun-
ditur sanguis ad māmillas cum spū. **Sunt** autē
māmille in pectore posite vt cordi eēt vicine.
vt p caloris cordis decoctōem sanguis in ma-
teriā lactis facilius puerteretur. naz sanguis p-
pcauam venam ad cor veniens 7 deinde ad pe-
ctus tēdens tandē ad māmillas penetrat et in
earū carne spongiosa in materiā lacteam vi ca-
loris se trāsmutat. caro em ipias māmille car-
nosa ē et caernosa. porosa. s. vt spongea. vnde
ad generationem lactis ē apta ad cuiuslibet nu-
trimētū pueri. **Habet** autē māmilla hoc ppius
vt dī sup ambo. qz mulierū qz facture sunt ab-
ortiuum māmille exmolecant. vt dicit yppo.
Itē si dextera māmilla mulieris postqz geminos
pceperit exmolliet: masculus abortiuus fit. si
vō sinistra femina abortiabit et si vtracq; vter-
qz fetus patiet abortiuū. cui⁹ rōem assignat ibi
Gal. in pmeto. dicit ē qz gracilitas māmille pau-
citatē lactis signat. vñ cū infans debitū non ha-
beat nutrimentum: neceffe ē vt abortiat ipse fet⁹
Itē idē yppo. ibidē. mulieribus in quibus san-
guis calidus supfluus puerit ad māmillas in-
fantiā futurā signat. cuius rō ē fm **Gal.** qz cum

sanguis calidus et superfluous vel feruens ad mammillas fluxerit si pre nimietate sui et etiam caloris excessu non poterit in lac mutari in fumositates acutam resolutus caput petit et sic insaniam propter perturbacionem cerebri generat et inducit. Item idem in eodem mulieri menstrua si voluerit retinere scitiam maiorem. id est ventosam debet apponere ad mammillam. id est sub mammillarum venis de matrice ascendentes ut dicit Galenus per attractiones ventosarum sanguis superfluous attrahitur ad mammillas et sic inferior fluxus menstrui minoratur sicut idem recitat Galenus. Item in eodem si mulieri habenti in utero lac multum fluxerit ex mammillis fetum debilem signat. si vero fuerint vbera dura iterum debile signant esse fetum. id est ei non diminuitur lac quia fetus est debilis ad accipiendum et puertedum in suum nutrimentum. vnde nimia fluxibilitas mammillarum corruptio et imperfectio signum est ut dicit Galenus. si vero fuerit mediocriter dura sanitate fetus designat. nimia enim mammillarum gracilitas et macilentia post conceptum fetum esse debile signat et corruptum. nam signum est quod subsequenter debeat abortiuum. ut dicit idem. Item si impregnatio fuerit masculi apparebit dextera mammilla maior et hoc primo apparet quando fetus incipit et se mouere. ut dicit Aresio. li. xix. Item sic dicit idem sepe ex lactis multitudine et coagulatione mamille nimis indurescunt. et si supercreuerit pilus aliquis tempore indurationis accidit infirmitas magna et dicit pilosa nec cessabit dolor quo usque exeat putredo sicut ibidem dicit Aresio. Item dicit idem li. vii. quod animalia que sunt multorum vberum sunt multorum filiorum et habent vbera a parte inferiori diffusa ut patet in canicula et in porca et cum parit porca dat primo filio suo primam mammillam. secundo secundam et sic de alijs animalibus aut pauca vbera habentia paucos habent filios ut mulier et elephas que habent vbera anterius in pectore collocata. mammilla igitur est membrum nutrimento fetus necessarium sanguinis menstrualis ad generationem lactis susceptiuum et suscepti sanguinis impuri depuratiuum. digestiuum immutatiuum. dealbatiuum. dulcoratiuum. inspissatiuum. pectoris et cordis defensiuum. sexus et etatis discretiuum. corruptio nis monstratiuum. rotundum. oblongum. nervosum. carnosum. puulorum dentibus expositum. cauernosum seu porosum.

De pulmone.

Capitulum xxxv.

Pulmo cordis est flabellum nomen trahens ex agitando greco. in pulmone enim neuima. id est spiritus est qui flando etiam aerem recipit et emittit vel dicitur pulmo quia palpat se aperiendo ut flatum capiat et stringendo emittat vnde in continuo motu est inspirando et respirando ut dicit Aristoteles. si enim aut pulmo de carne molli et aerea creatus spume coagulatae similimus ut dicit Constantinus. cuius inuamentum est ut cor vndique circumdet et aerem frigidum ad sui temperiem admittit. Est etiam pulmo instrumentum spiritus et vocis. Spiritus fuit necessarius propter cor. ut per attractioem aeris refrigeraretur et per eius contractionem fumosa superfluitas expelleretur. Et ideo pulmo inter cor et guttur est medium ne subito ad cor aer irrumperet: sed potius aerem receptum temperaret. Est itaque pulmo quodam celle similitudo seruans aerem frigidum ad vocem necessarium vel ad flatum. Si enim pulmone vox formari non potest neque anhelitus ut dicit Aresio. li. xiiij. Propter ergo predictas causas caro pulmonis. mollis est et leuis ac concaua. ut defacili mutet aerem in sui naturam. ut sic vitalis spiritus facilius transeat in ventriculo cordis ad conseruationem vite animalis. Et est generale ut dicit Aresio. quod omne animal anhelans habet pulmonem et omnia animalia ambulancia anhelant. et quedam animalia aquosa anhelant ut delphini. Item omne animal generans habet nigrum pulmonem et est multi sanguinis propter calorem nature. pulmo vero animalis orationis est parvus et siccus et potest inflari et tumescere ut dicit Aresio. Et sicut dicit idem li. xiiij. Quedam animalia non habent pulmonem: sed branchas loco pulmonis. Item ibidem li. xvj. Omne animal habens pulmonem calidius est animali carente pulmone. animal enim habens pulmonem multum sanguineum est respectu animalis non habentis. Patitur autem pulmo multipliciter. quicquid ei ex humore reumatizante ad canales pulmonis et tunc varie generantur passiones. sunt varias humorum ad pulmonis principium fluxiones. sic sunt squinatia. tussis. ptisis. raucedo. asperitas vocis et silia. Quicquid patitur ex coadunatione humoris in pennis pulmonis vnde fit ptibisis et alie horrende passiones. ut patet in sanguine et sanie excreantibus ut dicit Constantinus. Item aliquando patitur ex proprie sube ulceratione. et hoc accidit ex acumie humoris ad pulmonis subas defluentis. Talis passio non defacili curatur. quia cum ex humoris

acumine substātia pulmonis fuerit ulcerata, ppter ipsius pulmonis teneritudinē et motus cōtinuationez non defacili solidatur vnde 7 tunc aer attractus per foramē vlceratū defacili euanescit vnde ad temperiez caloris cordis nō sufficit quin potius ppter aeris attracti paucitatē cor in se penitus marcescit. Item dicit **Aresto**. li. xvij. animal si anbelauerit in comedendo cadit aliquid ex cibo in concavitatem pulmonis 7 tūc accidit animali tussis 7 strangulatio. **Quā** tussis nihil aliud est nisi motus animate virtutis ad expellendum superflua circa spiritus instrumenta vt dicit **Cōstan**. Recollige igitur ex predictis q̄ pulmo p̄prium cordis est instrumentum quia cor refrigerat subtilitate sue substantie aerem attractum alterat 7 immutat. vocem format. a motu nequaquā cessat. quia constringit se mutuo 7 dilatat aerem ad supplementum caloris ī suis folliculis et poris reseruat. **Vnde** tā diu pōt viuere animal sub aqua sine suffocatione q̄ diu potest recollectum aere retinere. sui motus cōtinuitate. aerem admouet et deponit vel depurat. spiritui virali cōtinuum nutrimentum administrat. cor deniq̄ ab instrumentis sensibilibus separat. humore spumofum generat cordis substantiam localiter circūdat quando aliqua occasione patitur moritez accelerat. actionē virtutis vitalis impedit 7 perturbat. **Hec** omnia dicit **Constantinus** per ordinem.

De corde.

Capitulum. xxxvj.

De s̄m Isido.

Qua cura dicitur eo q̄ omnis sollicitudo et scientie causa in eo manet. q̄ quidem pulmoni est vicinum vt cum ira accenditur humidi pulmonis remedio temperetur. **In** medio cor animalis positum est. vt ad omnia corporis membra vitam influat atq̄ motū vt dicit **Isido**. **Est** autem cor s̄m **Constanti**. substātia quedā carnea villosa. dura. oblonga. et rotunda. **Fuit** autē cor cōcauum ppter caloris cōseruationem. **Est** em̄ cor totius corporis fundamentum. **Fuit** autem villosum vt facilius dilatando et cōstringendo se moueretur. **Fuit** etiam durum ne defacili lederetur. **Fuit** etiam rotundum vt maior abundātia spirituum ī eo reperiretur. **Fuit** et oblongū in forma piri. scilz tendens in acutū vt actio caloris naturalis semper in cōnū tendēs: fortior reddetur. **Donitur** autē substātia cordis inter ambas concavitates pectoris in medio ipsius animalis vt a corde q̄

a centro ad circūferētiā totius corporis spiritus vitalis deferretur. **Caput** autē cordis quod acutum dicitur. in sinistra parte humani corporis collocatur et quia in hac parte cordis acuta plus viget 7 inhabitat spūs vitalis. iō ī sinistro brachio pulsus fortissimus inuenit. **vergit** autē cor ad sinistrā partem hominis vt ipsius calore frigiditas sinistre partis temperetur. **Habz** autē cor duas p̄cavitates. s. sinistrā. que in acumē tendit. 7 dextrā que intra subsistit 7 he cōcavitates ventriculi cordis nuncupant. **Et** inter istos duos ventriculos est vnum foramē quod a quibusdam vena. vel via cōcaua nūcupatur. **Hoc** foramen contra dextram p̄tem est latum cōtra sinistrā hō p̄tem strictum. **Et** hoc fuit necessarium vt sanguis a dextro ventriculo veniens subtilaretur 7 sic facilius spiritus vitalis in sinistro ventriculo generaretur. **Dicit** enim **Aug. li. de differentia spiritus et anime** q̄ in dextro ventriculo cordis plus ē de sanguine q̄ de spiritu. in sinistro hō ecōuerso quia ibi spiritus vitalis generatur ad viuificandum animal per quasdam arterias diffusus vndiq̄ dilatat. **Si** sinistra em̄ pars cordis duplex habet foramen. vnum inter arterias vene que portāt sanguinē a corde ad pulmonem. **Alterum** foramen ē. vnde exit arteria maior que est forma arteriaz totius corporis p̄ quam pulsus in corde generatur potissime in parte sinistra ppter causam supra dictam. **Similiter** pars dextra duo habet foramina. vnū intra venam que dicitur concava. portans ab epate sanguinem in dexteram cordis quoq̄ cōcavitatem. de altero hō exit vena arterie vt nutriat pulmonē. **Cooperiunt** autē foramina quibusdam pelliculis que aperūtur sanguinem a corde emittendo. **Deinde** claudūtur reditum. p̄hibendo p̄ humido. **In** vtroq̄ autē cordis ventriculo est frustulum quoddam exterius quod auricule assimilatur et hec duo frusta cordis aureole nūcupantur ī quibus vene et arterie radicanē 7 solidantur. **habet** cor in sua latitudine quedam ossa cartillaginosa. que cordis sedes appellant. **Circuit** autē cor quidaz panniculus qui d̄r eē capsula cordis. et hic cuz panniculis pectoris p̄solidatur. **Hic** panniculus non nimium p̄pe cor iungitur ne forte eius motus impediretur. qui cordi fuit necessari. vt esset fundamentuz caloris naturalis vñ aīal generet. **Hucusq̄** **Cōstan. li. iij. c. xxi.** **Dicit** autē **Ares. li. j.** q̄ nō ē mēbrū in quo sit sanguis ita in fixus sicut in corde. **Sanguis** ei in pulmone est fixus. sed cordi fixior ē. **Itē** idē li. xj. **Cor** positū ē in omni aīali in medio pectoris p̄terq̄ ī bo-

mine. quia cor hominis declinat ad partem sinistram. ps autem acuta cordis declinat ad interioris pectoris in omnibus animalibus propter quod in piscibus quam ps acuta in istis ad partem capitis dependet in loco iunctionis brachiorum. Item in eodem dicitur quod omne animal habens sanguinem habet epa et cor. Item idem li. xij. In corde enim est principium venarum et prima virtus creans sanguinem et eius sanguis est mundus. clarus. calidus et maioris sensus et pueniens intellectui. Item in eodem. principium sensus animalis est in corde et sensus cum corde sunt continui. Et. iij. et. viij. li. dicitur. Cor ponitur in anteriori pectoris et in medio qui principium est vite et omnis motus et omnis sensus in eo est. Sensus autem et motus non sunt nisi in anteriori parte cordis. et propter hoc distinguitur medium et ultimum. Et anbelitus primo vadit ad interioris cordis. Natura autem creationis cordis est ex venis quia ex genere venarum. Et situs cordis est conueniens. quam est positum in loco superiori et in anteriori. quia nobiliter ordinatur in loco nobiliori naturaliter. cor autem inter omnia membra nobilissimum est. et ideo positum est in medio corporis quo indiget necessario. quia animalium est complementum. nec est aliquod membrum ita necessarium ad vitam sicut cor. vnde corde leso non viuunt animalia. Et ideo cor pus cordis est in medio et creatio eius est in corpore spisso et naturaliter coactu. et est concanum quam principium venarum est ex eo ad recipiendum sanguinem spissum aut ad custodiendum principium motus. Et in nullo membro est sanguis sine venis nisi in corde tantum. quod exit sanguis a corde et vadit in venas et non venit sanguis ad cor ex alio loco. quam cor est fons et principium sanguinis et primum membrum habens sanguinem sicut manifestatur ex anathomia quam creatio cordis apparet primo sanguinea et est principium motuum relectabilium et offensibilium. Et vniuersaliter motus cuiuslibet sensus ex eo incipiunt et ad ipsum redeunt et eius virtus expandit ad omnia membra secundum unum modum. In aliquibus autem animalibus inuenitur os in corde. propter sustentamentum eius. sicut ossa ponuntur in membris et in cordis animalium magni cordis sunt tres ventriculi et in animali pui cordis sunt tantum duo ventriculi. Et ideo dicitur in corde animalis venter. quam cor debet esse locus receptionis sanguinis puri et temperati in quantitate et qualitate. Et est valde calidus et humidus. quod cor est membrum in quo est prima virtus. Hucusque aresto. lib. xij. vbi multa dicuntur de hac materia. Item idem li. xvj. s. quod cor animalis debet esse complementum propter hoc creatur cor prius. Et propter calorem cordis

et exitum venarum ex eo posuit natura membrum frigidum ex opposito cordis. scilicet cerebrum et propter hoc creatur caput in generatione post creationem cordis. Contingit autem cor pati vel ex alio et humorum colligantia ut dicitur Constantinus. vel ex propria distemperantia. Si enim in corde dominetur excedens caliditas. ebullit sanguis cordis et agitat et sic vitalis spiritus leditur. Si nimia frigiditate cor constringitur et congelatur sanguis vnde et mors sequitur. Quandoque etiam patitur ex aliquo apostemate capsula eius inficiente. et tunc animal non diu viuunt. Item accidit cordi tremor et hoc ex humiditate aquosa in pelliculis cordis dispersa. que debitam eius impedit dilatationem et strictiorem. Unde videtur infirmo. quod cor de loco ad locum moueatur. Item accidit ei defectio ex spiritu. vel virtutis spiritualis dissolutione et spirituum enaporatione. Et hoc contingit vel ex nimia repletionem virtutem aggrauante et profundente. aut ex nimia inanitione virtutem dissolvente sicut patet in cardiacis et in quibusdam post nimium sudorem. siue nimis acutam potionem. Item patitur aliquando ex fumositate aliqua corrupta et venenosa ad cor penetrante et cordis meatum corrumpente. vnde mors sequitur indilate. Item patitur quandoque de vene coactu opilatione. vnde et sanguis nutrimentum cordis et vitalis spiritus enagatur. His et alijs modis cor patitur ut dicitur Constantinus. li. ix. c. xxij. Dicit ad hec Galenus in tegni. quod virtus ea complexio cordis ostenditur per hec signa. scilicet per magnitudinem respirationis et velocitatem pulsus et frequentiam eius per virilitatem et festinam actionem per iracundiam et furorem per amplitudinem pectoris et eius pilositate. Hec omnia calorem dominantem in corde signant. Omnia vero signa contraria designant eius contrarietatem. Super quem locum dicitur Haly. in commento quod cor in homine se habet ad modum radice in arbore. Arteria nascens ex sinistro ventriculo similis est trunco vel cruri arboris que elongata a corde ramificatur in duas partes. quarum una tendit ad sursum alia deorsum. et ille ramificans et diuidens ad modum arboris ex ramis per totum corpus usque ad arterias capillares sparsas in cute et quando dilatat cor. dilatant et omnes arterie sicut et quando stringit et ipse sicut stringunt et per dilatationem earum attrahitur aer frigidus ex exterioribus cordis ad interiora eius et in structioe exprimitur. vilior sum in eis generatus et extrahit ipsum ad exteriora et per hoc eius calor euentatur. et per eius euentationem eius complexio adequatur. Et ut ait idem virtus motiva que est fixa in corde. currit per arterias ad vnaquamque.

q̄ p̄tem corporis 7 defert vnicuiq̄ p̄p̄iam vi-
tam 7 p̄p̄ium calorem vitalem. Seruit em̄ pec-
tus cordi se apiendo et frigidum aerem attra-
hendo 7 se claudendo. ac fumosum vaporē ge-
neratum ex corde expellendo. vñ si pectus 7 ar-
teria 7 alia vitalia instrumēta fuerint salua. obe-
diunt virtutes in operib; suis 7 quādo sunt in-
firma non obediunt. Unde bonitas 7 malicia
subministrātium organorum p̄mouet. vñ impe-
dit cor ad suas pagendas actōes. vñ qñ cor est
forte et habet mēbra sibi obedientia. bene in di-
latando 7 p̄stringendo se habentia. fortis p̄ce-
dit a corde respiratio. et fortis pulsus et fortis
opatio fm̄ bonitatem organi 7 virtutis. Quā-
do h̄o virtus ē debilis 7 remissa nō pōt extēde-
re arterias in omnes dimensiones vnde sequit̄
minor respiratio 7 minor pulsus. Item ibidem
Si cor fuerit nimis frigidum 7 nimis humidus
7 pulsus mollis erit homo pauatus virilitate 7
audacia. timidus atq; piger 7 a pilis in pecto-
re nudus p̄pter vaporis fumosi vñ generantur
pili paucitatem. Si h̄o fuerit cor nimis siccum
7 frigidum faciet pulsus asperum durū 7 puū
7 respiratio tarda ē et rara maxime si pectus p̄-
uum fuerit atq; strictum. Hucusq; Haly su-
per tegmē. Gal. 7 hec sufficiant.

De anhelitu. **Capitulum. xxxvij.**

Anhelit⁹ cordis

et pulmonis est motus. p̄pter attra-
ctōem frigidi aeris ad tempamentū
innati caloris cum eiusdem expulsionē genera-
tus. Cor em̄ nullo mō carentiam attrahendi ae-
ris pati pōt. Si em̄ p̄ modicū spaciū ab attra-
ctione aeris quiesceret lederetur vel deficeret.
Anhelitus ergo p̄trarios habet motus. q̄ di-
latando pulmonem aerem trahit et p̄stringen-
do expellit. Anhelitus itaq; ē caloris cordis p̄
attractōem aeris tempatiuus et expellendo va-
porem fumosum eiusdem purgatiuus. Est eti-
am animalis spiritus 7 vitalis nutritiuus. Itē
fortitudine vel debilitate p̄sistentie spiritualiū
ostensiuus sicut superius de pulmonis p̄p̄ieta-
tib; dictum ē. Item in anhelando plus de sp̄i-
tu attrahitur q̄ expellatur. pars em̄ nō modi-
ca transit in vitalis spiritus nutrimentum. In-
fra em̄ pulmonem se recipit 7 tam diu animal si-
ne suffocatione viuūt q̄ diu inter instrumenta
anhelitus spiritus se includit. Item patientib;
instrumentis anhelitus spiritus corrumpit 7
fm̄ qualitatem organi patiētis immutatur vt
dicit cōstant. Patitur aut̄ anhelitus quādoq;

ex defectu virtutis mouētis nervos et regentis
quādoq; ex cōstipatiōe instrumentorū spiritus
quē puenit ex grossis humoribus vel ex grossa
ventositate viam anhelitus opilante. vel ex ali-
quo apostemate pulmonis panniculos cordis
aggrauante. siue ex nimio calore cordis in pul-
monis substantia dominante. ex quibus omni-
bus debilis redditur anhelitus atq; rarus. Si
autē fuerit velox et puus. calorem alienum si-
gnat. qui virtutem suffocet 7 potissime vincat.
Si tactus fuerit calidus 7 sitis ac lingue desic-
catio subsequatur. Anhelitus h̄o puus 7 frigi-
dus vt in acutis febribus signū mortis ē. Eius
em̄ tarditas defectum virtutis designat expulsi-
ue. frigiditas h̄o extinctōem signat caloris na-
turalis 7 defectus virtutis in substantia cordis
7 instrumentorū sp̄s. Item immutat̄ anhelit⁹
ex mēbrozum interiorū vniuersali corruptione
vt patz in leprosis quibus anhelitus fetidus ē
7 corruptus 7 aeris vicini corruptiuus. Unde
talium flatus solet eē appropinquantū cor-
ruptiuus 7 infectiuus. Inficit em̄ aerem vicinum
et reddit corruptibilem sicut sibilus reguli flā-
do aerem corrumpit 7 aues volantes interficit
vt dicit Auicēn. 7 Constan.

De stomacho. **Capitulum. xxxviij.**

Stomachus gre-

ceos dicitur. eo q̄ sit ostium ventris
7 ip̄e cibū recipiat atq; ad intestina
transmittat vt dicit **Asi.** Est autem stomach⁹
fm̄ **Cōstan.** rotundus oblongus cōcauus inte-
rius asper in fundo et carnosus duo habēs ori-
ficia. vnum inferius alterum superius. Est aut̄
asper 7 villosus vt cibum receptum melius re-
tinere possit. Nam si eēt lubricus et in superfi-
cie planus. ex sua lubricitate cibus exiret indi-
gestus. Fuit autem et carnosus in fundo. vt di-
gestio p̄fortaretur. Caro eius est calida et etiaz
humida. ex quibus qualitatib; maxie viget di-
gestio in corpore animalis. Rotundus autem
fuit vt capacitate sua cibū reciperet ampliorē.
Dietera quoq; si alterius eēt figure scilicet tri-
angularis vel hm̄ōi hūores mali in eo defacili
ad putredinem colligerentur cum talis forma
non posset a superfluis propter angulos desic-
cari. Oblongus etiam fuit ne nimia rotundita-
te sua spiritualia comprimeret. Et vt etiam tā-
tofacilius cum superioribus et etiam inferiori-
bus iungeretur. Dietera stomach⁹ precipue
humanus in parte superiori est strictus. In p̄-
te inferiori latus. et hoc quoq; fuit necessarius

Quia cum homo ceteris animalibus sit erectior, cibus eius semper ad inferiora descendit, et ideo utilis fuit eius inferior latitudo, ut in eo recipi possit cibi multitudo. Item nervosus est propter maiorem sensibilitatis et appetitus vigrositatem. Epate etiam circumdatur, ut ei calor maior ad ciborum decoctionem ab epate ministraretur. Epar enim suis quinque fistulis stomachum circumcingit et ei calorem tribuens succositate et humores unde sanguis generatur per quasdam venas quas musaydas medici vocant, recipit et a fortiori caloris actione in sanguinem alterat et convertit. Ad hec dicit Constanti, quod si stomachus fuit substantialiter calidus, cibos grossos bene digerit, delicatos vero consumit et plus digerit quam appetit, et propter similitudinem cibos calidos maxime querit, nec famem sustinere potest. Frigidus vero stomachus grossi cibi non est bene digestivus et ex eis cito gravatur et eos cito mutat in humores acidos et corruptos. Stomachus vero sic cito sitit nec parum aque sufficit, que si superflua fuerit rugitum in ventre facit. Quod si fuerit humidus stomachus, non sitit humidum cibum appetit, sed parum digerit. Hucusque Constanti, h. j. capi. xiiij. accidunt autem stomacho ut dicit idem libro ix. capi. xxvj. diverse passionis scilicet mala digestio, fumositas, diarrria, vomitus, singultus, inflatio, ructuatio et hec ex diversis accidunt causis. Quia quandoque ex mala complexionem, quandoque ex nimia inanitione, quandoque ex nimia repletionem, quandoque ex nimio humorum acumine, quandoque ex cordis putrefactione, quandoque ex virtutis digestivae defectione, quandoque ex cibi qualitate qui si sit pungitum stomachum pungitur et ad exeundum compellitur, aut si viscosus lubricatur et sic defacili egreditur, quandoque ex virtutis expulsiue nimia debilitate, non solum ex se patitur, verum etiam ex aliorum membrorum colligantia et vicinitate. Stomachus enim est totius corporis paterfamilias, omnium membrorum nutrimentum recipiens et singulorum membrorum prout expedit administrans necessitati, ut dicit idem Constanti.

De epate.

Capitulum xxxix.

Hepar siue iecur nomen habet, eo quod ignis in eo sedere habet qui usque ad cerebrum subvolat et deinde ad oculos et ceteros sensus et membra se diffundit et calore suo succum sibi attractum in sanguinem transmutat quem ad usum pascendi

nutriendique corpus simul membris administrat unde epar dicitur, quia talia membra pascit. In iecore sedes est voluptatis et concupiscentie, cuius extremitates fibre vocantur que sunt quasi lingue eminentes et stomachum amplectentes, calore ad ciborum digestionem deferentes, vel exhibentes et dicuntur fibre, quia ad aras prebeantur ab ariolis deferentibus, quibus oblati et succositate responsa dabantur. Hucusque Ipsi. Est autem epar ut dicit Constanti, membrum calidum et lubricosum, in dextro latere animalis collocatum, stomacho suppositum ut suo calore primam iuvet digestionem. Est enim sanguineum et in colore rubicundum, quia succositas eius nimia caliditate in humore sanguineum est transversa. Aliquantulum est etiam durum ne defacili ledatur variatur enim epar in hominibus in quantitate et partium multitudine, quoniam in hominibus est maius quam in alijs bestiis eiusdem quantitatis. Numerus partium eius in quibusdam est duplex et hoc ad minus, in quibusdam triplex vel quadruplex vel ad maximum quintuplex invenitur. A lata autem epatis cavitate progreditur quedam vena que a medicis porta nuncupatur et hec antequam exeat in quinque dividitur venulas quinque partes epatis intrantes. Epar enim succositate primum digestionis per quasdam venas in sua cavitate attrahit, et per caloris naturalis ebullitionem celebrat digestionem, secundo in massam sanguineam et quatuor humorum naturam convertit. Quod enim calidum est et humidum transit in materiam sanguinis, cuius receptacula sunt vene, quod autem calidum et siccum est in naturam colere cuius proprium receptaculum est cista fellis, quod vero frigidum et siccum in materiam cedit melancolie cuius proprium receptaculum est cistula splenis, sed quod est liquidum et aquosum in humore transit flematis cuius proprium receptaculum est pulmo. Ex quo patet quod epar naturalis virtutis principium fundamentum prime digestionis stomacho maximum inuamatum, secunde vero digestionis in substantie sue cavitate est perfectum puri ab impuro separatum, singulis membris nutrimenti transmissum amoris venerei excitatum, diversarum passionum receptivum. Patit enim quinque ex nimia caloris intensione. Unde et pori aperuntur interiorius ex quorum apertione virtus evanescent remissius operatur, quandoque ex nimia frigiditate conversionem attracte succositate in naturam sanguineam impediens et ex hoc sepius contingit ydropisim generari, cum ydropisim nihil aliud sit nisi error virtutis digestivae in epatis cavitate, hac enim virtute errante et in sua operatione deficiente, necesse est sanguinem corru-

pi quo indigesto corpus qd inde nutritur i tumescendo extendit vñ et ydropisis generatur. Item patit epar ex substãtie sue mala cõplexione et hoc fm humor. iiii. distempantiam i ipsius eẽtia dominãtẽ. Itẽ patit ex viãz eius opilatõẽ. Contingit em sepe humorẽ grossum z viscosum in venis epatis adunari. An cum sanguis clausus exire nõ põt causa ẽ pstrictõnis et opillatõis. Idem etiam accidit ex nimio calore humorẽ sanguineum desiccante z substãtiã venarũ epatis pstrãbente q non põt sanguis libere diffundi ad alia mẽbra corporis nutrienda. Hoc idem aut aliqñ põt ptingere ex nimia frigiditate humores cõgelante et meatus epatis cõstringente z ad mẽbra nutrienda discursum sanguinis phibente. Item idem etiam accidit ex apostemate substãtiã epatis aggraunte. et putredinẽ in ipsius substãtia generante. Itẽ idẽ accidit ex inclusa ventositate pelliculas ipsius epatis extendente et ex mẽbrorum inordiatõne dolorem et merorẽ inducente. Item sepe patitur ex immoderato fluxu sanguinis qui accidit ex venarum ab ipso egrediẽtium aptione. z hoc ptingit ex nimio sanguinis acumine. vel ex nimia repletionẽ vel ex debilitate virtutis re tentiue vel ex nimio exercitio et labore sicut dicit Cõstan. ad her de natura z signis cõplexionis epatis dicit. Galien. in tegmẽ. Signũ epatis qñ ẽ calidũ. ẽ amplitudo venarum nõ pulsatiũ. super quem locũ dicit Haly. qñ dominat z vincit calor in epate fit epar maius z vena e maior dilatãt z magnificata ẽ. Magnificãtur omnes vene nõ pulsatiles in omnibz membris. et calefit sanguis z generat qñqz colera citrina. z pcessum tps post statum adolescentie adurit colera citrina z fit ex ea colera nigra z diuerse aliquãdo ex tali colera accidit passiones. aliquãdo aut nimio calori epatis cordis resistit frigiditas. nã a corde velut a membro supiore et nobilioze epar in suis actõnibz moderatur. z h idem dicit Ares. li. xiiij. vbi pponit cor epati tãqz principium eiũ regitiũ. Itẽ dicit Galie. q frigiditas epatis ex calore tpatur. z signũ frigiditatis z siccitatis epatis ẽ strictura venarũ z paucitas sanguinis sicut humiditatis eiusdem signum ẽ mollicies venarũ z sanguinis multitudo. Item idem dicit Haly. q epar ẽ fons humiditatis corporis. vnde cum sit radix humoris si sit epar sicũ nõ poterit aliquod membrũ corpus cõuertere ad humorem vel humiditatem vt eius possint resistere siccitati. Intendit aut et remittitur siccitas z humiditas epatis fm cordis dispositõem. Epar ergo ẽ mẽbrum no-

bile cuius alteratione alteratur corpus et influat nutrimentum et virtutes nutritiuas et in mẽbra reliqua inferiora sine medio. ad superiora ho mediante corde fm iudicium Gal. Econuerso autez ponit Ares. li. xiiij. q cor facit omnia predicta mediante epate. que autez verior sit opinio aliorum iudicio derelinquo. Et h de proprietatibus epatis dicta sufficiant.

De felle.

Capitulum. xl.

Fel est dictus eo q sit folliculus gestans humores ex dominio colere rubee amarissimum vt dicit Ili. Est em cistula fellis quedam pellicula super gibbus epatis collocata. z habet duos furculos. per vnũz deportatur colera rubea ad intestina vt p ea virtus expulsiua cõfortet. vt etiam acumine suo intestina melius expurgetur. Per alium autẽ deportatur colera ad stomachum vt sua caliditate virtutes adiunget digestiuam. Est igitur fel mẽbrum calidum z etiam siccum. gibbo quoqz epatis suppositus est proprium colere rubee receptaculum. Cuius est iuuamentum vt sanguis a colera rubea mundi ficetur sanguis em ex presentia colere incendetur nisi intra cistulam fellis eius superfluitas locaretur. Est autem sua caliditate decoctõnis cibarioz iuuamentum sua subtilitate penetrauiũz sua mordificatione z acumine pungitiũz et intestinorũ corrosiuum. z ad superflua ac fetida eicienda excitatiuum. z etiam ex nimia caloris intensione amarissimum. et per sui admixtionem dulcedinis sanguinis immutatiũ. Hucusqz Cõstã. fm Ares. in li. iij. delphinus nõ habet fel. genus omnium volatiliũ et omne genus piscium z omne ouans habet fel. Sed fm maius z minus z forte erit in vijs subtilibus extensis ab epate vsqz ad intestinũz. Iste vie fortassis erunt fetide z forte erit fel i tali intestino z diuersificat quia qñqz in supiori qñqz in medio. z quãdoqz in inferiori. z quedam volatilia habent fel occultatũ intestino vt columbe coturnices z hyrundines. quedãz habent fel magnum in epate z in ventre z intestino sicut accipiter miluus. Item Ares. li. xiiij. animalia quedam nõ habent fel omnino sicut equus et mulus z asinus z elephas. camelus etiam non habet fel distinctum sed habet venas paruas in quibus est fel. Item quidam homines habent magnum fel in epate z quidam nõ. Et ẽ fel quãdam superfluum aggregatum sicut sex in ven-

tre illo tamē superfluo vitit natura ad aliquod inuamentum. in illis autem qui habent naturā epatis sanam et quorum sanguis naturaliter ē dulcis non inuenitur fel. aut si inuenit erit paruus et hoc in venis valde gracilibus et propter hoc erit epar eorum qui carent felle boni coloris et dulcius alijs. quando autem habet aliqd animal fel inuenitur qd est sub felle valde dulce. nam per collectionem fellis ad locum vnum alie vicine partes redduntur dulciores. Fel etiam ex sue substantie subtilitate et acumine est grossorum humorum infassiuum et sua siccitate consumptiuum. Unde in collirijs oculorum est necessarium ad visum clarificandum et acendum ad impedimentum spiritus vitalis remouendum et maxime fel accipitris et aliarum volucrum viuentium ex rapina sicut in viatico Constantini tangitur. ex seruoze autem nimio et ebullitione fellis humoris ad epar redeuntis inficitur sanguis qui infectus ea que ad nutrimentum membrorum trāsmittantur immutat et etiam ea inficit et cuti croceum colorem vel viridem. siue etiam nigrum superinducit. Cuius passionis quedam signa sunt ista. totius corporis infectio. sitis adest et oris amaritudo. color frontis. aurium videlicet tinnitus. et vrina crocea cum consimili spuma continua. vomitus croceus. Aliquando etiam contingit poros cistis fellis opilari. An colera inficit ipm epar. ac consimilem inducit passionem. vnde Constantini in viatico dicit quando patitur fellis substantia id est cistis et deficit virtus eius qua solet ab epate coleram rubeam extrahere remanente colera cum sanguine tingitur et alteratur. Idem etiam contingit quando apostema est natum in vijs per quas colera ad fel transit. vnde ad epar rediens per totum corpus cum sanguine se diffundit. quia si porus inferior opiletur ascendit ad viam superiorem scilicet ad ipm stomachum. vnde facies fit citrina. os amarum et siccum. in stomacho ardor et sitis. vrina cum egestionem albescit propter elongationem colere ab epate et renibus vbi vrina solet tingi. si hoc porus superior opiletur colera tingit inferiora. et apparent signa que prioribus sunt contraria. vt idem dicit Constantinus. Et hec de felle dicta sufficiant et cetera.

De splene.

Capitulum. xli.

Splen est dictum a supplendo quia partem sinistram iecori contrariam supplet ne vacua existeret quem quidam causam ritus esse existimant. nam splene ridemus. felle irascimur. corde sapimus. cerebro sentimus. iecore amamus. quibus constantibus sanum est animal et integrum vt dicit Isido. Et hinc Constantini splē in sinistra parte collocatur cuius forma naturaliter est oblonga et parum versus stomachum concava et versus costas ē gibbosa. In his duobus locis quibusdam panniculis colligata. Et dicitur splen duas habere venas. per quarum vnam coleram nigram a sanguine epatis sibi attrahit. per aliam hoc quantum sibi sufficit ad stomachum trasmitit vt eius appetitus confortetur. Splenis igitur est inuamentum vt ei in sinistra parte corporis defectus suppleat et ex opposito ad conseruationem stomachi iecori respondeat vt propter mundificationem epatis sanguinis feces sibi attrahat et quantum ad appetitum sufficit et ad confortationem stomachi infirmittat. Est igitur substantia splenis rara et spōgiosa propter faciliorem humoris seculenti attractionem et remissionem. et est nigra propter melancolie cuius est receptaculum assimilationem. Est etiam a sinistris inter costas et stomachum posita propter sinistre partis temperantiam et infrigidationem ac propter conseruandam stomachi cui coniungitur calefactionem. aliquantulum est dura ne defacili ex qualitate humoris seculenti contrahat lesionem. contingit autem etiam splenem pati quandoq; ex virtutis contentiue defectione. et hoc quando non sufficit humorem attrahere vel attractum ad locum alium destinare. Item quandoq; ex opilatione quando scilicet humores grossi et viscosi in vijs splenis opilantur et adunantur. Unde et eius actiones impediuntur. Itē quandoq; ex nimia humorum repletionem quia humores ad splenem confluentes propter sui similitudinem attrahuntur et sufficienter non euacuantur vnde inuisantur et in concavitate splenis indurantur intantum vt ipsius splenis substantia crescere videatur sed scdm sententiam ypocratis si splen sit magnus: corpus marcescit. et si splen marcescit: corpus impinguescit. Unde ipsius splenis mediocritas ad paruitatem potius q̄ ad magnitudinem interdes bonitate

completionis designat vt dicit **Constan.** libro
ix. ca. xxvij.

De visceribus.

Capitulū. xliij.

Viscera sūm Ili.

Viscera dicuntur proprie intestina mē-
bris vitalibus subdita et subiecta q̄
quide dicuntur intestina quasi quodam interio-
ri nexu quadam familiari reuerentia sunt supe-
riorum mēbrozum culcitra et eozūdem quedā
necessaria instrumēta. Et dicuntur viscera qua-
si vitalia quia locis vitalibus circa precordia-
lia vbi gignitur vita sunt interioribus circūsi-
sa. **Hucusq̄ Ili.** sūm p̄stā. aut intestina quedā
sunt membra interius mutuo se tenentia cōca-
ua rotunda per ventris longitudinem et latitu-
dinem collocata. quozum compositio et substā-
tia stomacho assimilatur. **Sunt** autem nume-
ro sex principalia intestina quozū tria sunt sub-
tilia que superius sunt iuncta. tria hō sūt gros-
sa ab inferiori incipientia. primum intestinū tri-
um subtilium vocatur duodenum. quia in sua
longitudine sūm mensuram cuiuslibet hominis
est duodecim digitorum et hoc super dorsum
erigitur et in nullam aliam partem retorquet.
secūndum vocatur ieiunū quia semper a cibis
ē vacuum et dicunt sapientes et experimenta-
tores q̄ mortuo animali semper inuenitur illud
vacuum. dicunt tamen quidam q̄ hoc dicitur
ab antonomatice. quia a se omnia eiciens nihil
de acceptis ad sui retinet nutrimentum. tertium
subtile est appellatum. secūdo similitum sed
tamē nūq̄ sine cibi corpulentia est inuentum.
Inter grossa hō intestina primum vocatur or-
bum et in subtili extremitate habet os vnum et
est illud intestinum sic vocatum eo q̄ ipsum sit
orbatum. i. quasi viduatum ab altero orificio.
Cum em̄ cetera intestina duo habent orificia:
illud habet vnum solum. et ideo se habet ad mo-
dum sacci quia multa recipit et pauca respectu
aliozum eicit vel emittit. secūduz hō intestinū
sub orbo siue sub sacco positum dicitur yleon.
et hoc a dextra in sinistram tendit et dicitur yle-
on eo q̄ in eo intestino yliaca passio fieri cōsue-
uit tertium intestinum vocatur a grecis colon.
et hoc etiam immediate cū inferiori totius cor-
poris orificio ē iunctum. et hoc intestino gra-
uissima passio. s. colica generatur. vel ex ipsius
testini numia p̄strictione v̄ alicuius grossi et fri-
gidi humoris coadunatione et p̄ cōsequens vi-
arum illius intestini intrinseca opilatione sicut
narrat **Costanti.** et etiā **Bal. sup. ampho.** Pa-
tet igitur ex predictis ad quid necessaria sunt i-

testina. qz cibū immutāt et in sua cōcauitate su-
perflua recipiunt ad nature exoneratōez. ad h̄
etiā sunt necessaria viscerū rotunditas gibbo-
sitas et volubilitas. vt dicit **Costanti.** vt cibis
trāsmisus a stomacho in eozū gibbositate ali-
quātulum inhereret et sūm animalis necessitate
superflua expelleret et necessaria r̄tineret. **Sūt**
aut rotunda ne a stomacho ī aliquo angulo su-
perflue collecta remaneret que corruptōnem
inducerent intestinis. **Sunt** etiā intestina du-
obus panniculis minimis vel ad minus inuolu-
ta. et hoc fuit necessarium quia si vnus pannicu-
lus pateretur ab altero panniculo subueniret.
Sunt autē intestina aliquātulum villosa. et
eozum villi p̄ latum etiam extensi vt fecis sup-
fluitatem expellerent et necessaria nutrimento
p̄uenientius retinerent. **Sunt** autē viscera si-
ue intestina inuoluta adinuicem et connexa ita
vt minora maioribus et graciliora et debiliora
grossioribus et fortioribus innitātur. vt sic actō-
nes virtutis naturalis et in expellendo superflua
et in recidendo necessaria aptius p̄ficiant. **Di-**
cit etiam **Aresto. li. ij. q̄** sūm varietatem dentū ī
mandibulis animalium variatur in quantita-
te et qualitate natura intestinozum. **Unde** di-
cit q̄ intestinum omnium animalium habenti-
um dentes in vtraq̄ māndibula est minus inte-
stino non habentium. et nullum animal habet
intestinuū rectum nisi habeat dentes in vtra-
q̄ māndibula. **Item** ibidem venter serpentis
est strictus et est similis intestino amplo. et si fue-
rit naturaliter puus habet fel in intestinis et si
fuerit magnus super epar. **Item** idēz li. xiiij. om-
nia animalia ampli et recti intestini sunt gulosa
valde quia p̄pter diminitōem vsus cibi et in di-
gestionem eiciunt superfluitatem cibi idigestā
et cito exit cibis. et iō appetunt multum et con-
tinue querunt cibum. cōtingit autēz pati visce-
ra et intestina multipliciter dicit **Costanti. li. ix.**
ca. xxvj. **Quādoq̄** ex colerico humore v̄ e me-
lancolico substātiā intestinozum corrodeute
et fluxum dissenterie inducēte et hec passio pes-
sima est et mortifera. vt dicitur in ampho. **So-**
lutio ventris in cuius inicio colera exit nigra ē
mortale. **Item** quādoq̄ ex ipsozum viscerūz
interiori punctura et vulneratione et hoc v̄ ab
exteriori apostemate putrefactōnem et punctu-
ram in panniculis ipsozum viscerum inducente
vel ab exteriori lesione. **Item** quādoq̄ ex in-
terclusione vinctuositate p̄niculos et nervos
eos extēdente et ille dolor quis ē intātū vt aliq̄
intestina penetrari videāt. **Itē** q̄nq̄ ex hūore
grosso et fleumatico inferiores p̄tes intestinozū

obturatē et stercoꝝ exiū. p̄hibētē et yliacā passionem vel colericā inducente. Unde hic morbus pestilentialis est et mortalis raro sanitates suscipiens et sepe die secundo vel tercio interficiens nisi celerius succurrat. Ceteras intestinorum passiones quere infra in tractatu de infirmitatibꝫ de colerica passione zc.

De renibus.

Capitulū. xliij.

RENES vt ait var

Ro sunt dicti eo q̄ obseni humores ab his nascuntur nam vene et medulle tenuem honorem desudant in renibꝫ liquor rursus a renibꝫ a calore venereo resolutus recurrit et ad loca genitalia se diffundit vt dicit ysi. Locus autē i lateribꝫ spondiliū dorsi i quibꝫ est sedes renum dicuntur lumbi qui s̄m ysi. ob libidinis lasciuam lumbi sunt dicti q̄ in viris a renibꝫ et lumbis est causa veneree voluptatis. De renibꝫ autē dicit consta. q̄ fuerūt facti vt ab epate aquaticū sanguinē sugentes eū depurgarent et eius colamentū sez vrinam ad vesicam p̄ meatus vritides id ē vias vrinales transportaret quod etiā dicit Haly sup̄ tegū. ordinavit inquit creator summus duos renes vt attrahāt aquositatem sanguinis ab epate z eam trāsmittant ad vesicaz expulsiōnis gratia quia dicit Aris. li. xij. Renes in quā fuerūt creati p̄pter vesicam vt sic operatio vesice esset melior et perfectior q̄ renes sē ad colandū supfluum humidū decurrētis ad vesicam. Item idēz renūculus dexter altior sinistro est in omni animalē habente renes et hoc quia calor in dextera parte fortior est vel superior. Item idem in omibꝫ animalibꝫ renes habentibꝫ renūculus dexter est minoris pinguedinis q̄ sinister et altior quoniam natura in dextera parte lenior est et maioris motus et caloris. calor autem dissoluit et consumit pinguedinem. Item renes sunt de vltimis membris interiorū et propter hoc indigent magno calore. Recollige igitur q̄ renes sunt calidi et naturalis caloris cōseruatiui frigiditatis et dorsi spondilium sunt temperatiui. a concanitate epatis aquosi humoris attractiui. sanguinis colatiui virtutis naturalis cōfortatiui. humoris semīalis generatiui. porosi rotundi pinguedine cooperti. carnosi quippe sūt et porosi propter facilitatem aquose supfluitatis attractionem. rotundi ne colligant aliquem humorem ad putrefactōem. pinguedine sunt muniti ne ex frigiditate ossiū dorsi aliquā sustineant lesionem. Recipiunt autem renes quasdam venas stomachi ab epate egredientes q̄

bus humor in secunda digestionē superfluum defertur ad ipsos renes. vnde opilatis illis venis et in suo officio impeditis renes vna cū epate patiuntur. Accidunt aliquando in renibus varie passiones vt dicit const. libro. ij. ca. xxxij. q̄ si vene epatis p̄cluduntur ab humore sanguineo ad sui nutrimentum depauperant. vñ necessario extenuantur. si hō meatus eoz inferiores calore et frigore cōstringantur ex presentia humoris superflui eorum substantiam subintrantis nimis extenduntur et dilatantur z p̄ consequens corrumpuntur vel in humores desiccati putrificantur et in calculis cōuertantur multis etiam alijs modis patiunt sicut ex apostemate venenositate frigore nimio vel calore.

De vesica.

Capitulū. xliij.

VESICA s̄m ysidoro

ru. a venti capacitate est dicta. nam p̄ venti cōtractōem aperit et dilatatur sic e cōuerso p̄ venti emissionē cōtrahit et artatur. vocatur autē vesicula p̄ diminutōem a vesica dicta q̄dā pellicula pendēs in gutture anis sic bursa in q̄ volucru primo recipiuntur cibaria que in predicta vesicula digestionē secūde in iecore faciende sepant et in eodē folliculo tanq̄ in p̄mptuario p̄prio cōtra futurā esuriē referunt. sed vesica. p̄t hic sumit s̄m cōstan. est p̄mculus dur⁹ rotund⁹ cōcauus sic saccus in omni pte clausus excepto solo orificio superiori. Fuit autē substantia ei⁹ dura ne acumine vrine cuius est receptaculū lederet. Fuit autē ex omni pte clausa inferius vt liquor subito attract⁹ inuolūtariē expelleret. An p̄ vnū et idem foramen vrina ingredit per qd̄ egreditur vt p̄t in anathomia. Fuit etiā rotundū vt in augmentū colamenti sanguinis dilate⁹ et ad ipsius susceptōez capatioz redderetur. dicit em̄ Aris. libro xij. q̄ omne animal habens pulmonem multū sūt et propter hoc indiget cibo humido plus q̄ sicco et ideo fuit necessaria vesica ad recipiendum huius supfluitatis humiditatem. Itēz ibidez nullum animal habēs plumas aut squamas aut cortices siue testas habet vesicam omnino preter torrucam marinam aut siluestrem nam superfluitas i huiusmodi animalibꝫ trāsit in nutrimentum plumarum et squamarum et huiusmodi. Item ibidem libro. ij. omne animal generans habet vesicam. ouans autem non preterq̄ genus lacertarum. et non exit humiditas a vesica mortuorum et forte aggregatur in vesicam et superfluitas sicca et ex eo cō-

tingit lapis. Itē ibidem libro. vj. in animalī omni carente vesica est vna via apparens exitus stercois et supflue humiditatis.

De vrina.

Capitulum. xlv.

Vrina s̄m ysaac

est colamentum sanguinis et aliorū humorum ex actione nature generatum nam ab epate sumit initium sed in renibus recipit substantiam et colorem. aquosa enim substantia sanguinis per quasdam venas subtiles trāsmutatur ad renes nutriendos. vnde cum ad renū deportata fuerit regione vbi colatur et ad modum feri eliquati depuratur et vi caloris epatis et renum tingitur et colatur et sic desudans per poros vnicū in vesicam in ipsius concanitate adunatur. Unde hec substantia hūida et liq̄da a vesica emissa ē vrina sic dicta quia vritina et mordicativa quia vt dicit Egidius quod tangit mordet desiccatur et vrit. vritinam enim et desiccativam habet naturam. vnde valet contra scabiem serpiginem et impetiginem. contra pustulas et vesicas si patiens inde se abluerit. in potu spleneticis confert mundat vulnera putrida et loca saniosa. Cum felle etiaz accipitris colliriata et oculis caute linitis immissa pannū corrodit et delet maculas oculorum. sicut exp̄ se dicit Constantinus et Galienus. Et ideo vrina non est abhorrenda. quia in multis utilis est et accepta. dicitur etiam vrina ab vrb̄ greco id est demonstrativa. demonstrat enim interiora quia vt certificemur de interioribz vrine indicio ducimur. demonstrat enim virtutes naturalem in epate et in alijs membris inferioribus. per vrine substantiam et colorem et maxime per eius sedimen siue subsistentiam quas medici ypostasim vocant certificamur. Nam si fuerit illa residentia in fundo vasis p̄nea coadunata non diuisa fortitudinem designat virtutis et completam actionem caloris naturalis in ipsis membris. Per mediam autem regionē vrine quam medici enozmiaz dicunt de media regione corporis id est de corde et sibi adiacentibus iudicamus. nam si vrina in medio fuerit in colore et substantia bene disposita non liuida non volubilis aut obscura. vel obumbrata spiritualia membra indicat esse sana. Similiter per partem vrine superiorem quam nephilem nuncupant de fortitudine virtutis anima-

lis in regione capitis pronosticamus. Nam si non fuerit circulus nimis grossus. non igneus non liuidus non viridis. non granulosis. sed i colore et substantia temperatus cerebrum et omnia alia membra animalī virtuti seruentia denunciat esse tuta. Si vero contraria signa fuerint in vrina contrariam designant corporis dispositionem. Iudicatur autem precipue vrina s̄m substantiam et colorem. Nam aliud signat quando tenuis est in substantia quoniam humoris dominantis siccitatem. aliud quando est mediocris quia tunc designat temperamentum siue equalitatem et mediocritatem. s̄m colorem autē iudicatur. quia multi sunt colores scilicet viginti: vt dicit ysaac et Egidius quorum quidam caloris vel frigiditatis intensiōē alij remissionem alij mediocritatem pretendūt. Nam remissum calorem designant glaucus lacteus et huiusmodi. Intensum vero a rubro superius. Mediocris vero subtrinus et subrufus. Inter quos quidam designant mortificationem vt niger viridis liuidus. quidam indigestionem albus lacteus glaucus. quidam digestionis imperfectionem et imperfectam inchoationem vt subpallidus. pallidus. Quidā perfectam digestionem vt citrinus rufus. quidam excessum siue exceedentem intentionem vt subrubicundus. rubicundus. quidam adustionem vt in opostian. Quidam superadustionem et mortificationem vt niger viridis. Rigredo tamen causatur quandoqz a frigiditate calorem naturalem penitus extingente. sicut pretendit liuiditas sed quando procedit ex vltimata adustione tunc procedit viriditas. Istorum autem colorum causas dicere non pertinet ad hoc opus sed qui eas scire voluerit libros ysaac. et theophili. constan. egidij. legat. quibus tractatur perfectissime de vrinis. sed ista ad presens hic sufficiant.

De ventre.

Capitulum. xlvi.

Venter uterus et

alvus inter se differunt vt dicit ysidorus. Venter enim est qui acceptos cibos digerit et apparet extrinsecus. Et est dictus venter. eo quod p̄ ventrem veniat cibus ad totum corpus. Alvus est qui cibum recipit et purgari p̄suenit. Vterz sole mulieres hnt i q̄ concipiunt et dicitur uterus. eo quod fetus impleatur

interius vt dicit yfido. Est igitur venter nutrimenti totius corporis receptaculum vt dicitur constat. membrorum nutritorium sedes prime digestionis et secunde fundamentum. cuius creatio est carnosa calida et humida et hoc propter digestionis necessitatem panniculis diuersis circumdatur propter interiorum conseruationem cuius dispositio est rotunda. propter liberiores ciborum nutritorium collocatorem. Oblonga fuit propter faciliorem ipsius cum superioribus et inferioribus coniunctionem siue colligationem. Medium enim locum in corpore sibi vendicat vt nutrimentum inferioribus et superioribus membris distribuat et transmittat. Est igitur venter inter omnes partes corporis mollior et infirmior et tamen ceteris est vtilior. Quia tanquam nutritrix corporis pro omnibus alendis corporis membris recipit vt decoquit et ad singula membra debita nutrimenta deriuat et transmittit. Superfluitates multas propter aliorum membrorum nutrimentum in se recolligit sed eas diu ferre non sustinens ipsas a se reicit et repellit. Ex mala dispositione membrorum nutritorium que intra se continet. diuersas infirmitates contrahit aliquando et incurrit. que quidem passiones tanto sunt periculosiores quanto ventri et alijs vitalibus sunt propinquiores. Patitur siquidem sepius propter nimiam repletionem et tunc non curatur nisi per contrariam euacuationem. Et e converso quando molestatur propter nimiam inanitionem ei succurritur per contrariam repletionem sic dicitur in amphorum. Quecumque enim egritudines ex plenitudine fuerint euacuatio sanat. et quecumque ab inanitione soluit plenitudo. Itaque actiones ventris secundum diuersitatem temporis variantur. Nam in hyeme naturalis calor in interioribus ventris conclusus fortius operatur. unde appetitus in hyeme magis accidit et digestio fortius generatur quia vt dicitur in amphorum. ventres in hyeme et vere sunt calidissimi natura et somni longissimi.

De vmbilico.

Capitulum. xlviij.

Umbilicus medius est corporis locus sic dicitur quia in medio clipeorum locus est dicitur. Ex vmbilico enim infans in vtero pendens nutritur. Est enim vmbilicus secundum constantium. ex nervis venis et arterijs compositus. quo mediante fetus sanguinem subtilem attrahit et fugit. et per ipsas arterias spiritum recipit. Rumpitur autem vmbilicus iuxta matricem dum fetus egreditur et cum fetus exit. que

obstetrices ligant quatuor digitorum longitudine et ex hac ligatura fiunt extremitates vmbilici et rotunditates. Hucusque constat. Super Eze. autem. xvj. dicit Hiero. sic. Naturale est infantibus ortis primo vmbilicum percipiendi. deinde ad sanguinem diluendum aqua lauari. tertio huiusmodi paruulorum sole sicari. quarto tenera corpora pannis stringi ne membra diffluant et sic deprauentur. Ibidem etiam dicit glosa Greg. quod vmbilicus est quo fetus alicuius in vtero sic arbores et virgule per radices humore occulto terre nutriuntur. In vmbilico autem sita sunt genitalia mulierum. sicut in lumbis genitalia virorum et ideo vmbilici nomine luxuria designatur in Job. xj. virtus eius in lumbis eius et fortitudo eius in vmbilico ventris eius. De vmbilico autem dicit Aristoteles in li. xij. quod omne animal generans et ouans habet vmbilicum tempore partus et cum crescit partus auis. latet vmbilicus et nihil omnino apparet quoniam continuatur cum intestino per aliquam partium venarum. Item idem li. xvj. Creatio vmbilici non est nisi cortex continens venas et cum vmbilico continuatur et currit sanguis a matrice per venas vmbilici quasi per canalem ad pueri nutrimentum. Crescit ergo conceptum per esse vmbilici vt dicitur in eodem.

De genitalibus.

Capitulum. xlviij.

O genitalia sunt partes corporis vt et nomen ipsum docet que gignere de sobolis virtute accipiunt vt dicit yfido. Hec etiam pudenda pre verecundia dicuntur unde et teguntur ita quod non habent eandem speciem decozis sicut alia membra que in promptu sunt locata. Et ideo reputantur inhonesta. inter que vnum dicitur verum. vel quia viri est terminum. vel quia membrum est verecundum vel etiam ex quo virus emittitur. Nam proprie dicitur virus ille humor a viri natura fluens vt dicit yfido. Sunt etiam alia membra virtutis generatiue fundamenta. scilicet testiculi diminutiue a testibus dicti quorum numerus incipit a duobus sine quorum testimonio non est aliquis vir perfectus hi semen calamo administrant. quod a spine medulla et a renibus suscipiunt gratia procreandi. Hucusque yfido. secundum constantium. substantia eorum composita est de carne glandulosa alba molli et rara. et hoc fit propter caloris obseruationem. et sanguinis immutationem in albedinem. quod fit per vehementem calorem in ipsorum substantia sanguinem decoquentem et in albedinem

commutantes. Et dicuntur hec membra principalia quia principalis actionis virtutis naturalis scilicet generatine sunt proprie instrumenta que si precisa fuerint. vigor virilis sexus eneruatur. et masculina complexio in femineam alteratur. Et ideo fm Aristotilem libro tercio. Eunuchi quando castrantur ante pollutiones in somno non oritur in corpore eorum post hec pilus. Si vero castrantur post pollutionem preter pilos pectoris omnes pili defluunt et efficiuntur effeminati et molles animo et corpore imbecilles. Unde Aristotiles libro octauo. voces hominum quando castrantur mutantur et efficiuntur sicut feminarum et forme eorum alterantur et figure. Animalia autem quando castrantur in iuuentute efficiuntur maiora sed si castrantur post perfectionem non augmentantur. Cerui etiam si castrantur post perfectionem non augmentantur. Cerui etiam si castrantur ante crementum cornuum non oriuntur eis cornua et si post ortum castrantur. non ulterius crescunt cornua amplius nec mutant cornua. nec eiciunt ea sicut faciunt non castrati. Dicitur etiam ibidem qd si vituli non castrantur cito post annum remanent parui. et dicit quando castrantur. extrahuntur radices nervorum et si acciderit loco vulneris apostema. cremabunt testiculum abscissum et ponunt cinerem super apostema. Et quedam animalia castrantur solum propter testiculos sicut castores qui etiam quando persequuntur a venatoribus ipsis dentibus truncant testes ne ulterius persequantur. Dicit etiam qd onagri masculi castrant filios et eis dentibus testiculos prescindunt. sed matres a masculis occultant eos et precauent. eis a maribus ne castrantur. Item dicitur libro decimo sexto. qd animum testiculi post tempus sibi ad coitum a natura deputatum efficiuntur parvuli intantum qd tunc non apparent. sed tunc quando instat amoris tempus crescunt valde. Sunt igitur illi testiculi cum alijs membris sibi administrantibus humoris seminalis principium et eius primum et radicale fundamentum. Nam vt dicit Constantinus. deus ad animalium generationem conuenientes conuenientia procreauit membra in quibus inseruit materiale principium generationis quod quidem sine amoris affectu non potest produci ad effectum talem membris genitalibus si quidem inseruit inseparabilitatem et appetitum vt vnumquodq animal ad conseruationem speciei et multiplicationem sui animatur. et hoc quidem diuino motu factum est ne

forte abhominato coitu ab animalibus generatio euitaretur. ad generationis autem talis complexionem necesse est duo animalia conuenire scilicet masculum et feminam ex quorum femine mutuo procrearetur quodlibet indiuiduum ita qd in vno scilicet generantium scilicet in femina esset quasi principium materiale et passiuum. in masculo vero esset formale principium et principaliter effectiuum et ideo dicit Aristotiles libro quinto. qd generatio animalium duplex habet principium scilicet marem et feminam. ex mare antea principium motus sicut forma. femina autem est sicut materia ex commixtione autem vtriusq fit creatura et commixtio embryonis et cetera. Aptauit igitur deus membra generantium vt alterum emitteret seminale principium alterum reciperet. Et hec membra taliter a deo sapientissime sunt formata vt ad opus suum nec meliora possunt esse neq perfectiora vt dicit Constantinus. Sed certe his membris plurimi abutuntur. quoniam ipsis ad generationis fructum non vtuntur sed potius contra rationis ordinem et nature iura non ad seruiendum proli sed potius turpitudini ac libidini eadem compellere dinoscuntur et ideo de ista materia dignum duxi sub silentio preterire ne forte spermatis explando originem progressum vel finem videar carnalibus occupationem cogitandi carnalia exhibere. de hoc solum admouens vniuersos ne quis putet predictorum membrorum officio esse pro libitu abutendum. nam quicumq preter legitime generationis concessum vsu voluntarie membris genitalibus ludibria libidinis exercuit deum nature parentem et genitoriam perdidit nec in generatione iustorum nisi cum digne penituerit locum inter filios glorie possidebit. nam abusus generatine preter patris luminum iniuriam et quam meretur offensam tollit gratiam. vulnerat naturam perdit societatem angelicam acquirat gehennam denigrat famam euacuat substantias et spoliat gloriam sempiternam vt dicit Ambrosius.

De matrice.

Capitulum .xlj.

Matrrix in femina

Matrrix est singulare membrum ad modum vesice dispositum ad susceptionem humoris seminalis a natura deputatum ad quam tanquam ad muliebri corporis sentinam confluit humoris menstrualis superflui

tas que propter menstrualem fluxum et refluxum menstruum est vocatum eo q̄ circuitu lunaris luminis solet accidere hoc superfluum vt dicit yfido. hec etiā muliebria nuncupantur que in mulieribz durat naturaliter q̄diu viget in eis vis concipiendi quibus totaliter deficientibus deficit conceptionis virtus. Et dicuntur muliebria quia in solis mulieribus hec infirmitas inuenitur. nam sola mulier animal menstruale est vt dicit yfido. cuius cruore contacte fruges non germinant moriuntur herbe. amittunt arbores fructus &c. Huius sanguinis proprietatem et naturam quere supra libro. iij. tractatu de humoribus. Hoc menstruum est humane generationis principium. hoc nobilem et ignobilem est commune in matris utero nutrimentum. Unde ager nostre natiuitatis irrigatur et nutritur infantulus q̄diu in matrice conseruatur. Habet autem duas cellulas siue concauitates dexteram scz in qua masculus generatur. et sinistram que conceptioni femie deputatur. fetus autem inter duas concauitates conceptus utriusq; sexus dispositionem habere consuevit. In anathomia autem dicitur q̄ matrix tres habet cellulas a dextris masculo appropriatas. et tres a sinistris feminis deputatas. in medio vero nascitur hermofroditus. in matrice vero concipitur fetus qui a fouendo est sic dictus cuius folliculus siue pellicula qua circumdatur secundina dicitur que simul cum infante nascitur et si in matrice casu aliquo post partum in utero manserit periculum inducit nisi nature vel medicie remedio expellatur. Subiacet autem matrix ipsa multis passionibus. quandoq; patitur superfluum humorum retentionem. et hoc ex viscoso humore ora venarum opilante vel ex frigiditate coartante vel exiccante consummente. et he diuersitates dinoscuntur p̄ signa propria. Item quandoq; patitur nimium humorum menstrualium fluxum et effusionem et hoc vel ex nimia habundantia quam natura non potest retinere. vel ex nimia acuminis humorum violentia. et hec passio si antiqua fuerit vix curatur. ex quo enim orificia venarum longo tempore sunt aperta difficile consolidantur. Item patitur matrix suffocationem in qua passione videtur mulieri debere suffocari. matrice spiritualia comprimente. quod contingit ex nimia humorum repletione matricem extendente vel corrupta et venenosa fumositate a corrupto humore resoluta vacuitate matricis replente et extendente. An matrix repleta superius eleuata comprimit spiritualia. vnde mulier. pene suffocatur. Item qua-

doq; patitur precipitationem quando dextrosus vel sinistrosus plus debito inclinatur. vel de loco suo exterius egreditur quod accidit ex neruorum ipsius relaxatione ex superfluis humoribus ipsam matricem aggrauantibus. Item patitur aliquando apostematis interioris puncturam et dolorem vt dicit constan. ex humoribus collectis ad apostema. vnde sequitur punctura dolor grauissimus et arsura. Item patitur post impregnationem dolorem et distensionem ex motu ipsius et maxime circa partum. tunc enim mouetur motu fortiori. Unde necesse est tunc temporis matricem concuti atq; ledi. maxime autem patitur quando in partu se exonerare nititur et exitus fetus a casu aliquo impeditur quod contingit aliquotiens ex angustis viarum ipsius matricis quandoq; ex pinguedine mulieris. aliquando ex nimia fetus magnitudine et debilitate ac defectu virtutis expulsive in corpore parturientis. aliquando etiam contingit fetum esse mortuum et ideo non adiuuat moriendo ad exitum siue ad partum. et aliquando credit se mulier habere puerum et gestat in utero aliquod frustulum menstruosum sicut narrat Aristoteles libro. xvij. Accidit etiam mulieribus post impregnationem infirmitas que mola dicitur. putabat enim quedam mulier q̄ post coitum viri esset impregnata et inflabatur venter eius et apparuerunt in ea signa impregnationis et cum peruenit tempus pariendi non diminuebatur in ea tumor ventris. sed sic mansit per tres annos tandem peperit frustum carnis ita durum q̄ vix potuit ferro diuidi et tale frustum mola dicitur et hoc quidem accidit sicut dicit Aristoteles ibidem. quando videlicet fit suffocatio concepti ex pauore et humore male digestionis quia tunc generatur frustum quod quidem mola dicitur in matrice &c. istis enim et multis alijs patitur misera matrix mater nostra &c. Sequitur aliud capitulum.

De natibus.

Capitulum. I.

Nates dicunt eo q̄ ipsis innitimur dum sedemus vt dicit yfido. Unde conglobata est in eis carne premētis carnis mole doleat in natibus itaq; fertur truncus corporis q̄ a collo incipit et vsq; ad nates se extendit vt dicit yfido. Nates sunt sunt neruose et hoc propter coarctationem et femorum cum trunco corporis colligationem et ideo fuerunt carnosae ad tempandam neruorum et etiam ossium frigiditatem et etiam ad defendendam neruorum

sensibilitatem vt dicit Constantinus libro tercio capitulo octauo. et cetera. Sequitur aliud capitulum.

De femoribus.

Capitulum. li.

Femora dicuntur eo qd ex illa parte corporis viri a feminis discernuntur. Extenduntur autem ab ynguibus vsq; ad genua et moventur femora in coris quorum concava vertebra dicuntur. core vero quasi coniuncte axi dicuntur. Flectuntur autem femora intus et non extra subtus scilicet et non supra sicut brachia. Unde a quibusdam frustragines nuncupantur. vt dicit ysidorus. Sunt autem femora ex magnis ossibus composita. vt dicit Constantinus libro tercio capitulo octauo. tota quidem a superiori parte concava. a parte anteriori gibbosa duo habentia acumina. Fuit autem necessaria magnitudo vel quia totius corporis sunt ossium fundamenta vel quia in maiores portant lacertos et nervos per quos fit pedum motio voluntaria. fortitudo partis exterioris fuit necessaria vt locum habeant lacerti et nemi qd si essent intrinsecus contristarentur et lederentur. Sunt autem eadem intrinsecus aliquantulum rotunda et hoc fuit necessarium qd si ex vna parte tantum tortuosum esset totum corpus esset tortum et non rectum. concauitas in super fuit necessaria cum gibbositate interiori vt firmitior esset incessus eorum. Concauitas fuit necessaria vt concauitatum crurum essent subintratina. sunt etiam femora carne et musculis munita vt ossa haberent turelam ab intrinseca lesione et etiam frigiditatem ossium temperarent. Sunt etiam versus partem hominis superiorem grossiora. ad partes vero inferiores graciliora et hoc erat necessarium vt tanq; media inter extrema debitam haberent cum vtriusq; proportionem.

De genibus.

Capitulum. liij.

Genua s'm ysidorum. coniunctiones sunt femorum et crurum. Et sunt dicta eo qd in ytero genis sunt composita. Coherent enim sibi et coniuncta sunt oculis lacrimarum iudicibus et mi-

sericordie. Nam a genio genita dicuntur. cum enim quis gignitur ita formatur vt genua sursum sunt quorum coniunctione oculi formantur vt concavi aut reconditi efficiantur s'm verbum philosophi. Genua comprimit arta gena. Inde est qd cum homines ad genua se prosternunt facilius lacrimantur. Voluit enim natura eos vteri materni rememorari vbi in tenebris consedebant antequam ad lucem venirent. Hucusq; ysidorus. Sunt autem s'm Constantinum libro secundo capitulo octauo. ossa quedam rotunda cartilaginosa atq; concava. Fuerunt etiam cotunda et vt crura et cora in ipsorum concauitate facilius iungerentur. nervosa sunt vt defacili crura a superioribus seperentur propter hoc etiam sunt nervosa vt actiones spiritus animalis ad motum gressibilem faciendum ad partes inferiores transmitterentur. Depauperantur autem genua a carnositate et pinguedine propter motus continuitatem. Si enim esset nimis carnosita tunc defacili opilarentur. et sic actiones virtutis sensibilis per aliquam carnis grossiciem impedirentur. Unde et genua quia nervosa sunt valde et sensibilia sunt defacili lesionem incurrentia quando nervi sensibiles interius vel exterius aggrauantur vt dicit Constantinus. et cetera.

De cruribus.

Capitulum. liij.

Crura a currendo sunt dicta quia bis currimus et ingressum facimus. Et sunt dicte tybie q; tybie s'c' ilies sine tube i spe et longitudine vt dicit ysidorus. Sunt autem crura s'm Constantinum. inter femora et pedes intermedia. quibusdam nervis et lacertis cuz inferioribus concatenata per que influentia gressibilis motus et regitine virtutis ad pedes deriuatur. Sunt autem crura ex ossibus fortissimis composita que tanq; colonne corporis ad deferendam ipsius molem sunt abilia. Sunt etiam quibusdam musculis. et carnositate a parte vestita superiori vt sic in complicatione eorum cuz femoribus. nec ab eis reciperent nec eis inferrent offendicula. Unde tanq; culcitra. ad molem corporis supportandam. carnositas ipsorum crurum in parte superius interius est collocata. Sunt etiam nervosa vt sic ad motum velociorem essent fortiora. Sunt etiam medul-

is plena vt virtus vitalis et animalis p̄nemos
et arterias diffusa custodirentur et ossium siccitas
medulle humectatione irrigaretur vt dicit
Constantinus.

De pedibus.

Capitulum. liiij.

PEs vt dicit ysi-
dorus. dicitur a podos grece. Nam
pedes quidem alternis motibus so-
lo fixi incedunt. Est autem pes extrema pars
ipsius hominis sustentans etiam pondus toti-
us corporis. Componitur autem s̄m Consta-
ntinum ex ossibus quadragintaquatuor quoru
duo s̄nt calcaneorum. duo manicularum raste
pedum decem digitorum triginta. Est autem
subtus carnosus in extremitatibus planus. in
medio aliquantulum concavus. Ideo carno-
sus vt ossa et arteriarum duricia tuerentur.
Planus fuit vt superposita facilius portaren-
tur. Ideo concavus fuit vt si pes acuto super-
poneretur. ad concavam locum refugium ha-
beretur. diuersis ligaminibus et nervis ossa pe-
dum conligantur quod fuit necessarium ad ma-
ius robur propter fortiozem corporis sustenta-
tionem et vt pedes motum haberent leniozes.
Variantur autem pedes in animalibus. Vi-
dit enim Aristotiles libro. xiiij. quedam animalia
pedes habentia habent pedes anterior et po-
sterius. Et quedam in lateribus sicut animal
habens sanguinem et multipes. Et hoc gen^o
habet propriam q̄ pedes eius sunt in antero-
ri corporis. Et causa illius est quia pars antero-
ri et posterior sunt adunate in loco vno. Item
ibidem dicit q̄ natura posuit loco manuum in
quadrupedibus pedes anteriores. Pedes au-
tem posteriores sunt necessarij. vt portent pon-
dus animalium. Et fuit hoc necessarium vt es-
sent quatuor pedes in quadrupedibus. Nam
ad terram totum eorum corpus naturalit^r in-
clinatur. et etiam ad terram mouetur toto bru-
tali appetitu. Et ideo necesse fuit tot fulcimen-
tis erigi vt possent abilius et facilius motu pro-
gressiuo pergere et moueri. Ideo etiam fuerunt
pedes posteriores necessarij. qz sicut dicit Ari-
stotiles. q̄ pars anterior omnium animalium qua-
drupedum maior est et spissior parte postero-
ri. Et ideo vt facilius possent erigi et moueri
posterior sicut et anterior pedes posteriores
sunt necessarij. Sic suo modo est de pueris sci-
licet qz pars anterior est ponderosior inferiori

et propter hoc incedunt pueri super man^o in-
curnati et vtuntur manibus pro pedibus in re-
pendo. quia non possunt eleuare corpora sua.
quoniam superior pars corporis maior est in-
feriori. Cum ergo iuuenescit homo. augmen-
tatur pars inferior et attenuatur pars superior
corporis magis inferiori. vnde paulatim sursum
erigitur. Dispositio autem quadrupedum est
econuerso quia pars inferior primo est valde
magna sed in iuuentute proficit pars superior
et eleuatur. Et propter hoc erit eleuatio capi-
tis et anterioris partis equorum multo maior
q̄ partis posterioris. Signum huiusmodi est
sicut ibidem dicitur q̄ pullus equinus pede
posteriori tangit caput suum. sed quando in-
trat etatem non potest facere idem. Item di-
cit Aristotiles libro secundo. q̄ pes sinister in
animalibus in parte anteriori absolutus non
est neqz ita leuis motus sicut sinistra manus in
hominibus preterqz in elephantez. Item Ari-
stotiles ibidem dicit. q̄ elephas in sedendo
flectit pedes suos sed non potest flectere qua-
tuor simul propter pondus corporis sed fle-
ctit pedes posteriores sicut homo. Item ibi-
dem dicitur q̄ volatile flectit pedes suos ad
posterior. sed alas que quidem sunt loco ma-
num flectit ad anterior. Item ibidem etiam
dicitur. q̄ pes dexter maioris est motus gene-
raliter in animalibus q̄ pes sinister. Et ideo di-
citur. q̄ animalia quedam. quando ambulant
primo mouent pedem dextrum sicut leo et ca-
melus arabicus scilicet dromedarius. Aliqua-
do tamen quedam animalia mouent pedem si-
nistrum sicut vulpes et lupo qui habent pe-
des 7 tybias sinistre partis parte contraria lon-
giores. Et ideo semper claudicant a dextris. a
sinistris alcius se eligendo et se ad dextrum de-
primendo. Est itaqz pes dexter maioris calo-
ris. motus et vigoris generaliter in animalibus
q̄ sinister. Et est signum quod ad hoc Galie-
nus super Ampho. dicit. q̄ mulier in vtero fe-
tum gerens et iunctis et compositis pedibus.
dum subito fuerit vocata. si masculum habue-
rit in vtero. primo ad mouendum pedem de-
xtrum admouebit. si vero feminam gestauerit
econuerso. Item dicitur ab eodem libro. secun-
do et tercio. q̄ omne animal multorum digito-
rum in pedibus est multorum filiorum et econ-
uerso. Item libro secundo. pedes omnium qua-
drupedum. sunt ex osse et nervis et modica
carne. Similiter et volatilium 7 bipedum p̄ter
hoiem. e^o pedes s̄nt subtus mlte carnis 7 b̄ p̄pe
ossiu 7 neruoz multipliciu defensionē. It̄ s̄t q̄ian

tia vtenia pede loco manus vt simea in q̄drupedibus. et psitacus et porphirio in volatilibus. Nam pedum adiutorio se iuuant in cibando. Item idem li. xiiij. Nullum animal habens scissuras multas in pede habet cornua. Et tñ omne animal habēs culmos in ore p̄minētes. habet vngulas pedis scissas sicut aper. Itē li. xiiij. Pedes in apibus posteriores maiores sūt q̄s mediij vel anteriores p̄pter ambulatōnem et vt cito eleuent a terra quādo voluerint euolare. Item li. xviij. omne animal q̄drupes habēs multas scissuras vt leo canis lupus vulpes generāt filios cecos. De pede vero recollige qm̄ pes est in vltimo animalis ad eius p̄fectōnem longus planus et concavus. propter formatōem vestigiij et impressionem. digitis etiā distinctus propter sui fortiozem retentionē. Osseus et nerueus propter meliozem duratōem. in animalibus necessarius ad eoz erectōem et motionem. Insuper ad eoz defensionē. In volatilibus scissi pedis et curui vnguis ad victus acquisitionez in volatilibus clausi pedis ad sui regimen in aquis et directōem. Et hec de pedū proprietatibz iā sufficiant zc.

De planta.

Capitulum. lv.

Planta pedis est extrema pars animalis a planicie sic dicta. Planicies em̄ in ea sic exigit vt fortius terre imprimat vt dicit yfido. duriori cute vestitur q̄s cetera pars corporis. ne a spinis vel etiam ab alijs obicibz patiatur subito. Ideo et animantū pedes vngulis et etiam soleis muniuntur ne de facili calcando offendantur. Plante quoq̄ etiam totius corporis mole et pondere opprimuntur et ideo calceis et soleis indigent ne ledant vt dicit yfido. zc.

De calceo.

Capitulum. lvj.

Ollceus posterior pars pedis ē et inferior a calcando dictus. quia eo terre vestigia imprimuntur vt dicit yfido. Et est rotundus ne defacili ledatur. oblongus vt imprimatur firmitus. Solidus etiam fuit factus ne defacili premeretur. Ex mollibz ligaminibus cuz cauilla colligatus. vt sursum et deorsum facilius moueretur vulnera sibi impressa difficilis sunt curationis tum propter paucitatez carnis. tum propter motus continuationē vt dicit constā. libro. ij. ca. x.

De ossibus.

Capitulum. lvij.

Ducto de proprietatibus membrorum principalium et officialium de consimilibus membris et eorum conditionibus nunc dicendum est et primo de ossibus. Nam ossa sunt totius corporis solidamenta vt dicit yfido. In ipis em̄ robur consistit animalis. Sunt autem ossa ab vltio dicta qz ab antiquis vrebantur. vel vt alij putant ab ore ossa dicuntur. eo qz in ore pateant. Nam vbiqz cute et carnibz tecta celant excepto solo ore in quo ossa dentium demonstrantur. Compago enim ossa capituli sunt dicta eo qz sunt p̄pacta nervis velut glutino quodam adhereant. verticule autē dicuntur summe ossium partes. nodis grossioribus conglobate sic dicte eo qz ad flexionem membrorum vertantur vt dicit yfido libro. xj. Os est durior et sicciore pars corporis animalis. Et hoc fuit necessarium. aut quia ossa sunt corporis fundamenta. super que totius fabrica est sita. et ideo oportuit ea esse firmitiora aut quia ab exterioribus defendunt interiora. Sunt autem ossa in corpore multa in specie diuersa et hoc propter maiorem corporis fortitudinē vel propter motus lenioris facilitatem. vel propter cauendam nimiam corporis passibilitatem. Planta em̄ est inter membra corporis colligantia qz vno patiente omnia compatiuntur. vnde natura fere omnia duplicauit membra vt si vnum pateretur alterum compateretur. et ideo vbi oportuit plura competit ossa. In quantitate sunt diuersa. quia in magnis membris sunt magna et in paruis parua. Item sunt qualitate diuersa cū quedam sunt longa quedam rotunda quedaz concava quedam solida. Solida sunt quidem propter maiorem firmitatem. concava vero propter maiorem motus lenitatem. Raz quia magna erant et mobilia fecit ea natura concava que duabus de causis medullis sunt plena. ne scilicet concanitate frangerentur. et vt inde nutrirentur vnde per euaporationem medulle poros ossium carnes que sunt ipsis ossibus viciniores sunt ceteris dulciores. Sunt etiam ossa quibusdam nervis inuicem constricta. ne ex nimio motu ossium seiungerentur et sibi inuicem efficacius cooperentur. In prima autem ossium coniunctione inest quedam viscosa humiditas vt lenius inuicem mouerentur. Sunt etiam in extremitatibus cartillagine vestita. ne ex nimia confricatione lederentur. Hucusqz constat. libro. ij. ca. ij. fm Aristotil. em̄ libro. xj.

ossa fuerunt creata propter salutem corporis mollis. quoniam natura est eis valde dura. In animali carente ossibus est membrum conueniens ossibus et eorum defectum supplens sicut arista in piscibus sicut et omnium principum venarum est cor vel epar sic spondile dorsum omnium ossium principium est super quod fundantur et radicantur omnia ossa sicut nauicula super carinam suam. Natura itaque ossium est continua cum spondili. quoniam ossa spondilia sunt custodientia teneritatem corporum animalium et ossa que vicinantur ventri sunt parua vt non prohibeant tumorem ventris propter cibum animalis. Item idem ossa masculorum fortiora sunt ossibus feminarum generaliter et duriora et maxime ossa leonis que propter sui duriciem ex se ignem mittunt more lapidis si ad seinnicem collidantur. Ossa vero auium sunt debilioza alijs et similiter piscium. Item idem Aristoteles libro tercio ossa abscisa non recrescunt sicut nec cartillago quia creatio illius est propinqua creationi illorum. cum cornua et yngule animalium et auium rostra possunt ad ignem mollificari et incuruari. ossa nec incuruantur. nec mollificantur. nec flectuntur. sed cotunduntur. Item idem Aristoteles libro duodecimo. animal habens spinas loco ossium est pauci sanguinis. Item omne animal habens dentes in vtraque mandibula. habet ossa medullata et ipsorum medulla similis est pinguedini. quedam tamen ossa sunt spissa et dura vnde videtur esse sine medulla vt ossa leonis et elephantis quia medulla talium animalium latens est in poris ossium et occulta. Recollige igitur breuiter ex predictis quod ossa sunt totius corporis fundamenta frigida dura et sicca et propter dominium frigiditatis naturaliter sunt alba. fortiora et frigida et firma. interius concava. medullis plena ligamentis nervosis coniuncta. continuo se supportantia. Nam inuicem super inuicem radicantur et maiora miro nature artificio coaptantur. Sunt etiam cute et carne vestita quasi vtri usque fulcimenta flexibilia nervi naturali iunctura a calore carnis et sanguinis temperamentum recipientia. Sunt etiam ex se sensibilia. tamen vehementem inferunt corpori lesionem. quando sunt concussa vel contracta et hoc propter nervorum vicinitatem quorum ligamentis sunt inuicem coniuncta. Contingit autem pati ex causa extrinseca sicut ex fractione. concussione. abscissione. et iuncture egressione. et huiusmodi. quandoque ex causa extrinseca et

hoc aliquotiens ex materie furiose corrosione vt patet in erisipilam id est igne sacrum patientibus. quandoque ex nimia humorum in iuncturis ossium aggrauatione et repletionem. vt patet in arteticis. et quandoque ex medulle interioris corruptione vt accidit in leprosis. quandoque ex humoris medullaris consumptione vt accidit in ethicis et consumptis. Dolor autem ossium tanto est grauior et etiam periculosior quanto in profundioribus ossium concavitatibus radicatur. Unde ossa corrupta carnem sibi proximam paulatim corrumpunt et putrefactionem inducunt et cetera.

De medulla.
Capitulum. lviij.

Medulla sive ysidorum

est appellata eo quod madefaciat ossa. irrigat enim et confortat ossa vt scilicet eorum temperet qualitatem frigidam. Est autem medulla sive Constantinum. substantialiter calida et humida et ex purissimis partibus et vinctuosis humoribus nutritibilis in ossium concavitatem generata. vnde sua caliditate ossium temperat frigiditatem. et sua humiditate eorum siccationem irrigat et sua substantiali proprietate virtutem animalis nutrit et conseruat. Medulla est influentia spirituum recipit a cerebro et precipue medulla ossium spondilium que a phisicis nucha appellatur et hec medulla mediantibus quibusdam nervis substantiam et motum membrum sub collo positum administrat vt dicit Constantinus libro secundo capitulo decimo. medulle etiam sive ysidorum. sua subtilitate et liquida vinctuositate per ossa euaporant et liquorem tenuem desudant qui liquor calore venereo resolutus in renibus animalium amoris et voluptatis generat incentiuum. vide supra de renibus. Unde et animalia que habent ossa medulla plena in libidine sunt prona. Ut dicit varro. que vero habent solida et medullis vacua rarius in venerem commouentur vt patet in elephante. medulla enim vt dicit varro naturam lune imitat. nam crescete luna crescit. et decrescente decrescit. Unde per occulta quedam respiracula vim lune sentiens sive mutatōz mino-

ratur in sua substantia vñ augetur. hoc est vide-
re in animalibus 7 etiã arboribz quarum hu-
mor medullaris supabundat in plenilunio 7 in
nouilunio depauperat. vnde tunc arbores in-
ferere non est bonum qz fructus efficiuntur ver-
miculosi et defacili computrescunt et hoc forsã
accidit ppter supfluam humiditatẽ quam sur-
culus tunc insertus concipit in medullã cuius su-
perfluum non potest regi et dirigi a natura vñ
talis humor transmissus ad fructus est causa
vermiculationis et celeris putrefactõis. Itẽ
dicit Aris. li. xij. q. animal habens dentes intra
qz mandibula habet medullã similem pingue-
dini et quedam animalia non habent multum
de medulla sic leo qz hz ossa dura 7 spissa i qbz
pax eẽ medulla et ideo fingitur. qz oino medul-
lam non habeat zc. medulla hñ dyal. medicia
lis est valde et precipue volatiliũ et animalium
siluestrium nam labiorum sanat excoziatio-
nes et eorum vlcera conglutinat et etiam scissu-
ras. aurium dolorem mitigat. glandium durici-
em emollit. pedum vesicas sanat. dolores gut-
turis mitigat 7 mãmillarũ. ptificis et ethicis sin-
gulare est remedium. virtutem em̃ resumptiuã
habet. vnde et humorem deperditum in mem-
bris restauorat.

De cartillagiẽ.

Capitulũ. lix.

Cartilago est ossi-
um teneritudo. et dicta est cartilla-
go eo qz leui caret dolore dum ple-
ctitur vt dicit yfido. vt patet in auribz et nari-
bus 7 costarũ extremitatibz nam cartillagino-
sa duriora sunt carne et ossibus molliora. Fe-
cit aut natura talia loca talis dispositionis ne
forte rumpentur cum plicarent vt dicit cõst.
li. ij. c. ix. Vestit aut cartillago extremitates os-
sium ne in suis iuncturis ex mutua confricatio-
ne exasperentur et vt facilius ossa cum carnibz
iungerentur. Dicit autem Aris. li. xij. q. cartil-
lago abscaisa non recrefcit. quia eius creatio cre-
ationis ossis est similis. nec habet cartillago ex
se sensum aliquem sed tantũmodo nervus con-
iunctus causa est sensus et motus quando sen-
tit vel mouetur vt dicit const. In medio autez
cordis animalis est os cartillaginosuz in sua la-
titudine positum et hoc sedes cordis est appel-
latũ vt dic constã. libro. iij. ca. xx. zc.

De nervis.

Capitulum. lx.

Nervi sunt corpo-
ris partes quas greci vocant neu-
ros eo qz artũ coniuñctiones his

fortius cohereant. maximam enim virtutem
facere nervos certissimum est. qui quanto fa-
erunt densiores tanto perpensius augent fir-
mitatem vt dicit ysi. hñ const. autem fuerũt ne-
cessarij vt sensum et motum deferunt membris
precipue ossibus et cartillaginibz et huiusmo-
di que ex se sensum non habent neqz motum.
Omnium autem nervorum precipuum funda-
mentum est cerebrum. quia voluntarij motus
et sensuum est principium. omnes autem nervi
aut de cerebro procedunt aut de medullis cere-
bri. id est de medullis spondilium. tale mediuz
fuit necessarium ne si immediate omnes a cere-
bro procederent aut rumpendo lesiones incur-
rerent aut propter nimiam vie longitudinem a
principio sensus in actu sentiendi et in poten-
tia vegetandi tanqz positionem non haberent
Nervi ergo a cerebro procedentes sunt molli-
ores. de nucha autem id est de medulla spinali
sunt duriores. sed exeuntes a proza cerebri sũt
mobilissimi. quia sensum portant alijs. nã mol-
licies cito mutatur intra sensibilitates. procedẽ-
tes vero a puppi fuerunt duri vt motum pos-
sint pati quia mollia veloci motu cito rumpun-
tur. Nervorum autem a cerebro exeuntiuuz sex
sunt paria quorum primum par progreditur
ad oculos et alia organa sensuum vt eis defe-
rant sensum et motum. hi et alijs nervis con-
cauiores et molliores et maiores sunt. et ideo
magis concavi vt amplior spiritus per eos sen-
sibus administraretur. sunt et maiores ne eorum
concauitate eorum substantia rumperetur 7 vt
maior quantitas spirituum in eis includeretur
Fuerunt et molles vt in eis sensus velocius et
expeditius proficisceretur. Hi nervi in egressi-
one a cerebro sunt molles et leues. sed quanto
plus elongantur tanto duriores efficiunt. Se-
cundum par nervoruuz incipit a posteriori par-
te puorum et illud par exit per quoddam fora-
men vicinum concavitati oculoꝝ. et oculis
motum tribuit. par tertium incipit retro post
secundum et per sedem capitis exiens a puppi
cerebri in quatuor nervos particulares se diui-
dit et per diuersa loca reticulariter se diffun-
dit. quartum par primo pari coniungitur sed
ab eo diuisum post matrem piã dispergitur
vt per ipsum sibi tactus prebeat. quintum
vero par in egressione sua in duos diuiditur
nervos quorum vnus auricularium foramina
intrat et ibi se dilatans auditum auribus admi-
nistrat. alius ad maxillas per tympora se dif-
fundens membroruuz collateralĩ adiuuat acti-
ones. sextum vero par a puppi videtur exire et

ab unoquoque horum trium iterum alij exeunt et ad motum sensus perficiendum inferius et superius vniformiter se diffundit. Et adhuc preter ista paria exit a puppi par vnus 7 ex isto nucha ortum sumit. hoc lacertos lingue 7 gutturis se diffundit et eis motum et sensum tribuit. Preter nervos iam dictos omnes alij nervi corporis a cerebro quidem egrediuntur scilicet nucha id est medulla spondilium mediante. In vniuerso vero dicuntur esse duo nervorum paria et .xxx. et vnum tm impar et hi omnes multipliciter defenduntur et concatenationibus corporis et membrorum miro nature artificio vndiq; diuiduntur. Hucusq; constā. libro. ij. ca. x. fm Arist. libro. ij. in locis ossium ē multitudo nervorum et nervus naturaliter in longum funditur et non in latum et ipse extenditur extensione multa et in circuitu nervi est humiditas viscosa conseruans nervos et omne animal habens sanguinem habet nervum et nervus prescissus non recreat nec diuisus reconiungitur sicut vena que scilicet incissa defacili reintegratur. dicit etiam idem libro. xix. q; maxima virtus animalium est in nervis et maxima in thauro qui quāto senior tanto durior et fortior et durior eius nervus est. vnde extenditur sicut corda. Recolligite igitur ex predictis quod nervus a cerebro principium sumit 7 ab eo sensum et motum recipiens alijs sensum tribuit. partes corporis diuisas colligit et annectit in suo exitu mollem. sed in fine durū se ostēdit in sua concavitate spiritum recipit et custodit sua flexibilitate ossa flexibilia flectit. diuersas passiones in se recipit vt dicit constan. scilz incissio pūcturā. p̄ctōz. relaxatōz. opilatōem vt p; in pantegū. li. ix. c. viij. 7 li. xj. zc.

De venis.

Capitulum. lxj.

Vene sūt dicte eo

q; sunt vie natantis sanguinis atq; rui per totum corpus diuisi quib; vniuersa membra rigātur et nutriuntur vt dicit ysid. Incipiunt autem vene fm Constanti. ab epate sicut arterie a corde nerui a cerebro. Et fuerunt vene necessarie sicut vasa sanguinis vt sanguinem ab ipso epate ad membra totius corporis nutrienda deferrent. Sunt autem vene necessarie nature tenerioris atq; mollioris q; nerui ideo vt epatis nature vicine mutarēt aliquantulum sanguinem ad se venientem. Sūt autem vene omnes ex vna tunica facte. non ex duabus sicut arterie. Nam arterie spiritus recipiunt et custodiunt. Vene igitur exeutes ab

epate ab ipso velut a matre nutrimentum sanguinis sugunt et fm vniuscuiusq; membri exigentiā ipz distribuūt. An p; singulas ptes corporis se diffundunt et miro quodam nature ingenio sibi mutuo subseruiunt. Inter alias aut patentes et occultas est vena que etiam vocatur arteria. que nature fuit necessaria vt calozē naturalem a corde ad omnia alia membra deferret. Sunt autem he arterie ex duabus tunicis. vel pelliculis composite et sunt in forma similes in substantia dissimiles. Earum interiora sunt villosa quarum substantia est dura. et multo grossior q; sint exteriora. Extrinsec; autem sunt villose per longitudinem quarū substantia est dura propter necessitatem motus scilicet dilationis et constrictionis. Nam dilatando seipsam a corde recipit et hoc per villos longitudinis. Constringendo autem se summam superfluitatem expellit quod fit panniculis in latitudine villosis in quibus retinetur spiritus qui a corde trahitur vnde duriores sunt exterius omnibus alijs venis quod fuit necessarium ne forte rumpereentur. He autem vene a corde incipiunt sinistra concavitate. Ex hac enim parte dicuntur due pulsatiue quarū vna interior panniculum habet mollem et hec vena pulsatilis vocatur que necessaria fuit ideo vt multam quantitatem sanguinis et spiritus pulmōni deferret et aerem exciperet quem admisceret sanguini et eius feruorem temperaret. Hec vena pulmōnem intrat et ibi multiformiter diuiditur. Altera arteria est priore maior quam Aristoteles horren vocat. Illa a corde ascendendo in duas partes diuiditur. Nam vna tendit sursum deferens sanguinem depuratum et spiritum vitalem ad cerebrum. vt inde spiritus animalis generetur nutriatur et cōseruetur. Altera vero descendit inferius et hec dextrosūm et sinistrosūm multipliciter diuiditur. Hucusq; constan. libro. ij. ca. xj. Recollige igitur q; vena est vehiculum sanguinis custodia vite animalis quatuor humores sanguineos continens in se depuratos. quibus singule partes corporis nutriuntur. Insuper vena ē cōcana vt facili; sāguēz r̄cipiat 7 fm natē i digentiā vena ad venā sāguēz r̄ducit 7 ēnlfundat. vena ē sāitatis 7 īfirmitatē nūcia. Nā p; artēiaz pulsū 7 venaz dispositōz d; debilitate cordis siue fortitudie a medico iudicat vena ē si corrupta fuerit corrupti sanguinis contentiua. totius corporis est corruptiua vt p; ileprosis quoz sanguis est corruptissim; i venis a quibus membra nutriunt; sugēdo. isanabile cōtra

hunc et corruptam infirmitatem et corruptioem
Vena etiam in brachio ledit contrahitur et aper-
ritur. ut ex eius lesione totius corporis infirmitas
subleuet. Vene etiam nimis anguste carne vel pin-
guedine nimis presse minus habent de sanguine
et spiritu quam alie. Et ideo in earum substantiis calor
naturalis deficit et vitalis spiritus minorat et terra
animalia minus viuunt ut dicit constantinus. li-
bro. xj. cap. xvij. Aristoteles autem dicit libro. ij.
vena inquit si fuerit abscesa vel incisa crescit et
recoiungitur quod non facit nervus. Item idem
li. vj. Quales sunt vene sub lingua animalis ta-
les sunt in colore fetus eius. unde dicit quod oues
habentes sub lingua venas albas habent fetus
albos et e converso. Quere supra de proprietati-
bus lingue etc.

De carne.

Capitulum. lxij.

Caro autem secundum
Remigium a carie est dicta id est pu-
tredine. Est enim caro ut dicit Gregorius.
alterabilis et per consequens defacile putribilis.
Et cum caro multiplex sit ut dicit Gregorius. quia
alia est caro piscium alia volatilium vel volucrum
alia serpentium. In hoc humana caro optinet pri-
uilegium. quia caro humana forme nobilissime
scilicet rationali anime est coniuncta. ideo quod super om-
nia mirabilissimum est in nobilissimo tempe-
re caro hominis caro dei est effecta. quando verbum ca-
ro factum est et habitabit in nobis. quando caro
que erat ex conditione infima ex assumptione
quidem a verbo suprema omnium est effecta ut
dicit Gregorius. Est autem caro secundum constantinum. naturaliter
calida et humida caloris naturalis fomentum.
ossium nervorum et lacertorum cooperimentum eorum
defensio et frigiditatis eorum temperamentum cuius
tres sunt species. Quedam enim pars musculi ner-
vis siue cordis est admixta et dicitur lacertus.
Alia pars est inter duos et molle temperata si-
cut cartilago. tertia pars est inter hec glandu-
losa caro sola que maxime est in dorso et in gin-
guis. Caro autem que in coxarum iacet parte ex-
teriori. ossium super eam quiescentium est quasi
culcitra et necessarium fulcimentum. Caro vero
dorsi tam interior quam exterior fuit necessaria du-
abus de causis. Nam medullam spondilium scilicet
nucham calefacit et concunitatem inter ossa re-
plet et custodit nervos. ne ascendentes et de-
scendentes propter vie longitudinem disrum-
pantur contra aeris etiam extrinsecam lesione
dorsi maxime defensio est. Caro vero inter den-
tes eorum seruat radices. nutriens eas ut sint
stabiles. Caro autem glandulosa est triplex. Que

dam humectat ut caro mamillarum et glandes
sub lingua que generant salinam. ne os et lingua
maxime siccitate nimia in motu intro retrar-
dentur. Alia vero pars nodosa et glandulosa. lo-
ca replet vacua. et venarum ac nervorum fo-
net loca. et earum recipit superflua que resudant
Tercia vero circumdat stomachum et intestina
cui admiscuntur nervorum et arteriarum que-
dam reticula motum et sensum interioribus de-
portantia nec illarum via fuisset tuta nisi eis es-
set substrata hec glandulosa. caro ut nervi et ar-
terie super eam suavius quiescerent et ut si quod
eis durum occurreret. forte mollem locum ad
quem refugerent inuenirent. Hucusque constantinus.
libro. ij. ca. xiiij. Caro vero inter pinguedinem et
maciem temperata laudabilis est et sanapreci-
pue quam corrupto sanguine non est intermixta
vel ab eodem generata vel nutrita. quia talis
caro principium est corruptionis. sicut dicit Aristoteles.
li. iij. et constantinus. li. iij. ca. xvij. Dicit etiam Aristoteles. li. xij.
quod caro nimis habundans impedit spiritus opera-
tiones. Et ideo creatio capitis non fuit ex multa
carne ut esset melioris sensus et intellectus per-
fectionis. Item idem li. j. Quando locus circa
oculos est multe carnis malicia designat dispo-
sitionis et astutiam et maliciam consuetudinis
et male formationis. id est defectum informati-
ue virtutis. Unde si fuerit caro vel massa car-
nea multa nimis et virtus informatiua debilis
monstruosas generat in corpore passiones. sic di-
cit ibidem. li. xvj. ut ponit exemplum de mulie-
re. que credidit se concepisse fetum et tandem
peperit horridum carnis frustum que a medi-
cis mola dicitur etc. pars etiam corporis tenera
est et mollis et id impatiens est laboris. unde dici-
tur li. ij. quod pedes cameli sunt multe carnis sicut
pedes visui. quapropter fiunt camelo sotulares
de corio fortes quando debent laborare ut au-
feratur ab eis dolor. Nec etiam caro est sic di-
cit idem li. xiiij. primum instrumentum sensus.
nec est membrum conueniens sensui. sed nervus
est organum sensus intra carnem. Et ideo caro
mortua vel prescisa nihil sentit. quia ex se non ha-
bet principium sensus. sed ex nervo. Quo cor-
rupto vel ex toto opilato fit insensibilis ipsa
caro ut in paraliticis. Omnes autem aves cur-
ui rostri et acuti unguis vescuntur carne. simi-
liter et fere et earum preda est caro. propter ne-
cessitatem victus. ut dicitur libro. xiiij. Aves
autem prede que sunt pauce carnis sunt animo-
se et boni volatus et acuti visus sic ibidem dicitur.
Aves autem multe pinguedinis sunt tardioris mo-
tus et volatus et pinguiore et carnosiores sunt

in yeme q̄s in estate. q̄z pozi tunc clauduntur et humores in pinguedine z carnē condensantur tum etiā rōne quietis. quia de loco ad locū minus solito tūc moventur sicut dicit ysaac i dietis

De pinguedine. Capitulū. lxiij.

Pinguedo est res humida in pelliclas z loca nemo sa collacata vt dicit cōst. Sanguis ei subtilis z vinctuosus pinguedine z nō cōgregat in locis calidis z sibi penetrabilis. S cū peruenit ad loca naturaliter frigida ibi congelatur tandē z in pinguedinē conuertit. Qd fecit natura ex necessitate magna vt scz nerui pellicule naturaliter sicce pinguedinis humiditate tēparent z difficultē casu aliquo rumpent et vt ex calore in pinguedine intercluso interiora ab exteriori friguitate aeris munirent vt dicit p̄st. li. ij. ca. xiiij. z Arist. lib. ij. pinguedo ex sanguine indigesto in corpibus animalū generat z maxime p̄pter paruitate z mor. Et quanto magis augmentat pinguedo tanto diminuitur sanguis. vñ in hominib⁹ valde crassus est sanguis paucus. Item li. xij. motus dissoluit pinguedinem. similiter z calor vñ in omnibus animalib⁹ renunciat. Dexter minoris ē pinguedinis q̄s sinister. z est altior. q̄z in dextra parte calor naturalis fortior est q̄s in sinistra z maioris est motus. Pinguia ho corpora h̄m const. z nimia adipe repleta pessima sunt z pessimis morbis appropriata. q̄z naturalis calor in h̄mōi corpibus sepius suffocat z via spiritūū opilatōne pinguedinis intercludit z ad regimē neruoz z arteriarū spiritūū influentia denegat. Et dicit ibidem q̄ omnia corpora pingua p̄pter supflūā humorum abundantia in eis adunataz. plixiozem incurrit infirmitatē z curam tardioz. Nam pondere pinguedinis pressa. ad nullum se mouent exercitiū vt calor naturalis augeat et sic pinguedo congelata dissoluitur. vnde et calor naturalis deficit. z mors subitanea sequitur nisi forsan citius occurratur. vt dicit const. lib. xj. ca. xvj. Recollige igitur q̄ pinguedo vinctuositate sua ē ignis nutritiua. sua aerea leuitate rei superficiei penetratiua neruozum z iuncturaz mitigatiua. defensiua et relaxatiua. pellis siue corū remollitiua. porozum inferiorum opilatiua. caloris naturalis cōseruatiua. vacuitatis et concuuitatis corporis repletiua rugarum cutis extensiua venarum et arteriarum corporis compressiua. actionum anime sensus scilz z rationis impeditiua. cōplementi generatōnis animalium tardatiua. Dicitur etiam in amphoz

q̄ mulier nimis pinguis nō concipit. si nō marcessit nec mirum. quia pinguedo vias matricis intercludit. Est etiam pinguedo humectiua. d̄ facili em non siccatur vnde dicit Arist. lib. ij. q̄ brodium animalis abundantis in pinguedine nō coagulatur sicut equi z porci. Itēz omne animal habens pinguedinē non sepatam a carne est pauce pinguedinis in ventre et cum vētres erunt pauce caro erit multe pinguedinis. Itēz idem qd est prope pupillam oculi in omnibus animalib⁹ est multi sepi q̄uis oculus sit dur⁹ z omne animal multi sepi est pauci seminis siue sit mas siue femina et non habz sepum animal habens dentes in vtraqz mandibula vt dicit ibidem mox autem qñ a corpore extrahitur in aere frigido coagulatur. Est aut idem h̄m substantiā pinguedo adeps z aruina. Sed vt dicit ysa. aruina est pinguedo adherens cuti. Adeps est pinguedo intestina obuoluens z membra interiora custodiens zirbus vocatur pellicula cui adheret pinguedo illa que a multis aluta dicitur. de his dicitur versus. Int⁹ adeps aruina foris. pinguedo fit vbi vis a. conuenienter pinguedo de omnibus dicitur.

De cute

Capitulū. lxiij.

Cutis est prima pars i superficie corporis animalis z est sic vecata h̄m yfido. eo q̄ corpori superposita incisionē patiat. Cutin em grece incisio dicitur latine. dicitur et pellis eo q̄ exteriores repellit a corpore iniurias vētos scilicet et pluuias solisqz proferat molestias et ardores. pellis enim abstracta mox corium dicitur. corium autem diminutiue caro dicit eo q̄ caro corio tegatur vt dicit ysa. Est igitur cutis exterior corporis superficies carnem et ossa circumplectens z omnia interiora muniens atqz tegens. z h̄m variam membrorum necessitatez nunc se contrahens nunc se extendens. Est etiā pro interiorum defensione varijs aeris passionibus se exponens. Habet cutis naturalem tenuitatem vt dicit const. ne corp⁹ nimis occupet. habet z soliditatem vt facili⁹ qd interiora contineat et exteriori lesioni obuiet z resistat. Est autem cutis mollior in hominibus q̄s in alijs animalibus z hoc propter bonitatez tactus si enim foret dura z spissa sic teste conchilium nihil sentiret. si pilosa sicut asinorum pilozum massa sensum tactus attenuaret. Unde in volis manuum subtilior est substantialiter cutis superficies q̄s in alijs partib⁹ corporis vt citius ad tactū immutaretur. Est

119

autem cutis tota porosa precipue cutis capitis propter necessariam humore superfluitatis expulsionem per calorem enim pori aperiuntur et ea que inter cutem et carnes sunt superflua per vapores et sudores expurgantur. Cutis etiam hominis non in omnibus membris est equalis nam cutis faciei est alijs tenuior et subtilior et hoc propter sensus perfectionem et decoctis ostensionem. si enim fieret nimis grossa rubori sanguinis peruia non esset. si minus spissa operationi sensuum qui vigent in facie non pueniret. Sic autem coniungitur cutis cum suppositis quod de facili excozari non potest et potissime in vol manuum et plantis pedum in quibus adberet nervus cordis et lacertis ut dicit const. dicit autem Aristo. libro. ij. quod secundum colorem corij variantur colores unguium et solearum et pilorum in animalibus. quod si nigra fuerit cutis et predicta erunt nigra et si alba. alba. et omne animal habens sanguinem habet corium et corium abscisum caret sensu. et habet hoc proprium corium quod cum fuerit in aliquo loco carente carne non recrescit abscisum nec consolidatur ut patet in preputio et in extremis palpebrarum. Item libro xix. cutis in quibusdam animalibus est rara. in quibusdam spissa secundum dominium humoris grossi vel tenuis. Unde et pili grossi generantur ex cute grossa. et tennes ex tenui. Item in senectute cutis grossescit et indurescit contrahitur et corrugatur apud senectutem propter defectum caloris et consumptionem humoris naturalis et tunc immutatur species. Datitur autem cutis sicut et alia membra quandoque ex causa extrinseca sicut ex vulnere discontinuatione. ex calore exustionem ex frigore pallorem vel luorem seu qualemcumque discolorationem. quandoque ex causa intrinseca sicut ex consumptione humiditatis substantialis corrugationes ut in senibus. quandoque ex humoris infectione ut in morpheam et in lepram patientibus. nam natura materiam infectam expellit ab interioribus usque ad cutem que sub cute manens ipsam immutat et superinducit infectionem aliquando. quandoque squamositates. quandoque pruriginem et impetiginem quandoque cutis excoriationes et multiplicem aliam passionem. Melles autem animalium infinitis visibus hominum accomodantur ut vestiture armature. scripture. caligature et huiusmodi que longum esset enarrare: et vix inuenitur animal aliquod cuius pellicula alicui visui hominum non sit apta. sed hec dicta iam sufficiant et cetera.

De pilis.

Capitulum. lxxv.

Dilus de pelle de

qua exit est dictus ut dicit ysidorus. nascuntur autem pili ex fumo calido et sicco ut dicit constantinus. subtilitas enim fumi dum egreditur per poros exteriori aere exsiccat et dicitur mollicies exterioris fumi exit. exeunte aer et non se diuidentem exsiccat et in naturam pili conuertit. Sunt autem pili inuamentum corporis pariter et ornamentum ut dicit constantinus. li. ij. et vlti. dicit Aristo. li. ij. quod pili non crescunt nisi in corporibus animalium generantium animalia. Variantur autem pili secundum varietates corporum animalium in quo crescunt ut dicitur li. xix. nam animalia grosse cutis grossum habent pilum et hoc accidit propter multitudines terrestres partis et viarum siue pororum amplitudinem et casus cutis fuerit continua et spissa erunt pili multum tennes et subtiles propter structuram viarum et quando humor fumosus qui est in cute fuerit velocis siccitatis non erunt pili magni neque longi et cum fuerint grossi et pingues erunt contrario et propter hoc elongantur capitis pili hominis valde. quia ille humor pinguis est nec de facili desiccatur et ideo habitantes in regione humida humidam habentes complexionem leues habent pilos et molles sicut illi qui morantur in tracia et conuerso. duros habent et crispulos pilos qui calidam et siccam inhabitant regionem preteritum si consimilem habuerint complexionem. nam ex calore corrugantur et obuoluntur sicut ibidem dicitur et efficiuntur pili crispi in nascendo de cute quia per duas vias contrarias egrediuntur. pars enim terrestres fumi calidi et sicci egredientis mouetur inferius. pars autem calidi mouetur superius et sic inuoluntur pili et efficiuntur crispi et quando senescunt animalia habentia pilos indurescunt tunc pili plus quam prius sicut indurantur plume animalium et hoc propter paucitatem humoris. Item ibidem dicitur cum crasstratur homo non crescunt in eo ulterius pili et hoc propter paucitatem humoris et hoc est propter caloris et humoris in membris principalibus diminutionem. Item pili quandoque diuersificantur ex causa extrinseca. nam ut dicitur ibidem. xix. aque calide faciunt pilos albos. nigros frigide et causa illius est quia in aquis calidis est spiritus plus quam in frigidis et ideo cum aer calefacit ex eo efficitur albedo sicut in spuma contingit videre. ista autem mutatio accidentaliter prouenit in pilis sicut in capillis sed non semper ex aque frigide vel calide alteratione.

De capillis.

Capitulum. lxxv.

Capilli dicuntur quali capitis pili vt dicit yfido. ad hoc facti vt decorem prestant 7 ce-
rebrum aduersus frigus muniant 7 defendent
capillature autez infcisio cesaries dicit a cedē
do. Virum enim tonderi decet et non mulierē
Come autem sunt capilli non scissi et est grec⁹
fermo. Nam comam tondere dicitur. Crines
autem proprie mulierum sunt 7 dicuntur cri-
nes eo q^d vittis discriminentur 7 diuiduntur:
vnde 7 discriminalia dicunt vitte quibus ca-
pilli diuisi recolliguntur. hucusq³ ysi. fm cōst.
autem capillus ex fumo grosso 7 calido nascit^r
qui ex calidis igneis et intensiuis humoribus
per poros capitis egreditur et ab aere extrin-
seco desiccatur 7 sic in substantiam capilli con-
uertitur. hoc humore crescente crescunt capil-
li vt pote ab ipso generati et nutriti hui⁹ fumi
materiam qui perdidit capillos pdit 7 amit-
tit. pro qualitate igitur fumi erunt et capilli qz
si fumus niger 7 capilli nigri 7 si multus fuerit
fumus multi erunt capilli 7 si pauc⁹ pauci qui
fumus si omnino defuerit pereunt penitus ca-
pilli et fit caluus cuz vltorius nō possunt recre-
scere vltorius non subueniunt medicine. si au-
tem fumus talis non deficit sed illum poti⁹ ali-
us humor inficit aut impedit. Caluities non ē
proprie sed infirmitas quedam specialis q̄ al-
lopicia a medicis nūcupatur ex qua infirmita-
te corrupto capillozum nutrimento cadūt ca-
pilli et nudata parte capitis āterior capitis su-
perfacies deturpatur. Tales enim more vulpi-
um qui ex calefactione immoderata patiūtur.
pilozum casum casualem pilozum fluxum pati-
untur. allopes enim grece vulpes dicitur la-
tine. alias autē capillozum passionēs 7 causas
quere infra in tractatu de infirmitate et de ca-
su 7 vicijs capillozum. De canicie autez 7 cau-
sa eius quere ibidem. quere etiam supra in tra-
ctatu de capite vbi capillozum inuenies dispo-
sitionem naturas et diuersitates 7 complexio-
nes fm Gal. baly. 7 ypoc. tamen d canicie bic
nota q^d fm const. 7 alios auctores canicies ac-
cidit ex humoris nutrimentalis capillozum ni-
mia in frigidatione nam dominium fleumatis
frigidi 7 humidi est caniciei generatiū. ex fu-
mo enim albo 7 frigido albi efficiuntur taz pi-
li q̄ capilli. Capilli autem timporum fm aris-
titiu canescunt q̄ alij crines et hoc propter
humoris paucitatem 7 ossium ibi existentium

predominantem frigiditatem. canicies igitur
vite et etatis. designant maturitatem 7 extin-
ctionem libidinis et viciozum puerilium mor-
tificationē vite presentis. 7 future instantis ne-
cessariam nouitatem. caluities est priuatio ca-
pillozum siue amissio ex defectu fumi humidi
interiori parte capitis proneniens vt dicit cō-
stantinus. Fit autem aliquando propter absti-
nentiam cibi et defectum fumi humidi qui est
materia capillozum fm Aris. libro tercō. capil-
li in frequenter coeuntibus paulatim caluici-
em inducunt et si ante iuuentutē fluxerunt ite-
rum oriuntur. post iuuentutē nō fluentes ite-
rum non recrescunt. Desluunt autem 7 defici-
unt in parte anteriori capitis 7 tunc talis flu-
xus capillozum dicitur proprie caluities. 7 so-
let accidere vel propter nimiam cutis raritatē
et propter humorum paucitatem. ab occipite
non recedunt neq³ caluescunt ppter cutis spis-
situdinem 7 porozum densitatez 7 propter hu-
moris ibi existentis viscositatem ex quo capil-
li habent vegetari vt dicit Galienus sup am-
phorismos. Unde ibidem etiaz dicitur q^d pu-
eri et etiam mulieres non caluescunt 7 hoc pro-
pter abundantiam humiditatis in capitibus
eorum similiter nec castrati 7 hoc propter alte-
rationem sue complexionis 7 dominantem fri-
giditatis qualitatem que poros cutis capitis
constringit et fumum coadunando euaporare
non permittit. Alij tamen pili in mulieribus et
in castratis desluunt. vt dicit Aristotiles libro
decimonono. Capilli ergo caput custodiūt. ho-
nestant defendunt. quibus si caruerit hō. ma-
gis reputatur inhonestus. Accidit autem etiā
iste defectus prope iuuentutem 7 maxime etiā
circa senectutem ex causis supradictis ꝛc.

Explicit liber quintus.